

Η καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία στην Ευρώπη!

Torsten Moritz/Λίλιαν Τσουρδή (Επιμ.Εκδ.)

εκδόθηκε από την Διεκκλησιαστική Επιτροπή για τους Μετανάστες στην Ευρώπη (CCME)

Διεκκλησιαστική Επιτροπή για τους Μετανάστες στην Ευρώπη

Torsten Moritz/Λίλιαν Τσουρδή (Επιμ.Εκδ.)

Η καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία στην Ευρώπη!

Διεκκλησιαστική Επιτροπή για τους Μετανάστες στην Ευρώπη (CCME)

174 rue Joseph II

B 1000 Βρυξέλλες

Μάρτιος 2011

ccme

Το παρόν εγχειρίδιο συντάχθηκε ως μέρος του σχεδίου «Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων -- Προχωρώντας παραπέρα! (Going Beyond!) Χαρτογράφηση και ενίσχυση της ικανότητας της κοινωνίας των πολιτών για την προστασία και στήριξη των θυμάτων εμπορίας – πέρα από την εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση» (Το επονομαζόμενο σχέδιο GOING BEYOND)

Το σχέδιο GOING BEYOND χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα «Πρόληψη και Καταπολέμηση του Εγκλήματος» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων

Το πρόγραμμα ενισχύεται επίσης με χρηματοδότηση από την Εκκλησία της Σουηδίας, τη Φινλανδική Διεκκλησιαστική Βοήθεια και τη Νορβηγική Διεκκλησιαστική Βοήθεια.

Η παρούσα έκδοση αντανακλά τις απόψεις του συγγραφέα μόνο, και ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ούτε οι υπηρεσίες είναι υπεύθυνες για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτή.

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγικά σχόλια: Καταπολέμηση της εμπορίας για την εξαναγκαστική εργασία στην Ευρώπη : Οδεύοντας προς καλύτερες πρακτικές !;	5
<i>Ιστορικό του εγχειριδίου</i>	5
<i>Τι επιδιώκει να πετύχει το εγχειρίδιο</i>	6
<i>...και η ανάγκη να επιτύχουμε περισσότερα από ένα οδηγό καλής πρακτικής</i>	7
2. Η εμπορία για εξαναγκαστική εργασία στην Ευρώπη και οι σχετικές αντιδράσεις – ένα στιγμιότυπο	10
2.1 Νομική κατάσταση	10
2.2. Νομολογία	11
2.3. Τομείς και μορφές εκμετάλλευσης και ομάδες που πλήττονται.....	12
2.4. Προστασία θυμάτων και βοήθεια στην πράξη	14
2.4.1. Άδειες παραμονής.....	15
2.4.2. Στέγαση και κοινωνική πρόνοια για τα θύματα	16
2.4.3. Θεσμικοί φορείς.....	17
3. Ταυτοποίηση/αναγνώριση – κρίσιμο ζήτημα για την καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία	21
3.1. Ταυτοποίηση – ανάπτυξη των δικών σ(μ)ας οργανώσεων για ταυτοποίηση	22
3.1.1. Ανάπτυξη εργασίας προσέγγισης	22
<i>Κέντρα υποδοχής</i>	23
<i>Ενεργή προσέγγιση εργασίας</i>	23
<i>Ανοιχτές τηλεφωνικές γραμμές</i>	24
<i>Αρχές που διέπουν το έργο προσέγγισης</i>	24
3.1.2. Απάντηση στις διαδόσεις/φήμες	25
3.1.3. Ασφάλεια	26
3.1.4. Καταγραφή και χαρτογράφηση του προβλήματος.....	27
3.1.5. Ευαισθητοποίηση στο πλαίσιο της οργάνωσής σας.....	29
3.1.6. Οι υπηρεσίες που λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές μεταξύ των φύλων	30
3.1.7. Αυτό-οργάνωση των ατόμων (που ενδεχομένως) πλήττονται από την εμπορία.....	31
3.2. Ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων για την ταυτοποίηση των θυμάτων εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία.....	32
3.2.1. Θεσμικές –Δια-θεσμικές αντιδράσεις σε εθνικό και τοπικό επίπεδο	32
<i>Επιθεωρήσεις εργασίας</i>	32
<i>Τοπικοί συνασπισμοί</i>	33
3.2.2. Συμμετοχή μη-εξειδικευμένων οργανώσεων και υπηρεσιών	34
<i>Συνδικάτα</i>	35
<i>Αστυνομικό Σώμα/Συνοριακοί φρουροί</i>	36
<i>Ιδιωτικοί φορείς /Προσωπικό Υγείας</i>	36
<i>Εκκλησίες και θρησκευτικές κοινότητες</i>	37
3.2.3. Συμμετοχή ανεπίσημων δικτύων	37
<i>Κοινότητες μεταναστών</i>	37
<i>Δουλεύοντας με την οικογένεια και τους συγγενείς</i>	38
<i>Ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινής γνώμης</i>	39
4. Συνεργασία μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και κρατικών φορέων για την καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία	41
4.1. Οργάνωση δομών συνεργασίας.....	42
4.2. Ανάλυση της πρωτοβουλίας.....	42
4.3. Αναπτύσσοντας την πρωτοβουλία.....	42

4.4. Συμμετοχή των ενδιαφερόμενων στην πρωτοβουλία	43
4.5. Κοινή αντίληψη του προβλήματος, διαμφισβητούμενα θέματα και διαμάχες	44
4.6. Θέσπιση κοινών κανόνων και αμοιβαίας εμπιστοσύνης.....	46
4.7. Κοινός τομείς δραστηριοτήτων	47
4.8. Επισήμοποίηση πρωτοβουλιών συνεργασίας	49
4.9. Ενίσχυση της βιωσιμότητας	50

1. Εισαγωγικά σχόλια: Καταπολέμηση της εμπορίας για την εξαναγκαστική εργασία στην Ευρώπη : Οδεύοντας προς καλύτερες πρακτικές !;

Ιστορικό του εγχειριδίου

Η συζήτηση για την εμπορία ανθρώπων, που τις δυο τελευταίες δεκαετίες έχει επικεντρωθεί στην εμπορία γυναικών για σεξουαλική εκμετάλλευση, πρόσφατα έχει διευρυνθεί και συμπεριλαμβάνει και την εμπορία για εξαναγκαστική εργασία¹. Η προοδευτική ενσωμάτωση θεσπισμάτων διεθνούς και περιφερειακής ισχύος (όπως είναι το Πρωτόκολλο του Παλέρμο, η Απόφαση-Πλαίσιο της ΕΕ για την Εμπορία του 2002 και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της Εμπορίας) στις εθνικές νομοθεσίες δημιούργησε μια νομική κατάσταση στην Ευρώπη, όπου η εμπορία για εξαναγκαστική εργασία αναμφίβολα θεωρείται έγκλημα και επιβάλλεται η προστασία όσων πλήττονται.

Η Επιτροπή των Εκκλησιών για τους Μετανάστες στην Ευρώπη (CCME) ως το αντιπροσωπευτικό οικουμενικό όργανο των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών αρμόδιο για θέματα που αφορούν στην μετανάστευση και την ενσωμάτωση, το άσυλο και τους πρόσφυγες και την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων, έχει τονίσει από τότε που ξεκίνησε τις πρώτες δραστηριότητες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, ότι ο αγώνας ενάντια στην εμπορία πρέπει να στρέφεται επαρκώς και προς την αντιμετώπιση όλων των ειδών εμπορίας. Όπως δήλωσε και η Γενική Συνέλευση της CCME το 2008, «η CCME επιβεβαιώνει τη δέσμευσή της για την καταπολέμηση της εμπορίας σύμφωνα με την παράδοση της χριστιανικής δέσμευσης για την καταπολέμηση της δουλείας, που κατέληξε στη διακήρυξη της κατάργησης του διατλαντικού δουλεμπορίου πριν από 200 χρόνια. Η CCME (επομένως) επιδιώκει, στα πλαίσια του έργου της για την καταπολέμηση της εμπορίας, την αντιμετώπιση όλων των ειδών εμπορίας».

Ωστόσο, οι εμπειρίες από τον συγκεκριμένο τομέα υποδηλώνουν ότι λίγοι φορείς έχουν ουσιαστική πείρα στη διερεύνηση και δίωξη υποθέσεων εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία. Οι οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών υποστηρίζουν ότι όσοι αποτελούν θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία λαμβάνουν τη στήριξη που θα χρειάζονταν μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

¹ Ο όρος «εμπορία για εξαναγκαστική εργασία» έχει επικρατήσει τα τελευταία χρόνια στη συζήτηση για την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας των άλλων. Χρησιμοποιείται επομένως και στο συγκεκριμένο οδηγό. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της ΔΟΕ για την εξαναγκαστική εργασία (Συνθήκη της ΔΟΕ αριθμ. 29) του 1939, η εξαναγκαστική εργασία «είναι η χρήση του έργου ή της υπηρεσίας ενός ατόμου κάτω από απειλή ή ποινή, που περιλαμβάνει ποινικές κυρώσεις και την απόλυτα δικαιωμάτων και προνομίων στην περίπτωση που το άτομο δεν έχει προσφέρει εκουσίως τις υπηρεσίες του». Πρέπει να σημειωθεί ότι η ορολογία είναι ανακόλουθη: η εθνική νομοθεσία συχνά κάνει λόγο μόνο για «εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας».

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι πολλές από τις υποθέσεις που συζητούνται δεν συμπεριλαμβάνουν απαραίτητα όλα τα στοιχεία ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ εργασίας και επομένως θα ήταν ακριβέστερο να τις περιγράψουμε ως υποθέσεις εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας.

Στο εν λόγω εγχειρίδιο ο όρος «εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας» χρησιμοποιείται για λόγους απλούστευσης. Χρησιμοποιείται για να δηλώσει την «εμπορία για εξαναγκαστική εργασία», αν δεν υποδεικνύεται διαφορετικά.

Σε αυτό το πλαίσιο η CCME και οι εταίροι της² προχώρησαν το 2009 στην έναρξη του σχεδίου “Combating Trafficking in Human Beings - going beyond! Mapping and strengthening civil society capacity to protect and support victims of trafficking - beyond trafficking for sexual exploitation” («Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων – Προχωρώντας παραπέρα! Χαρτογράφηση και ενίσχυση της ικανότητας της Κοινωνίας των Πολιτών να προστατέψει και να στηρίξει τα θύματα εμπορίας – πέρα από την εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση»), (το επονομαζόμενο GOING BEYOND σχέδιο).

Το σχέδιο, που έλαβε χρηματοδότηση από το πρόγραμμα ISEC της ΕΕ είχε 2 στόχους:

- να απεικονίσει την υπάρχουσα ικανότητα της κοινωνίας των πολιτών να καταπολεμήσει την εμπορία (πέρα από τη σεξουαλική εκμετάλλευση)·
- να αναπτύξει την υπάρχουσα ικανότητα περαιτέρω μέσω της ανταλλαγής καλών πρακτικών και της διαμόρφωση ενός εγχειριδίου καλής πρακτικής.

Η CCME και οι εταίροι της κατά τη διάρκεια του 2009 και στις αρχές του 2010 διεξήγαγαν έρευνα αναφορικά με την εμπορία (και τις πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση του φαινομένου) σε 12 Ευρωπαϊκές χώρες (Βουλγαρία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρο, Μολδαβία, Ουκρανία, Πολωνία, Ρουμανία και Τσέχικη Δημοκρατία) και συναντήθηκε με εταίρους της κοινωνίας των πολιτών από τις αντίστοιχες χώρες για ανταλλαγές.

Τι επιδιώκει να πετύχει το εγχειρίδιο....

Η έρευνα στις περισσότερες χώρες επιβεβαίωσε το γεγονός ότι είχαν καταγραφεί λίγες περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας τους, παρά τις σοβαρές ενδείξεις ότι το συγκεκριμένο φαινόμενο αποτελεί μια πραγματικότητα στις χώρες που εξετάστηκαν κατά την διάρκεια της έρευνας. Έγινε εξίσου σαφές ότι υπήρξε ελάχιστη ή καθόλου στήριξη διαθέσιμη και προσβάσιμη σε άτομα που αποτελούν θύματα της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία σε κάθε μια από τις χώρες όπου διεξήχθη έρευνα. Περίληψη της έρευνας είναι διαθέσιμη στο κεφάλαιο 2 του συγκεκριμένου εγχειριδίου· τα λεπτομερή ερευνητικά κείμενα είναι διαθέσιμα στον διαδικτυακό τόπο www.ccme.be.

Η ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στους επαγγελματίες της κοινωνίας των πολιτών τόνισε δυο τομείς κύριας σημασίας, μεταξύ των πολλών διαφορετικών τομέων όπου απαιτείται περισσότερη δουλειά από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών:

- Τη σημασία ενός σωστού και άμεσου εντοπισμού ατόμων που είναι θύματα της εμπορίας³

² Οι αρχικοί εταίροι ήταν η AIDROM (Ρουμανία), η Caritas της Πράγας,, η Ομοσπονδία Προτεσταντικών Εκκλησιών στην Ιταλία (FCEI), η Διεθνής Συνομοσπονδία Συνδικάτων, το Κέντρο Συμπαράστασης Παλινοστούτων Μεταναστών (Ελλάδα) και το Κέντρο Δικαιωμάτων για τους Μετανάστες στην Ιρλανδία.

³ Το εν λόγω κείμενο χρησιμοποιεί τόσο τον όρο «θύμα» και «άτομο που έχει υποστεί εμπορία» για να περιγράψει άτομα που έχουν πέσει θύματα εμπορίας. Έχει ορθά υποστηριχθεί ότι ο όρος «θύμα» μπορεί να οδηγήσει σε στιγματισμό και ίσως και ‘πραγματοποίηση’ του ατόμου που έχει υποστεί εμπορία και πρέπει επομένως να αποφεύγεται, είναι ωστόσο βασικό στο πλαίσιο αναγνώρισης να αναγνωρίζονται τα άτομα που έχουν υποστεί εμπορία ως θύματα ενός εγκλήματος. Ο όρος θύμα επομένως χρησιμοποιείται στο συγκεκριμένο πλαίσιο.

- Τη σημασία της συνεργασίας των φορέων ως προϋπόθεση επιτυχίας των προσπαθειών για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας τους.

Οι αναγνώστες επομένως θα βρουν στο συγκεκριμένο εγχειρίδιο πολλές σκέψεις σχετικά με τους τομείς που περιγράφονται. Ενώ θα μπορούσε κάποιος να επιχειρήσει να χρησιμοποιήσει την ορολογία «καλή πρακτική», πολλοί από τους εταίρους έχουν παρατηρήσει και τονίσει ότι, δεδομένου του αρχικού σταδίου και του περιορισμένου εύρους δραστηριοτήτων, ο συγκεκριμένος όρος ίσως είναι υπερβολικά φιλόδοξος. Σκοπός του εν λόγω εγχειριδίου είναι να ενθαρρύνει και να υποκινήσει και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών να συμμετάσχουν ουσιαστικά στο ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας τους ούτως ώστε η καλύτερη πρακτική να διαμορφωθεί πάνω σε μια όσο το δυνατόν ευρύτερη βάση.

Οι δραστηριότητες που περιγράφονται στην συγκεκριμένη έκδοση έχουν πραγματοποιηθεί από πολλούς φορείς: συνδικάτα, εκκλησίες, κρατικές υπηρεσίες, ανεξάρτητα όργανα και ΜΚΟ. Δεν έγιναν όλες οι δραστηριότητες ευμενώς αποδεκτές από όλους τους άλλους εταίρους: υπάρχουν διαρκείς, αμφιλεγόμενες συζητήσεις για την αποτελεσματικότητα των αντιδράσεων, και κάποιες φορές ασκείται κριτική μεταξύ των εταίρων. Η CCME, τα μέλη και οι εταίροι της θα συνεχίσουν να καταγράφουν τις παρεμβάσεις για την καταπολέμηση του εν λόγω ανησυχητικού φαινομένου· ελπίζουμε ότι ενεργώντας τοιούτοτρόπως θα αποσαφηνίσει τις προκλήσεις που εμπλέκονται και θα βοηθήσει στην ανάπτυξη καλύτερων πρακτικών από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

...και η ανάγκη να επιτύχουμε περισσότερα από ένα οδηγό καλής πρακτικής

Καθώς η ανταλλαγές καλής πρακτικής ευελπιστούμε να βοηθήσουν την κοινωνία των πολιτών να αντιμετωπίσει δραστικότερα την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας, είναι εμφανές ότι η συγκεκριμένη πρόοδος στον τομέα θα εξαρτηθεί και από άλλους παράγοντες. Αν και δεν εμπλέκεται σε όλες τις περιπτώσεις εμπορίας η μετανάστευση, είναι σαφές ότι οι μεταναστευτικές πολιτικές επιδρούν σημαντικά στην εμπορία. Είναι εξίσου σαφές ότι οι εργασιακές σχέσεις εν γένει επιδρούν στην εκμετάλλευση της εργασίας και στην εξαναγκαστική εργασία.

Εσκεμμένα ή όχι, η συνεχιζόμενη λογική των περιοριστικών (ή των υπερβολικά επιλεκτικών) μεταναστευτικών πολιτικών στην Ευρώπη την τελευταία δεκαετία έχει οδηγήσει στην έκθεση πολλών μεταναστών σε πολύ υψηλούς κινδύνους σε διάφορα σημεία της διαδρομής τους. Πολλοί μετανάστες που έρχονται αντιμέτωποι με μεταναστευτικές διαδρομές οριακής νομιμότητας καταφεύγουν σε δίκτυα λαθρέμπορων για να πετύχουν το στόχο τους. Η ανάγκη να πληρώσουν τους λαθρεμπόρους για τις «υπηρεσίες» τους κάνει τους μετανάστες ευάλωτους και τους αναγκάζει να αποδεχτούν οποιαδήποτε δουλειά. Τα χρέη κάνουν τους μη καταγεγραμμένους μετανάστες ιδιαίτερα ευάλωτους σε μορφές εκμετάλλευσης της εργασίας. Οι μη καταγεγραμμένοι μετανάστες φοβούνται τις καταγγελίες και συχνά (δικαιολογημένα) δείχνουν απρόθυμοι να αντιμετωπίσουν τους κρατικούς λειτουργούς. Κατά συνέπεια, η αναγνώριση όσων αποτελούν θύματα εξαναγκαστικής εργασίας είναι πιο δύσκολη. Για εκείνους που έχουν νόμιμα έγγραφα παραμονής, η σύνδεση των εγγράφων με συγκεκριμένους εργοδότες ή θέσεις εργασίας δημιουργεί εξάρτηση, και συνεπώς τους κάνει ευάλωτους. Η CCME συνεπώς, μαζί με πολλούς από τους εταίρους του σχεδίου, πιστεύει ότι μια ολιστική προσέγγιση για την

αντιμετώπιση της εμπορίας πρέπει να περιλαμβάνει την αναθεώρηση των καθιερωμένων μεταναστευτικών πολιτικών.

Μολονότι η εμπορία για εξαναγκαστική εργασία αποτελεί ακραίο φαινόμενο, συνδέεται και με τις γενικότερες τάσεις στις εργασιακές σχέσεις. Η μειωμένη εργασιακή ασφάλεια, τα αποδυναμωμένα συνδικάτα, η αυξανόμενη αποδεκτή αντίληψη ότι ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ εργασία είναι αποδεκτή σε καιρό κρίσης, και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που επικρατούν, συμβάλλουν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου η κοινωνία φαίνεται περισσότερο πρόθυμη να αποδεχτεί ορισμένες μορφές εκμετάλλευσης της εργασίας. Η αντίληψη ότι είναι αποδεκτές κάποιες μορφές εκμετάλλευσης ενισχύεται από την τάση για μια διηρημένη αγορά εργασίας σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες: μια αγορά εργασίας που αποτελείται από το επίσημο, νόμιμο τμήμα στο οποίο τηρούνται συγκεκριμένα συμφωνημένα κριτήρια και προϋποθέσεις και άλλη μια ανεπίσημη ολοένα και πιο φιλελεύθερη, όπου εφαρμόζονται ελάχιστοι ή καθόλου κανόνες και κριτήρια. Οι εταίροι από διάφορες χώρες της Ευρώπης περιγράφουν μια αυξανόμενη τάση οι εργαζόμενοι να εργάζονται περισσότερες ώρες χωρίς επιπρόσθετη αμοιβή ή να αποδέχονται μαθητεία ή σεμινάρια χωρίς αμοιβή· συχνά αναμένεται να αποδεχτούν αυτούς τους όρους αδιαμαρτύρητα. Επιπλέον, η οικονομική κρίση κατέστησε όλο και πιο επικίνδυνο το να οργανώνονται σε συνδικάτα ή να συμμετέχουν σε άλλες μορφές εκπροσώπησης. Σε πολλές περιπτώσεις, οι εργαζόμενοι έχουν χάσει τη δουλειά τους, ως άμεση ή έμμεση συνέπεια του ακτιβισμού τους. Η εν λόγω τάση σαφέστατα θα επηρεάσει όλους τους εργαζόμενους που οργανώνονται ενάντια στην εκμετάλλευση, ιδίως τους μετανάστες⁴.

Εν όψει των παραπάνω γενικών προϋποθέσεων ένας οδηγός «καλής πρακτικής» θα συναντήσει περιορισμούς. Είναι σαφές ότι μια ολοκληρωμένη αντίδραση στην εμπορία καθιστά αναγκαίες αλλαγές στις κοινωνικές πολιτικές.

Ελπίζουμε ωστόσο ότι οι προτάσεις και οι σκέψεις μας που περιλαμβάνονται στο εν λόγω εγχειρίδιο θα ενισχύσουν και θα βελτιώσουν τις μελλοντικές δραστηριότητες της κοινωνίας των πολιτών και των εταίρων για την καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία.

Απευθύνουμε τις ευχαριστίες μας σε όλους τους εταίρους για τη σημαντική θεματική προσφορά στο σχέδιο, αλλά και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τη Σουηδική Εκκλησία, τη Φινλανδική Διεκκλησιαστική Βοήθεια και τη Νορβηγική Διεκκλησιαστική Βοήθεια για την οικονομική ενίσχυση του σχεδίου.

⁴ Όπως σημειώνουν οι Andrijasevic και Anderson: «οι εργαζόμενοι, μετανάστες και μη, δεν πρέπει να χωρίζονται σε εντελώς ξεχωριστές και διαφορετικές ομάδες – σε αυτές που έχουν υποστεί εμπορία ακουσίως μέσα στη μιζέρια της σκλαβιάς σε έναν παράνομο οικονομικό τομέα δραστηριότητας, και σε εκείνες που εκουσίως και νόμιμα εργάζονται στον ευτυχημένο και προστατευμένο κόσμο της επίσημης οικονομίας. Η βία, η φυλάκιση, ο καταναγκασμός, η εξαπάτηση και η εκμετάλλευση μπορούν να προκύψουν και πράγματι προκύπτουν στα πλαίσια τόσο των συστημάτων που λειτουργούν νόμιμα όσο και των παράνομων συστημάτων εργασίας. Πώς να βάλουμε όρια ανάμεσα στους μετανάστες «που έχουν υποστεί εμπορία» και στους μετανάστες που δεν έχουν υποστεί εμπορία αλλά τη συνηθισμένη εκμετάλλευση; (cf. Andrijasevic, Rutvica/Anderson, Bridget. Εκστρατείες για την Καταπολέμηση της Εμπορίας: Αξιοπρεπείς ; Αμερόληπτες; Ειλικρινείς; Στο: Feminist Review (92):151–155, σελ.. 154

Θα μας ευχαριστούσε να ακούγαμε και τις εμπειρίες των αναγνωστών μας και τις καλύτερες πρακτικές, ούτως ώστε να προχωρήσει ο κοινός αγώνας για την καταπολέμηση αυτού του είδους σημερινής δουλείας.

Torsten Moritz

Λίλιαν Τσουρδή

Εκτελεστικός Γραμματέας

Ευρωπαϊκή πολιτική και Προγράμματα

Βοηθός Συνηγορίας

CCME

174 rue Joseph II

B 1000 Βρυξέλλες

T + 32 2 234 68 00

F. +32 2 231 14 13

info@ccme.be

2. Η εμπορία για εξαναγκαστική εργασία στην Ευρώπη και οι σχετικές αντιδράσεις – ένα στιγμιότυπο

Ενώ η εμπορία για εξαναγκαστική εργασία ολοένα και περισσότερο γίνεται ζήτημα πολιτικών συζητήσεων, υπάρχει ελάχιστη παγιωμένη εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με το φαινόμενο· η έκταση, οι μορφές εκμετάλλευσης και η νομολογία είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστα. Εξίσου μικρή είναι η γνώση μας σχετικά με τις αντιδράσεις των κρατών και της κοινωνίας των πολιτών.

Στο πλαίσιο του σχεδίου GOING BEYOND, ήταν επομένως βασικό να επιχειρήσουμε μια αρχική αξιολόγηση σχετικά με την κατάσταση στην Ευρώπη. Οι εταίροι από πέντε χώρες (Τσέχικη Δημοκρατία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία και Ρουμανία) επιχείρησαν δευτερογενή έρευνα και συνεντεύξεις ειδημόνων στις χώρες τους και στις γειτονικές χώρες. Καθοδηγούμενες από μια σειρά ερωτήσεων (σχετικά με τη νομική κατάσταση, τη νομολογία, τους μηχανισμούς προστασίας των θυμάτων, την κοινωνική στήριξη, καθώς επίσης και τους θεσμικούς φορείς), συντάχθηκαν οι εθνικές εκθέσεις για να δώσουν μια εικόνα του πώς διάφορα κράτη εξέλαβαν και αντιμετώπισαν την εμπορία εργασίας σε διάφορα μέρη της Ευρώπης.

Ενώ μπορούμε να παρατηρήσουμε διάφορες τάσεις, παραμένουν πολλές εθνικές ή περιφερειακές ιδιαιτερότητες⁵.

2.1 Νομική κατάσταση

Όλες οι χώρες που εξετάστηκαν, εκτός από την Τσέχικη Δημοκρατία, έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο του Παλέρμο⁶. Οι περισσότερες έχουν επίσης επικυρώσει τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης· επιπλέον, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ δεσμεύονται από την Απόφαση Πλαίσιο 2002 της ΕΕ για την εμπορία. Κατά συνέπεια, η εθνική νομοθεσία περιέχει ορισμούς για την εμπορία, που θεωρητικά θα περιελάμβαναν και την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας. Ενώ κάποιες χώρες έχουν εφαρμόσει ευρεία νομοθεσία για την καταπολέμηση της εμπορίας σε αρκετά πρώιμο στάδιο (λ.χ. η Ρουμάνικη Νομοθεσία αρ . 678/2001 ή η Ιταλική νομοθεσία 228/03 του Αυγούστου του 2005), άλλες εφάρμοσαν τέτοιου είδους νομοθεσία πολύ πρόσφατα, όπως ο Ιρλανδικός Ποινικός Κώδικας (Εμπορία Ανθρώπων) Πράξη του Ιουνίου 2008 ή η Κυπριακή Νομοθεσία L 87(I)/2007). Σε ορισμένες χώρες, η νομοθεσία για την αντιμετώπιση της εμπορίας με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση προηγήθηκε της γενικότερης νομοθεσίας για την εμπορία (λ.χ. στην Κύπρο όπου η νομοθεσία 3 (I) του 2000 επικεντρώθηκε στην εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση και αναθεωρήθηκε αργότερα με τον προαναφερθέντα νόμο (ν 87 (I) του 2007), που περιλαμβάνει ευρύτερες έννοιες). Ενώ οι ορισμοί για το έγκλημα της εμπορίας διαφέρουν κατά πολύ από χώρα σε χώρα, οι περισσότερες εθνικές νομοθεσίες ακολουθούν σε μεγάλο βαθμό τον ορισμό του Πρωτοκόλλου του Παλέρμο. Οι ποινικές κυρώσεις στις περισσότερες χώρες κυμαίνονται από 2 έως και 10-15 χρόνια φυλάκισης· σε μερικές χώρες, υποθέσεις με επιβαρυντικές περιστάσεις

⁵ Έρευνα διεξήχθη μεταξύ του Μαρτίου του 2009 και του Μαρτίου του 2010. Αν και κάποιες μελέτες χωρών περιελάμβαναν επίσης τις τελευταίες εξελίξεις, η κατάσταση περιγράφεται ως είχε το Μάρτιο του 2010.

⁶ Ο πλήρης τίτλος είναι: «Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ειδικά Γυναικών και Παιδιών» (Πρωτόκολλο που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος).

λαμβάνουν μεγαλύτερες ποινές: μεταξύ 15 και 25 χρόνια φυλάκισης στη Ρουμανία, μέχρι και ισόβια φυλάκιση στην Ιρλανδία.

Μεταξύ των χωρών όπου διεξήχθη έρευνα, η Ελληνική νομοθεσία δίνει τη δυνατότητα τιμωρίας όσων δέχονται την εργασία ή τις υπηρεσίες του ατόμου που αποτελεί θύμα εμπορίας γνωρίζοντας ότι το θύμα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση.

Ένας ιδιαίτερα προβληματικός τομέας του νομικού συστήματος σε πολλές χώρες είναι η κατανόηση του τι περιλαμβάνει η εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στη δουλειά, την απλή εκμετάλλευση της εργασίας, και την εκμετάλλευση της εργασίας ως ένα στοιχείο εμπορίας ανθρώπων, είναι ασαφής. Στην Ιταλική νομοθεσία γίνεται αναφορά στη δουλειά, στην άσκηση εξουσίας που αντιστοιχεί με ιδιοκτησία ούτως ώστε να προσδιορισθεί η εμπορία. Ουσιαστικά η αναφορά στην δουλειά αποτρέπει συχνά τη χρήση του νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση της εμπορίας, καθώς οι βασικοί συντελεστές (όπως δικαστικοί και αστυνομικοί) γνωρίζουν ελάχιστα ή και καθόλου τι μπορεί να σημαίνει «δουλειά» στις σύγχρονες μορφές της⁷. Εξίσου προβληματικές είναι ορισμένες αρκετά ευρείες έννοιες όπως αυτή που εφαρμόζεται στη Ρουμανία, η οποία μεταξύ των άλλων επιλογών ορίζει την εξαναγκαστική εργασία ως την «εκτέλεση έργου ή υπηρεσιών», με παραβίαση των συνθηκών εργασίας, μισθού, αμοιβών, υγείας και ασφάλειας». (νόμος 678/2001). Σε χώρες όπου οι παραβιάσεις των συνθηκών εργασίας αποτελούν πραγματικότητα σε μεγάλο μέρος της οικονομίας, μια έννοια τόσο ευρεία φαίνεται να αποθαρρύνει εξίσου τη δράση.

Οι εθνικές έρευνες τόνισαν την ανεπάρκεια ή απουσία επίσημης καθοδήγησης σχετικά με την ερμηνεία των σχετικών διατάξεων: οι έννοιες της «εκμετάλλευσης», της «εξαναγκαστικής εργασίας», και της «δουλειάς» παραμένουν σε πολλές χώρες ασαφείς ή διφορούμενες.

Η έρευνα στις επί μέρους χώρες καταδεικνύει ότι η νομοθεσία για την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας τοποθετείται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που περιλαμβάνει ενδεχομένως την παράνομη απασχόληση, αλλά και τη νομοθεσία για τις εργασιακές σχέσεις, όπως είναι η νομοθεσία σχετικά με τον χρόνο εργασίας, τους κατώτατους μισθούς ή τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.

2.2. Νομολογία

Δε γνωρίζουμε και πολλά για τη νομολογία σχετικά με την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας. Έχει λεχθεί ότι αυτό συμβαίνει επειδή η σχετική με το θέμα νομοθεσία είναι αρκετά πρόσφατη. Ωστόσο, η έρευνα σε διάφορες χώρες δείχνει ότι οι εισαγγελείς και τα δικαστήρια αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες στην αναγνώριση, εκτέλεση και εκδίκαση υποθέσεων εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας. Στοιχεία, από διάφορες χώρες, σχετικά με τον τομέα υποδεικνύουν ότι ούτε η αστυνομία ούτε άλλοι κυβερνητικοί παράγοντες δείχνουν ιδιαίτερα πρόθυμοι να διερευνήσουν υποθέσεις εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας και να τις εκδικάζουν· αυτό οφείλεται πολλές φορές στους ελλειπείς πόρους των εξειδικευμένων μονάδων που ασχολούνται με τις υποθέσεις εμπορίας (βλέπετε παρακάτω).

⁷ Έχει ομοίως υποστηριχθεί ότι η συζήτηση για την εμπορία συχνά παρεμποδίζει την άσκηση δίωξης για το αδίκημα της εξαναγκαστικής εργασίας, ως αυτοτελές αδίκημα. (Skrivankova, Klara: Μεταξύ αξιοπρεπούς εργασίας και εξαναγκαστικής εργασίας : εξετάζοντας το συνεχές της εκμετάλλευσης, , York 2010)

Φαίνεται ότι η ανεπαρκής κατανόηση του προβλήματος, οι ανεπαρκείς πόροι, και η έλλειψη σαφήνειας στις οργανωτικές υποχρεώσεις συμβάλουν από κοινού στην έλλειψη καταγεγραμμένης νομολογίας σχετικά με την εμπορία για εξαναγκαστική εργασία.

Σε ορισμένες χώρες, τα επίσημα στοιχεία για υποθέσεις εμπορίας δεν διαχωρίζονται ανάλογα με τους τομείς εκμετάλλευσης. Αυτό κάνει προφανώς πολύ δύσκολη την παρακολούθηση της ανάπτυξης συγκεκριμένων τομέων εκμετάλλευσης. Ακόμα και ανάμεσα στις χώρες αυτές που διαχωρίζουν τα στοιχεία των θυμάτων σύμφωνα με τους τομείς εκμετάλλευσης, λίγες διατηρούν μια συγκεντρωτική επισκόπηση σχετικά με το πώς οι υποθέσεις παρακολουθούνται, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών υποθέσεων/καταδικιών. Ο Phil Woolas, μέλος του αγγλικού κοινοβουλίου και τότε Υπουργός Συνόρων και Μετανάστευσης, σχολίασε ως εξής την κατάσταση σε μια συζήτηση της Βουλής των Κοινοτήτων στις 12 Ιανουαρίου του 2010: «ο εντοπισμός των θυμάτων πέραν της περιόδου επίσκεψης και ανάκαμψης είναι περιορισμένος, αν δεν υφίσταται πλέον κίνδυνος για την ασφάλεια ή την υγεία τους και έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν στο Η.Β. (τα θύματα κυρίως του Η.Β. και του ΕΟΧ).» Το παραπάνω σχόλιο τονίζει πολλές από τις δυσκολίες που συναντάμε στην καταγραφή των υποθέσεων εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας. Στις χώρες όπου διατίθενται στοιχεία, δεν υπάρχουν πολλές υποθέσεις. Στην Τσέχικη Δημοκρατία, λόγω χάρη, έγιναν το 2008 10 διώξεις για εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας που οδήγησαν σε 3 καταδικαστικές αποφάσεις. Στην Κύπρο, αναφέρθηκαν 2, 5 και 3 υποθέσεις αντίστοιχα κάθε χρόνο μεταξύ του 2007 και 2009. Στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2009 έγιναν 82 συλλήψεις για εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας και οδήγησαν σε 2 μόνο καταδίκες.

2.3. Τομείς και μορφές εκμετάλλευσης και ομάδες που πλήττονται

Η εμπορία για εξαναγκαστική εργασία, όπως δείχνει η έρευνα, μπορεί να εντοπισθεί σε οποιοδήποτε σχεδόν τομέα οικονομικής δραστηριότητας. Ωστόσο, πολλοί βασικοί τομείς δραστηριότητας έχουν εντοπισθεί ως ιδιαίτερα σχετικοί. Σε γενικές γραμμές, οι εν λόγω τομείς δραστηριότητας απαιτούν σκληρή χειρονακτική εργασία, αλλά δεν προσφέρουν επαρκή έσοδα ή κοινωνική καταξίωση ούτως ώστε να είναι αρκετά ελκυστικοί για το εγχώριο εργατικό δυναμικό. Τέτοιου είδους τομείς συχνά χαρακτηρίζονται από άτυπες και αρρυθμιστες σχέσεις εργασίας, κυρίως όταν πρόκειται για εποχιακή εργασία που εκτελείται κυρίως από (συνήα μη καταγεγραμμένους) μετανάστες. Τέτοιοι άτυποι διακανονισμοί εργασίας με «επιστάτες», «μεσάζοντες», στρατολόγους και άλλους (διακανονισμοί που μερικές φορές κινούνται στα όρια του οργανωμένου εγκλήματος) συχνά επικρατούν εδώ και πολλές γενιές στους εν λόγω τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Αν και κάποιες φορές γίνεται αλληλεπικάλυψη μεταξύ του προσωπικού και ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, είναι επίσης σημαντικό να επισημανθεί ότι δεν θεωρούνται όλες υποθέσεις εμπορίας.

Τομείς όπως η γεωργία, οι κατασκευές και ο τουρισμός/τα ξενοδοχεία/εστιατόρια φαίνεται να προβληματίζουν όλες τις χώρες. Άλλοι τομείς φαίνεται να είναι πιο ανησυχητικοί σε ορισμένες περιπτώσεις. Η έρευνα στην Ελλάδα κατέδειξε ότι ο κλάδος του καθαρισμού είναι ένας χώρος όπου υπεργολάβοι δημοσίων έργων, αλλά και εργοδότες οικιακών βοηθών, απασχολούν εργαζόμενους κάτω από συνθήκες εκμετάλλευσης και εργασιακής εμπορίας. Εν τω μεταξύ, η εκμετάλλευση στην

βιομηχανική παραγωγή φαίνεται να προβληματίζει την Τσέχικη Δημοκρατία. Έρευνα σε πολλές χώρες (λ.χ. η μελέτη 2006 MRCI: “No Going Forward, No Going Back, Δεν πάμε ούτε Μπρος, ούτε Πίσω) δείχνει ότι ο τομέας οικιακών υπηρεσιών χαρακτηρίζεται επίσης έντονα από την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας. Έρευνα δείχνει επίσης ότι πραγματοποιείται και εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εξαναγκαστική επαιτεία, που πλήττει κυρίως τα παιδιά.

Οι μορφές εκμετάλλευσης φαίνεται να διαφοροποιούνται σημαντικά: υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα θύματα αντιμετωπίζουν βάνανυση συμπεριφορά, κρατούνται φυλακισμένα ή υπόκεινται σε μη-πληρωμή ή βία αμέσως μετά τον ερχομό τους στον χώρο εργασίας· οι περιπτώσεις αυτές ωστόσο είναι σπάνιες. Οι μορφές εκμετάλλευσης φαίνεται να παίρνουν μια πιο «πολύπλοκη» μορφή: συχνά η εκμετάλλευση εξελίσσεται με τον χρόνο σε αυτό που μπορεί να ονομαστεί σαν «ολισθηρή πλαγιά». Οι συνθήκες της αρχικής απασχόλησης ίσως είναι ανεκτές, αν όχι ιδανικές. Αρχικά γίνεται πληρωμή των μισθών, και θα είναι σπάνια η άσκηση βίας ή καταναγκασμού. Ωστόσο, η κατάσταση τυπικά θα χειροτερέψει σταδιακά. Σε κάποιες περιπτώσεις οι μετανάστες καταφθάνουν μεν με συμβόλαιο νόμιμης εργασίας, αλλά ανακαλύπτουν ότι η δουλειά, την οποία τους υποσχέθηκαν δεν υπάρχει καν· δεν έχουν επομένως άλλη επιλογή από το να αποδεχτούν ένα άλλο υποβαθμισμένο συμβόλαιο εργασίας. Η έρευνα σε πολλές χώρες τονίζει ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο να διαχωρίσεις με σαφήνεια τις υποβαθμισμένες συνθήκες εργασίας σε ορισμένους τομείς της (ανεπίσημης) οικονομίας από τις υποθέσεις εμπορίας, καθώς οι διαφορές ανάμεσα στα δυο είναι συχνά οριακές. Σ’ αυτό το πλαίσιο τα συνδικάτα έχουν επίσης τονίσει τη σχέση ανάμεσα στην επισφαλή απασχόληση⁸ και συνθήκες εργασίας και στην εξαναγκαστική εργασία, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία, ως μια από τις πιο ακραίες μορφές της.

Μια άλλη μορφή εκμετάλλευσης είναι η εκμετάλλευση της τρωτότητας του ατόμου που αποτελεί θύμα εμπορίας για να τον αναγκάσουν να εργασθεί μέσω απειλής ή ψευδούς υπόσχεσης: ένα παράδειγμα που αναφέρεται συχνά σε αυτό το πλαίσιο είναι αυτό του εργοδότη που υπόσχεται νόμιμο καθεστώς εργασίας ή άδεια εργασίας στους μη καταγεγραμμένους μετανάστες που είναι πρόθυμοι να δεχτούν μικρή ή καθόλου πληρωμή ή δυσμενείς και παράνομες συνθήκες εργασίας. Η έρευνα στην Κύπρο και την Ιρλανδία λόγω χάρη, τονίζει το πρόβλημα της νομοθεσίας που συνδέει τις άδειες εργασίας με ένα μόνο συγκεκριμένο εργοδότη, και την εξάρτηση που δημιουργείται έτσι στους εργάτες.

Μια ακόμα μορφή εκμετάλλευσης που έχει αναλυθεί τα τελευταία χρόνια είναι η πρακτική του να αντισταθμιστεί ο μισθός ενός εργάτη που είναι θύμα εμπορίας με τα υπέρογκα έξοδα για τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τον εργοδότη ή το άτομο που τα εκμεταλλεύεται. Τα έξοδα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν διαμονή, φαγητό, νερό, ρεύμα, μετακίνηση ή την προσφορά εργασίας. Όπως συμβαίνει συνήθως ο εκμεταλλευτής παρέχει αυτού του είδους τις υπηρεσίες και τα άτομα που γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης δε λαμβάνουν καθόλου ή λαμβάνουν ελάχιστη αμοιβή.

⁸ «Επισφαλής εργασία είναι η αυξανόμενη μεταβολή από εξασφαλισμένη, μόνιμη απασχόληση σε λιγότερες καλοπληρωμένες και πιο ανασφαλείς θέσεις εργασίας» (Διεθνές Δίκτυο Frassanito: Precarious, Precarisation, Precariat, Επιδράσεις, παγίδες και προκλήσεις ενός πολυσύθετου όρου και η σχέση του με τη μετανάστευση, 2006)

Σε αυτή όμως την περίπτωση είναι πολύ δυσκολότερο να αποδειχθεί η εκμετάλλευση κατά τη διεξαγωγή έρευνας. Σε άλλες περιπτώσεις τα άτομα που γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης ίσως φθάσουν στην τοποθεσία εκμετάλλευσης με ένα σημαντικό χρέος από την διακίνησή τους (μεταφορά λ.χ., πλαστά χαρτιά κλπ.) και καλούνται να το ξεχρεώσουν. Κάτι τέτοιο είναι πολύ πιθανό να συμβαίνει όταν εμπλέκεται παράνομη διέλευση των συνόρων.

Η έρευνα σε αρκετές χώρες τονίζει ότι κοινή πρακτική των υπεργολαβιών (σε τομείς όπως οι κατασκευές, ο καθαρισμός και η γεωργία) δυσκολεύει πολύ τον καθορισμό αρμοδιοτήτων σε υποθέσεις εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας. Οι συμφωνίες υπεργολαβιών χρησιμοποιούνται επομένως για να συγκαλύψουν τη νομική ευθύνη, κάποιες φορές εσκεμμένα.

Οι ομάδες που πλήττονται από την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή και είναι για άλλη μια φορά δύσκολο να προβούμε σε γενικεύσεις. Οι επίσημες στατιστικές, αν υπάρχουν, είναι πολύ περιορισμένες.

Οι οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών μπορούν να αποκομίσουν στην καλύτερη περίπτωση αποσπασματικές επιτόπιες αποδείξεις. Οι εν λόγω προκαταρκτικές παρατηρήσεις υποδεικνύουν ομοιότητα ανάμεσα στο γενικό μεταναστευτικό πληθυσμό μιας χώρας και τις ομάδες που πλήττονται περισσότερο από την εμπορία. Είναι σε κάθε περίπτωση αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας επηρεάζει τόσο πολίτες της ΕΕ όσο και αυτούς που καταφθάνουν από χώρες εκτός ΕΕ. Πολυάριθμες περιπτώσεις Πολωνών, Βουλγάρων και Ρουμάνων εργατών θυμάτων εκμετάλλευσης στις Μεσογειακές χώρες και την Τσέχικη Δημοκρατία έχουν ελκύσει την προσοχή των μέσων μαζικής ενημέρωσης και φαίνεται να παραπέμπουν σε ένα ευρύτερο πρόβλημα. Η εκμετάλλευση πολιτών εκτός ΕΕ φαίνεται να συνδέεται με την γεωγραφική εγγύτητα ή ιστορικούς δεσμούς και σε πολλές περιπτώσεις συνδέεται με γενικές μεταναστευτικές διαδρομές: ενώ για παράδειγμα οι Ουκρανοί συγκαταλέγονται μεταξύ εκείνων που πλήττονται περισσότερο από την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση στην Τσέχικη Δημοκρατία ή την Πολωνία, οι Βόρειο-Αφρικανοί κατέχουν εξέχουσα θέση ανάμεσα στα θύματα εκμετάλλευσης στην Ιταλία. Πολίτες χωρών που βιώνουν εμφύλιο πόλεμο, φυσικές καταστροφές ή αναταραχές (Αφγανιστάν, Ιράκ, Σομαλία, ή Πακιστάν) βρίσκονται συνήθως ανάμεσα στα θύματα εμπορίας σε χώρες όπου υπάρχει σημαντικός αριθμός προσφύγων⁹. Υπάρχουν εκθέσεις σχετικά με την εμπορία Κινέζων πολιτών, χωρίς ωστόσο να γνωρίζουμε πολλές λεπτομέρειες.

2.4. Προστασία θυμάτων και βοήθεια στην πράξη

Οι διατάξεις για την προστασία των θυμάτων συντάσσονται από τη νομοθεσία για την καταπολέμηση της εμπορίας, ή στο ευρύτερο πλαίσιο της κοινωνικής προστασίας.

Η πρόσβαση σε κάθε μορφή προστασίας εξαρτάται από τη σωστή αναγνώριση του ατόμου που πλήττεται. Οι εκθέσεις από τις διάφορες χώρες επισημαίνουν ότι η

⁹ Οργανώσεις στήριξης των προσφύγων έχουν υποστηρίξει ότι η εξαθλίωση των αιτούντων άσυλο (ιδίως σε όσους δεν έχει αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα) τους κάνει πολύ εύάλωτους απέναντι στην εμπορία.

αναγνώριση παραμένει μια σημαντική πρόκληση σε όλες τις χώρες που διερευνήθηκαν (βλέπετε κεφάλαιο 3).

Πρέπει να σημειωθεί ότι ως τώρα, οι άδειες παραμονής και η πρόνοια, στα οποία μπορεί να έχει πρόσβαση (μπορεί όμως και όχι) το θύμα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία, παρέχονται στο πλαίσιο των γενικών μέτρων για την καταπολέμηση της εμπορίας και δεν απορρέουν από ειδική νομοθεσία για την εμπορία για εργασιακή εκμετάλλευση. Επί του παρόντος φαίνεται ότι υπάρχει πολύ λίγη γνώση και λίγη εξειδίκευση για τις ιδιαίτερες ανάγκες (λ.χ. η στέγαση) των θυμάτων εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία¹⁰. Στη νομική και κοινωνική συμβουλευτική, αρχίζει να εμφανίζεται κάποια εξειδίκευση. Οι νομοθετικές και πρακτικές ρυθμίσεις διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα στις διάφορες χώρες, μερικές από τις οποίες είναι παραδοσιακά και χώρες προέλευσης, ενώ άλλες είναι παραδοσιακά χώρες προορισμού για τα θύματα εμπορίας.

2.4.1. Άδειες παραμονής

Σε όλες τις χώρες που εξετάστηκαν προβλέπεται να παραχωρείται στα άτομα που αναγνωρίζονται ως θύματα εμπορίας μια αρχική, προσωρινή άδεια παραμονής. Η προσωρινή παραμονή έχει σκοπό να δώσει τη δυνατότητα στα θύματα να σκεφθούν και να αποφασίσουν αν συμφωνούν να συνεργασθούν στις ποινικές διαδικασίες ενάντια στους εμπόρους ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας τους.

Η προθεσμία περίσκεψης κυμαίνεται από ένα μήνα (Τσέχικη Δημοκρατία), 60 ημέρες (στην Ιρλανδία, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες) και 3 μήνες (Ελλάδα, Ρουμανία). Η ιταλική νομοθεσία ξεχωρίζει σημαντικά από την γενική αυτή τάση. Δεν προβλέπεται από την Ιταλική νομοθεσία κάποια συγκεκριμένη προθεσμία περίσκεψης¹¹. Η Ιταλία ωστόσο προσφέρει πιο μακροπρόθεσμη προστασία (με άδεια έξι μήνες, ανανεώσιμη για ένα χρόνο) σε καταστάσεις όπου το άτομο που πλήττεται έχει υποστεί βία, σοβαρή εκμετάλλευση ή αντιμετωπίζει σοβαρές απειλές για την ασφάλειά του. Είναι επίσης αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η Ιταλία χορηγεί κοινωνική προστασία στα θύματα της εμπορίας, ακόμα και αν δεν μπορούν ή δε θέλουν να συνεργασθούν με τη δικαιοσύνη.

Η προθεσμία περίσκεψης δεν γίνεται πάντα σεβαστή από τις εμπλεκόμενες αρχές (εθνική έρευνα αποδεικνύει ότι αυτό συναντάται στην Πολωνία). Αντιθέτως, οι αρχές παίρνουν συνέντευξη από τα θύματα το γρηγορότερο, με σκοπό να συγκεντρώσουν πληροφορίες χωρίς καθυστέρηση.

Η τύχη των θυμάτων εμπορίας χωρίς δικαίωμα παραμονής, εξαρτώνται σε γενικές γραμμές από την προθυμία τους να συμμετέχουν σε ποινικές διαδικασίες ενάντια σε εκείνους που τους εκμεταλλεύτηκαν την εργασία τους. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις

¹⁰ Ορισμένοι ασχολούμενοι επαγγελματικά στον χώρο αυτό θα υποστήριζαν ότι οι ανάγκες των θυμάτων εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία είναι όμοιες με αυτές των θυμάτων άλλων ειδών εμπορίας. Άλλοι προχωρούν ακόμα παραπέρα ισχυριζόμενοι ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες ανάγκες προστασίας για την πλειοψηφία των θυμάτων εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία.

¹¹ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Έκθεσή της περί της ενσωμάτωσης της Οδηγίας για την βραχυπρόθεσμη άδεια παραμονής, έχει σχολιάσει επικριτικά την εν λόγω κατάσταση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Έκθεση από την Επιτροπή προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/81...Βρυξέλλες 2010 (COM (2010) 493 final), τονίζει όμως τονίζει ότι η προθεσμία περίσκεψης χορηγείται συνήθως στην πράξη.

ανθρωπιστικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν την απόφασή για το αν θα μείνουν. Σε σπάνιες περιπτώσεις, τα θύματα εμπορίας έχουν πρόσβαση σε προγράμματα προστασίας μαρτύρων, βάσει των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισαν στο δικαστήριο¹².

2.4.2. Στέγαση και κοινωνική πρόνοια για τα θύματα

Η διευθέτηση της διαμονής τους συνήθως βασίζεται σε κάποιου είδους εξειδικευμένη, συγκεντρωτική, ασφαλή στέγαση, λ.χ. εξειδικευμένα καταλύματα. Τα συγκεκριμένα καταλύματα βασίζονται σε ρυθμίσεις που αρχικά ίσχυαν για τις γυναίκες που αποτελούν θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση. Ωστόσο, η Ιρλανδία, για παράδειγμα, προβλέπει τα θύματα εμπορίας να διαμένουν σε καθιερωμένα κέντρα υποδοχής για αιτούντες άσυλο¹³. Στη Ρουμανία, τα καταλύματα προορίζονται ως τώρα σχεδόν αποκλειστικά για τους Ρουμάνους πολίτες που παλιννοστούν και παρέχονται συχνά από ιδιωτικές, μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Μολονότι υπάρχουν πολλά (υψηλά) πρότυπα ποιότητας που διέπουν την πρόνοια στην Ρουμανία, η παροχή είναι ανομοιογενής, και επικρατούν γενικότερα πρακτικά προβλήματα, όπως η ελλιπής χρηματοδότηση. Το συγκεκριμένο μοτίβο επικρατεί σε όλες τις άλλες χώρες.

Σε πολλές χώρες, είναι ασαφές το κατά πόσο ουσιαστικά παρέχεται διαμονή για τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας τους. Η Επιτροπή Εσωτερικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου του Ηνωμένου Βασιλείου επεσήμανε το 2009 ότι: «Στην έκθεσή της σχετικά με την Εμπορία Ανθρώπων τον Οκτώβριο του 2006, η αδελφή Επιτροπή μας, η Μεικτή Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, κατέληξε: «υπάρχει σαφέστατα ανεπαρκής δυνατότητα του συστήματος να παρέχει καταλύματα και ειδικές υπηρεσίες στήριξης για τα [θύματα] που τα χρειάζονται, και προτρέπουμε να διευρυνθεί η δυνατότητα ως ζήτημα προτεραιότητας. Τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώσαμε έδειξαν ότι η κατάσταση δεν έχει αλλάξει από τότε... Η κατάσταση για τα θύματα εξαναγκαστικής εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των οικιακών βοηθών που είναι μετανάστες, είναι ακόμα χειρότερη: Μέχρι την ανακοίνωση της κυβέρνησης για επιπλέον χρηματοδότηση το Μάρτιο για το Poppy Project, δεν υπήρχε ειδική δυνατότητα στέγασης για τέτοιου είδους θύματα. Οι πληροφορίες που λάβαμε δείχνουν ότι η κατάσταση δεν έχει αλλάξει από τότε¹⁴». Αν και η συγκεκριμένη δήλωση αφορά μόνο την κατάσταση στο Ηνωμένο Βασίλειο, η έρευνα υποδηλώνει ότι παρόμοια είναι η κατάσταση και σε άλλες χώρες. Σύμφωνα με πληροφορίες της Κυπριακής ΜΚΟ, ΚΙΣΑ για την στήριξη των μεταναστών, στην Κύπρο αρνήθηκαν να προσφέρουν πρόσβαση στα θύματα μιας υπόθεσης υψηλής προβολής για εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας σε δημόσιο κατάλυμα, με την αιτιολογία ότι προοριζόταν για γυναίκες θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

¹² Όπως αναφέρεται παραπάνω, η Ιταλική νομοθεσία ακολουθεί διαφορετική λογική.

¹³ Τα εν λόγω κέντρα έχουν επίσης εν γένει επικριθεί. Βλέπε: Κέντρα Δωρεάν Παροχής Νομικών Συμβουλών (FLAC): one size does not fit all, A legal analysis of the direct provision and dispersal system in Ireland, Δουβλίνο, 2009

¹⁴ Επιτροπή Εσωτερικών Υποθέσεων του Κοινοβουλίου: Το Εμπόριο Ανθρώπων: Εμπορία Ανθρώπων στο Η.Β. , Λονδίνο 2009, σημείο 139-141

Η κοινωνική πρόνοια διακρίνεται συνήθως σε δύο είδη: τη βραχυπρόθεσμη επείγουσα παροχή βοήθειας (λ.χ. έκτακτες ιατρικές ανάγκες, μετάφραση, ψυχολογική παρέμβαση στην κρίση) που προσφέρεται κατά την προθεσμία επίσκεψης και την πιο ευρεία κοινωνική πρόνοια (μακροπρόθεσμη ψυχολογική στήριξη, κοινωνική ενσωμάτωση) για όσους βοηθούν στις ποινικές διαδικασίες ή για αυτούς που έχουν μια προοπτική πιο μακροπρόθεσμης παραμονής. Η πιο ευρεία κοινωνική πρόνοια διαφέρει με την έννοια του ότι παρέχεται κάποιες φορές για όσο διαρκούν οι ποινικές διαδικασίες, και κάποιες φορές για ακόμα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα¹⁵. Πολλοί είναι οι ερευνητές που έχουν επισημάνει ότι είναι δύσκολο τα άτομα που έχουν χάσει τα έγγραφά τους ή τους τα έχουν κλέψει (όπως συμβαίνει συνήθως με τα θύματα εμπορίας) να έχουν πρόσβαση σε επιδόματα που θεωρητικά θα δικαιούνταν. Αξίζει να επισημάνουμε ότι ως τώρα το κράτος δεν έχει λάβει υπόψη του κατά πόσο απαιτούνται συγκεκριμένοι τύποι πρόνοιας για τα θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία (λ.χ. ειδική νομική βοήθεια για την διεκδίκηση μισθών που δεν έχουν καταβληθεί).

Σε πολλές χώρες, τα θύματα που έχουν το δικαίωμα μακροπρόθεσμης παραμονής, έχουν πρόσβαση στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης κατά τους ίδιους νόμους που ισχύουν για τους πολίτες των εν λόγω χωρών (λ.χ. η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας στην Τσέχικη Δημοκρατία). Σε άλλες χώρες ειδικές χρηματοδοτήσεις ή προγράμματα ενισχύουν την πρόσβαση των θυμάτων εμπορίας στις υπηρεσίες.

Δεν γνωρίζουμε πολλά σχετικά με τα ειδικά προγράμματα επαναπατρισμού για τα θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία. Η ανάπτυξη του δημόσιου ενδιαφέροντος για την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας πράγματι συνέπεσε με τη μείωση των προγραμμάτων υποβοηθούμενης επιστροφής για τα θύματα εμπορίας¹⁶. Στο βαθμό που η έρευνα εντόπισε προγράμματα υποβοηθούμενης επιστροφής προσβάσιμα στα θύματα εμπορίας, επρόκειτο για γενικά προγράμματα υποβοηθούμενης εκούσιου επαναπατρισμού ή προγράμματα επαναπατρισμού μη εξειδικευμένα για θύματα εμπορίας.

2.4.3. Θεσμικοί φορείς

α) Κυβερνητικοί φορείς

Δεδομένου ότι η εμπορία για εξαναγκαστική εργασία αποτελεί έγκλημα (σύμφωνα με τη Διεθνή Νομοθεσία και τη Νομοθεσία της ΕΕ), φαίνεται λογικό να υποθέτουμε ότι η αστυνομία θα χειριζόταν το ζήτημα είτε ως μέρος των γενικών καθηκόντων της, είτε με συγκεκριμένες ειδικευμένες μονάδες. Θεωρητικά, αυτό συμβαίνει στις περισσότερες χώρες, όπου διεξήχθη η έρευνα.

¹⁵ Οι εν λόγω πιο γενναϊόδωρες διατάξεις για άτομα με άδεια παραμονής βρίσκονται ωστόσο στη διακριτική ευχέρεια των κρατών. – η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σημείωσε ότι κανένα κράτος μέλος δεν έχει αποφασίσει ξεκάθαρα στη νομοθεσία του να προσφέρει ένα μεγαλύτερο εύρος υπηρεσιών για τα θύματα, που είναι δικαιούχοι της άδειας παραμονής, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Έκθεση από την Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/81... Βρυξέλλες 2010 (COM (2010) 493 final), σελ. 8

¹⁶ Η μείωση σε προγράμματα υποβοηθούμενης επιστροφής – που προσανατολίζονται τόσο στα θύματα εμπορίας όσο και στους υποψήφιους επαναπατρισμού εν γένει – ήταν αφενός αποτέλεσμα της μειωμένης χρηματοδότησης τέτοιου είδους προγραμμάτων, αφετέρου συνέπεια διεύρυνσης της ΕΕ και της σχετικής ελευθερίας μετακίνησης και παραμονής για τις χώρες όπου οι οργανώσεις όπως η ΔΟΜ (Διεθνής Οργάνωση για την Μετανάστευση) συνήθιζαν να οργανώνουν υποβοηθούμενη επιστροφή.

Πρακτικά, ορισμένες χώρες τάσσονται υπέρ του να ενσωματωθεί η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση για την εμπορία - συμπεριλαμβανομένης και της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας - στην αστυνομική εκπαίδευση (Η.Β. και Ιρλανδία), ενώ άλλες χώρες έχουν ιδρύσει εξειδικευμένες υπηρεσίες με αστυνομικές αρμοδιότητες (Ρουμανία). Άλλες χώρες ωστόσο έχουν εξουσιοδοτήσει υπομονάδες ή ομάδες δράσης στα πλαίσια των υπαρχουσών αστυνομικών δομών (Τσέχικη Δημοκρατία, Κύπρος, Ελλάδα), στις οποίες έχει ανατεθεί η εξιχνίαση επιπρόσθετων τομέων εκμετάλλευσης (λ.χ. σεξουαλική εκμετάλλευση). Ωστόσο, υφίσταται έντονη ανησυχία για το ότι οι συγκεκριμένες υπηρεσίες/μονάδες/ ομάδες δράσης δεν είναι εφοδιασμένες με επαρκείς πόρους για να επιτύχουν την αποστολή τους. Επιπλέον, για οικονομικούς και άλλους λόγους, η ύπαρξη ειδικευμένων οργάνων επιφορτισμένων με την διερεύνηση της εμπορίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δεδομένη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, εξειδικευμένες ομάδες, όπως η Μονάδα για την Εμπορία Ανθρώπων της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Η.Β. κινδυνεύουν να κλείσουν, ή υφίστανται συνεχή αναδιάρθρωση (όπως δείχνει το παράδειγμα της Ρουμάνικης υπηρεσίας για την καταπολέμηση της εμπορίας ANITP).

Πολλές από τις εθνικές έρευνες έδειξαν επίσης ότι η αστυνομία συχνά δεν στηρίζεται επαρκώς στην προσπάθειά της να εξιχνιάσει την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας από άλλα κυβερνητικά όργανα με σχετική εμπειρογνομosύνη. Όπως τονίστηκε και παραπάνω, ακόμα και τα βασικότερα εργαλεία χαρτογράφησης του προβλήματος, όπως είναι οι στατιστικές ανά τομέα εκμετάλλευσης, απουσιάζουν σε πολλές χώρες που διερευνήθηκαν.

Ένα ιδιαίτερο πρόβλημα είναι η επικοινωνία μεταξύ των διαφορετικών κυβερνητικών φορέων με αρμοδιότητα στα εργασιακά ζητήματα. Υπάρχουν ορισμένες δομές συνεργασίας σε κυβερνητικό επίπεδο (λ.χ. η δι-υπουργική επιτροπή που ιδρύθηκε το 1999 στην Ελλάδα, η ομάδα ειδικών για την καταπολέμηση της εμπορίας στην Κύπρο). Αλλού, ξεχωριστοί φορείς συντονισμού έχουν σκοπό να εξασφαλίσουν την επικοινωνία μεταξύ των αρμοδίων κρατικών υπηρεσιών. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η Ιρλανδική Μονάδα για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων (Anti Human Trafficking Unit, AHTU). Σε άλλες χώρες υπάρχουν εθνικοί συντονιστικοί μηχανισμοί για τη στήριξη των θυμάτων εμπορίας. Ωστόσο, μια σαφή και δομημένη ανταλλαγή εμπειρογνομosύνης μεταξύ των υπευθύνων για τα εργασιακά ζητήματα και της αστυνομίας φαίνεται να είναι η εξαίρεση παρά ο κανόνας.

Η Ιταλία έχει με πολλούς τρόπους συνδυάσει τις πτυχές της αστυνομικής και εργασιακής επιθεώρησης με το έργο της Διοίκησης των Καραμπινιέρων για την Εργασιακή Προστασία¹⁷. Το έργο της συγκεκριμένης διοίκησης των Καραμπινιέρων φαίνεται να έχει οδηγήσει στην ανίχνευση πολλών υποθέσεων εμπορίας. Χρειάζεται ωστόσο να σημειωθεί ότι το έργο των Καραμπινιέρων δεν επικεντρώνεται πάντα στην προστασία όσων είναι θύματα εκμετάλλευσης, και συχνά έχει οδηγήσει στην απέλαση του θύματος εκμετάλλευσης - με όλες τις αρνητικές επιπτώσεις που αυτό συνεπάγεται για το θύμα εμπορίας.

¹⁷ Η Δύναμη των Καραμπινιέρων (Ιταλικά: Arma dei Carabinieri) είναι η εθνική χωροφυλακή στην Ιταλία, με διττό ρόλο, ως μέρος τόσο των Ενόπλων Δυνάμεων όσο και της Αστυνομίας.

(cf. www.carabinieri.it/Internet/Multilingua/EN/InstitutionalDuties/07_EN.htm).

Σε άλλες χώρες, η επιθεώρηση στους χώρους εργασίας, ως τώρα δεν συγκαταλέγεται στο καθημερινό έργο των οργάνων της αστυνομίας με αρμοδιότητα την καταπολέμηση της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας. Οι επιθεωρήσεις εργασίας, από την άλλη μεριά, συχνά, λόγω του σχεδιασμού ή της λειτουργικής διαχείρισης τους, ενδιαφέρονται κυρίως να ανιχνεύουν και να επιβάλλουν κυρώσεις για την αδήλωτη εργασία ή να αμβλύνουν τις επιπτώσεις εργασιακών προστριβών, παρά να ανακαλύπτουν περιπτώσεις εκμετάλλευσης. Επιπλέον, το ανεπαρκές προσωπικό φαίνεται να επηρεάζει τις επιθεωρήσεις εργασίας στις διάφορες χώρες που διεξήχθη έρευνα. Σε πολλές χώρες εκφράστηκε η ανησυχία ότι τα θύματα της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία συχνά δεν έχουν αποτελεσματική πρόσβαση στα εργατικά δικαστήρια για να διεκδικήσουν τους μισθούς που τους έχουν παρακρατηθεί. Αυτό μπορεί να οφείλεται και στο καθεστώς παράνομης διαμονής τους, που συχνά εμποδίζει την πρόσβαση των θυμάτων εκμετάλλευσης στα δικαστήρια. Ίσως και να πηγάζει από τη στάση ορισμένων δικαστηρίων που πιστεύουν ότι το έργο που εκτελούν τα θύματα εκμετάλλευσης αποτελεί μέρος του παράνομου συμβολαίου εργασίας.

β) Κοινωνία των πολιτών

Ενώ αρκετό μέρος της κριτικής οφείλεται στην απροθυμία των κυβερνητικών φορέων να αποτυπώσουν επαρκώς και να αντιμετωπίσουν την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας, είναι εξίσου δίκαιο να πούμε ότι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών αντιμετωπίζουν με αργούς ρυθμούς την εμπορία. Ο χώρος των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται στο τομέα αυτό παραμένει περιορισμένος. Στην πλειοψηφία των χωρών που διερευνήθηκαν, μια ή δυο μόνο οργανώσεις καταπιάνονταν με την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας.

Σε όλες τις χώρες που κάλυψε η έρευνα υπήρχε μια αρχική, συχνά *ad hoc*, συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων και αναφέρθηκαν κάποιες δραστηριότητες συνδικάτων. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που αντιμετωπίζουν την εμπορία περιλάμβαναν οργανώσεις, που έχουν αρχίσει να αναλύουν και να αντιμετωπίζουν την εμπορία εστιάζοντας στη μετανάστευση (λ.χ. το Κέντρο για τα Δικαιώματα των Μεταναστών ή η γραμμή βοήθειας Μεταναστών στο Η.Β.) καθώς επίσης και οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σχετικά με την εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση (λ.χ. η Ρουμάνικη AIDRom, η La Strada στην Πολωνία ή την Τσέχικη Δημοκρατία). Και στις δυο περιπτώσεις η καταπολέμηση της εμπορίας προσδιορίζεται από την οπτική των δικαιωμάτων των μεταναστών. Υπάρχει αυξανόμενη ευαισθητοποίηση αναφορικά με το ζήτημα της εμπορίας στα συνδικάτα. Κάποιες αρχικές εμπειρίες σχετικά με την αντιμετώπιση των προβλημάτων της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας μέσω παραδοσιακών δόδων που χρησιμοποιούνται από το εργασιακό κίνημα περιγράφονται στο συγκεκριμένο εγχειρίδιο.

Σημαντικό ρόλο παίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στη στέγαση των θυμάτων εμπορίας, καθώς επίσης και στην παροχή ψυχολογικής στήριξής τους. Οργανώσεις σαν κι αυτές βοηθούν και στον υποβοηθούμενο επαναπατρισμό. Βάσει των συμπερασμάτων της εθνικής και περιφερειακής έρευνας, φαίνεται ωστόσο ότι οι υπηρεσίες που παρέχονται είτε (στην περίπτωση των οργανώσεων για την καταπολέμηση της εμπορίας) είχαν προσφερθεί νωρίτερα στα θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης, ή είναι μέρος της γενικότερης στήριξης που προσφέρεται σε

μετανάστες. Εν ολίγοις, μια εξειδικευμένη υπηρεσία για τα θύματα της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας βρίσκεται ακόμη στα σπάργανα¹⁸.

Ένας βασικός προβληματισμός για όλες τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών είναι η σωστή και άμεση αναγνώριση των θυμάτων εμπορίας (βλέπετε κεφάλαιο 3). Σε πολλές περιπτώσεις οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μπορούν μόνο να βοηθήσουν τα θύματα εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας πολύ αργά, αν όχι καθόλου. Υπάρχει ομοφωνία ότι το έργο ενεργούς προσέγγισης και εντοπισμού χρειάζεται να αναπτυχθεί περισσότερο (βλέπετε κεφάλαιο 3 του εγχειριδίου). Επιπλέον, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν υποστηρίξει σε διάφορες χώρες την ανάγκη για καλύτερη νομοθεσία για την αναγνώριση και προστασία των θυμάτων εμπορίας. Αυτό θα προϋπόθετε αλλαγές στη νομοθεσία για την εργασία και τη μετανάστευση. Σε πολλές χώρες λειτουργεί ένας μηχανισμός συνεργασίας ανάμεσα στους κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς – για συνεργασία στο ζήτημα της εμπορίας γενικότερα αλλά και της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας.

Τα συνδικάτα παίζουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της εμπορίας. Οι διμερείς συμφωνίες για μεταβιβάσιμη συνδικαλιστική ιδιότητα των μελών μεταξύ των συνδικάτων σε διαφορετικές χώρες, όπου αυτές υφίστανται, όντως βοηθούν στην ενίσχυση της κατάστασης όσων ενδεχομένως πλήττονται από την εμπορία. Ανάλογα με την εθνική νομοθεσία, τα συνδικάτα μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στα εργατικά δικαστήρια, αλλά και στην επιθεώρηση εργασίας και στην ταύτιση του θύματος: ο κοινωνικός διάλογος μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της εμπορίας. Τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί ενθαρρυντικές βελτιώσεις στην προθυμία των συνδικάτων να οργανώσουν και να υπερασπισθούν τα δικαιώματα των μη καταγεγραμμένων μεταναστών. Υπήρξε σχετική σημαντική στήριξη από το Γενικό Συμβούλιο της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Εργατικών Συνδικάτων (ITUC) το 2007, που υιοθέτησε την δήλωση «Προς μια Παγκόσμια Συμμαχία των Συνδικάτων ενάντια στην Εξαναγκαστική Εργασία και την Εμπορία».

Στην τελετή της 90^{ης} επετείου της Ελληνικής Γενικής Συνομοσπονδίας για την Εργασία το Νοέμβριο του 2008, η ITUC, μαζί με την αντίστοιχη Ευρωπαϊκή ETUC και την Ελληνική ΓΣΕΕ, οργάνωσαν ένα Διεθνές Συνέδριο υψηλής προβολής για την Καταπολέμηση της Εξαναγκαστικής Εργασίας και την Εμπορία Ανθρώπων.

Το 2009, η ITUC δημοσίευσε έναν οδηγό καλής πρακτικής για την καταπολέμηση της εξαναγκαστικής εργασίας και της εμπορίας, που περιγράφει το ρόλο της ITUC στο συντονισμό της Παγκόσμιας Συμμαχίας των Συνδικάτων ενάντια στην Εξαναγκαστική Εργασία και την Εμπορία. Έχει ενθαρρύνει πολλά συνδικάτα μέλη της ITUC να ασχοληθούν με το ζήτημα.

¹⁸ Κάποιες οργανώσεις ωστόσο θα υποστήριζαν ότι η ενσωμάτωση των δικαιωμάτων των μεταναστών είναι ούτως ή άλλως η καλύτερη πολιτική για την καταπολέμηση της εμπορίας.

3. Ταυτοποίηση/αναγνώριση – κρίσιμο ζήτημα για την καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία

Η ταυτοποίηση των θυμάτων εμπορίας αποτελεί το ΒΑΣΙΚΟ στοιχείο κάθε προσπάθειας να αντιμετωπισθεί η εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας. Είναι ιδιαίτερος σημαντική για την πρόσβασή τους στα δικαιώματά τους. Είναι αυταπόδεικτο ότι κάποιος που δεν αναγνωρίζεται ως θύμα εμπορίας, ούτε θα μπορέσει να επωφεληθεί από τους συγκεκριμένους μηχανισμούς στήριξης και προστασίας ούτε θα έχει πρόσβαση στα δικαιώματα του/της ως θύμα εγκλήματος, λ.χ. για να διεκδικήσει αποζημίωση. Η αναγνώριση αποτελεί επίσης και προϋπόθεση για την επιβολή του νόμου και το σύστημα απονομής δικαιοσύνης ούτως ώστε να διερευνηθούν και να τιμωρηθούν οι έμποροι με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας.

Αν και αυτό ισχύει για οποιαδήποτε μορφή εμπορίας, οι πιθανότητες σωστής ταυτοποίησης των θυμάτων εργασιακής εμπορίας είναι υπό τις παρούσες συνθήκες είναι στην καλύτερη οριακές.

Όπως σημειώνει και το Κέντρο Δικαιωμάτων Μεταναστών στην Ιρλανδία «Η αναγνώριση των θυμάτων εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία ήταν και συνεχίζει να είναι προβληματική. Το βάρος αποδείξεως της εκμετάλλευσης που πέφτει στους ώμους του ατόμου είναι πλέον απαγορευτικό. Χωρίς σωστή ταυτοποίηση, δεν προστατεύονται τα δικαιώματα του ατόμου ενώ συχνά παραμένουν σε μια ενδιάμεση κατάσταση. Μέρος της δυσκολίας έγκειται στο γεγονός ότι το άτομο συχνά αντιμετωπίζεται ως παράνομος μετανάστης και όχι θύμα εγκλήματος. Η MRCI έχει συναντήσει άτομα που έχουν χρεωθεί αδικήματα σχετικά με τη μετανάστευση, έχουν φυλακισθεί και σε κάποιες περιπτώσεις κιάλας έχουν απελαθεί¹⁹».

Οι παρατηρήσεις του MRCI αντηχούν και επιβεβαιώνονται στις εκθέσεις από όλη την Ευρώπη. Πολλοί από όσους έχουν υποστεί εμπορία για εξαναγκαστική εργασία δεν προστατεύονται από κρατικά όργανα συνήθως, λόγω του μεταναστευτικού καθεστώτος τους ή της έλλειψης αδειών εργασίας. Και το χειρότερο, οι κρατικές δραστηριότητες για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και αδήλωτης εργασίας συχνά καθιστούν τα συγκριμένα άτομα πιο ευάλωτα.

Όπως έχει τονίσει και η CCME στη συνάντηση Human Dimension Implementation της OSCE το 2009:

«η αποτυχία αναγνώρισης των πτυχών εμπορίας στην παράνομη μετανάστευση πολύ συχνά σημαίνει ότι το άτομο που έχει υποστεί εμπορία βρίσκεται εκτός της χώρας εκμετάλλευσης πριν οι εκμεταλλευτές καν αρχίσουν να ανησυχούν για τις επιπτώσεις της πράξης τους. Δεν έχουν ανάγκη να φοβηθούν μια ποινική δίωξη ούτε πρόκειται ποτέ το θύμα να τους καταλογίσει ευθύνη...

Υπάρχουν ...ενδείξεις ότι στην εκμετάλλευση του εργατικού δυναμικού, η μετανάστευση παίζει κάποιο ρόλο στην στρατηγική των εκμεταλλευτών να μην πληρώνουν τους μισθούς των εργαζομένων χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα: οι εργαζόμενοι προσλαμβάνονται εσκεμμένα γιατί δεν είναι καταγεγραμμένοι και αφού έχουν εργασθεί σε μια δουλειά για αρκετές εβδομάδες ή και μήνες, επειδή απαιτούν να πληρωθούν τους μισθούς που τους

¹⁹ MRCI: Εξαναγκαστική Εργασία και Εμπορία, (Ιστοσελίδα MRCI: <http://www.mrci.ie/Forced-Labour-and-Trafficking>, που ανανεώθηκε τελευταία στις 17 Φεβρουαρίου του 2011).

έχουν υποσχεθεί, οι εκμεταλλευτές τους αναφέρουν στον οικονομικό έλεγχο ή στην αστυνομία. Βασική μέριμνα συνήθως των εν λόγω αρχών είναι να διερευνήσει την έλλειψη άδειας παραμονής και άδειας εργασίας, δηλαδή η ποινικοποίηση των μεταναστών-εργατών. Οι κρατικοί φορείς με αυτόν τον τρόπο γίνονται συνένοχοι σε μια διαδικασία που χαρακτηρίζεται από την εκμετάλλευση του εργατικού δυναμικού των μεταναστών, ανθρώπων που συχνά εξαπατώνται με δόλιο τρόπο για το μέλλον τους από εκείνους που τους παρέλαβαν ή τους προσέλαβαν – κάτι που σαφέστατα αποτελεί εμπορία»²⁰.

Μια επιτυχής διαδικασία αναγνώρισης θα εξαρτηθεί επομένως από την ολοκληρωμένη πολιτική δέσμευση και τη λειτουργική αλλαγή των κρατικών φορέων.

Στο υπάρχον αυτό πλαίσιο, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών θα συνεχίσουν να παίζουν σημαντικό ρόλο για ένα καλύτερο πλαίσιο πολιτικών ταυτοποίησης.

Παρά τις συγκεκριμένες δεσμεύσεις, πολλές προτάσεις που πηγάζουν από την αναδυόμενη καλή πρακτική μπορούν να βοηθήσουν στην αύξηση των πιθανοτήτων ταυτοποίησης των θυμάτων εμπορίας. Οι ακόλουθες προτάσεις πιθανότατα να φαίνονται πολύ καινοτόμες ή φιλόδοξες. Θα βοηθήσουν ωστόσο σε ένα βαθμό στην αποφυγή λαθών και στη μεγιστοποίηση της επίδρασης των οργανώσεων που αρχίζουν να εργάζονται με το ζήτημα της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας.

3.1. Ταυτοποίηση – ανάπτυξη των δικών σ(μ)ας οργανώσεων για ταυτοποίηση

Στην προσπάθεια ανάπτυξης της ικανότητας της κοινωνίας των πολιτών να ταυτοποιεί τα θύματα εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας, σημαντική είναι η κινητοποίηση και συμμετοχή των υπαρχουσών οργανώσεων (λ.χ. της οργάνωσης που ανήκετε) που έχουν ήδη αρμοδιότητα σε ζητήματα εργασίας ή άλλα σχετικά ζητήματα. Πολλές από τις εν λόγω οργανώσεις θα δείξουν ενδιαφέρον να παίζουν ρόλο αναφορικά με την ταυτοποίηση. Ωστόσο, παρ' ότι οι συγκεκριμένες οργανώσεις δεν είναι εξειδικευμένες στον τομέα εμπορίας, μπορούν να παίζουν ουσιαστικό ρόλο λόγω της ευρύτερης αποστολής τους, αυξάνοντας τις πιθανότητες εντοπισμού και ταυτοποίησης θυμάτων εμπορίας. Για να εκπληρώσουν τον παραπάνω ρόλο, είναι αναγκαία σε κάποιο βαθμό η οργανωτική ανάπτυξη.

Μια σειρά προτάσεων για την οργανωτική ανάπτυξη είναι η ακόλουθη:

3.1.1. Ανάπτυξη εργασίας προσέγγισης

Στον τομέα της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία, είναι επιτακτική η ανάγκη εύρεσης και ανάπτυξης σημείων προσέγγισης των ανθρώπων που πλήττονται από την εμπορία. Συχνά, τα μέρη όπου πραγματοποιείται εκμετάλλευση είναι απομακρυσμένα ή άγνωστα αρχικά. (Η εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας υπό αυτή την έννοια διαφέρει από την εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση, που εξ' ορισμού καθιστά αναγκαία την επικοινωνία με το θύμα εμπορίας).

Επιβάλλεται επομένως από τις οργανώσεις η παροχή ενός σημείου επαφής εύκολης πρόσβασης, όπου μπορούν να απευθυνθούν τα άτομα (που ενδεχομένως) πλήττονται από την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας. Δεδομένου ότι πολλοί άνθρωποι που πλήττονται από την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας δεν θεωρούν αρχικά τον εαυτό τους ως θύμα εμπορίας, ο τόπος συναντήσεως είναι

²⁰ Torsten Moritz: Εισαγωγικά σχόλια από την συνάντηση για τα ανθρωπιστικά ζητήματα της Διάσκεψης για την Ανθρώπινη Διάσταση του ΟΑΣΕ (Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη), Βαρσοβία, 2009, (<http://www.osce.org/node/12366>).

προτιμότερο να είναι ευρύτερου ενδιαφέροντος (πέρα από την περιορισμένη έννοια της ‘εμπορίας’) για να τραβήξει το ενδιαφέρον των θυμάτων εμπορίας. Κάτι τέτοιο θα εξασφαλίσει και το γεγονός ότι ο τόπος συναντήσεως θα γίνει γνωστός μέσω πληροφοριών «από στόμα σε στόμα» στην ευρύτερη μεταναστευτική κοινότητα.

Κέντρα υποδοχής

Έχουν υπάρξει θετικές εμπειρίες με τα «κέντρα υποδοχής» - τα κέντρα όπου λ.χ. οι εργαζόμενοι μετανάστες μπορούν να βρουν διάφορα είδη ειδικευμένων συμβουλών, όπως οι νομικές συμβουλές για την απόκτηση άδειας παραμονής ή την εργατική νομοθεσία, κατά προτίμηση στη γλώσσα της χώρας προέλευσης και χωρίς να πρέπει να αποκαλύψουν την ταυτότητα τους.

Υπήρξαν επίσης θετικές εμπειρίες με ομάδες όπου οι μετανάστες (αυτό) οργανώνονται – το Κέντρο Δικαιωμάτων Μεταναστών στην Ιρλανδία λόγω χάρη αποτελεί το σημείο συνάντησης «ομάδων δράσης» εργαζόμενων μεταναστών, που έχουν οργανωθεί σύμφωνα με το επάγγελμά τους: όπως οι οικιακοί βοηθοί, οι υπάλληλοι εστιατορίων και οι γεωργοί. Σε άλλες περιπτώσεις, οι ενοριακοί ναοί παίζουν σημαντικό ρόλο ως σημεία και τους τόπους συνάντησης...

Ένα κέντρο υποδοχής πρέπει απαραίτητα να βρίσκεται σε ένα μέρος που να μπορούν να το βρουν εύκολα οι μετανάστες (λ.χ. να μπορούν να χρησιμοποιήσουν δημόσια συγκοινωνία). Η τοποθεσία ενός τέτοιου είδους κέντρου πρέπει επίσης να επιτρέπει και από άλλες απόψεις εύκολη πρόσβαση. Για να αναφέρουμε ένα παράδειγμα, πρέπει να ληφθεί υπόψη το κατά πόσο η γειτονιά θα επηρεάσει την προσβασιμότητα και ελκυστικότητα του κέντρου.

Πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ώρες λειτουργίας. Μολονότι είναι δύσκολη η ρύθμιση ιδιαίτερα πολλών ωρών λειτουργίας, το κέντρο πρέπει να είναι προσβάσιμο εκτός των συνηθισμένων ωρών εργασίας τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα, για να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης οι μετανάστες που δεν μπορούν να προσέλθουν τις συνηθισμένες ώρες εργασίας. Αν είναι εφικτό, το κέντρο πρέπει επίσης να προσφέρει υπηρεσίες φροντίδας για παιδιά ούτως ώστε η πρόσβαση να είναι αποτελεσματική για τις μητέρες. (Οι όροι ασφάλειας πρέπει να παίζουν σημαντικό ρόλο στην οργάνωση ενός κέντρου υποδοχής. Για περισσότερες πληροφορίες, δείτε παρακάτω).

Ενεργή προσέγγιση εργασίας

Αν έχει κανείς ενδείξεις περί του που μπορεί να λαμβάνει χώρα εκμετάλλευση θυμάτων εμπορίας (λ.χ. εργοστάσια, χώροι εργασίας εταιριών καθαρισμού) ή που μένουν άτομα που έχουν υποστεί εμπορία για εξαναγκαστική εργασία, μπορεί προφανώς να κανονίσει επισκέψεις στην εν λόγω τοποθεσία. Ωστόσο, πρέπει να λάβουμε υπόψη σοβαρά τις πιθανές επιπτώσεις μιας τέτοιας επίσκεψης για τα άτομα που έχουν υποστεί εμπορία ή για τον επισκέπτη, καθώς οι περισσότερες επισκέψεις διεξάγονται με την παρουσία των ατόμων που εμπλέκονται στην εκμετάλλευση. Θα ήταν χρήσιμο να διερευνήσουμε την δυνατότητα συνάντησης με τα άτομα που ενδεχομένως πλήττονται από την εμπορία σε ένα πιο προστατευμένο ή χωρίς στενή παρακολούθηση περιβάλλον. Τυχαίνει κάποιες φορές να γνωρίζει κανείς κάποιον στο συγκεκριμένο περιβάλλον, κάτι που σου δίνει τη δυνατότητα να παρουσιασθείς ως «προσκεκλημένος» χωρίς να κινήσεις υποψίες. Μικρά διαφημιστικά δείγματα δώρων (πχ. ένα κουτί σπίρτα) όπου μπορεί να τυπωθούν πληροφορίες και/ή λεπτομέρειες για την οργάνωσή σας, ίσως φανούν χρήσιμα στην περίπτωση όπου έχετε περιορισμένο χρόνο επαφής. Προφανώς, το υλικό και οι πληροφορίες θα αναγράφονται σε όσο το

δυνατόν περισσότερες σχετικές γλώσσες. Κατά προτίμηση, θα υποδείξετε πώς και πού μπορεί να γίνει μια περαιτέρω επικοινωνία με την οργάνωση σας (λ.χ. μέσω των προαναφερθέντων κέντρων υποδοχής ή των ανοιχτών τηλεφωνικών γραμμών).

Ανοιχτές τηλεφωνικές γραμμές

Σε πολλές περιπτώσεις θα είναι δύσκολο ή και αδύνατο να επισκεφθείτε οι ίδιοι όλους τους τόπους εκμετάλλευσης. Είναι επομένως υψίστης σημασίας η ύπαρξη μιας ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής. Και πάλι, ίσως είναι καλή ιδέα να προωθήσετε την ανοιχτή τηλεφωνική γραμμή σε ένα όχι μόνο στενά καθορισμένο πλαίσιο «καταπολέμησης της εμπορίας», αλλά στο πλαίσιο περισσότερο μιας ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής που παρέχει στήριξη και νομική βοήθεια σε εργαζόμενους μετανάστες. Κάτι τέτοιο θα είχε μεγαλύτερη απήχηση. Τα άτομα που θα λειτουργούν/επανδρώνουν την ανοιχτή τηλεφωνική γραμμή πρέπει να έχουν ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων σε νομικά και κοινωνικά ζητήματα και να είναι επίσης εκπαιδευμένοι στη συμβουλευτική.

Μπορεί να γίνει ανταλλαγή πολλών σημαντικών πληροφοριών μέσω μιας ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής, ωστόσο θα ήταν σημαντική μια προσωπική επαφή, λ.χ. σε ένα κέντρο υποδοχής. Επιπλέον, μπορεί να κανονιστεί μια επίσκεψη προσέγγισης για τη συλλογή περισσότερων πληροφοριών και την παροχή καλύτερων συμβουλών για το θέμα. Θα ήταν επομένως χρήσιμο για την οργάνωσή σας να αναπτύξει σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για το πώς να απαντάει σε αιτήματα, αλλά και για το πώς να παρέχει πληροφορίες μέσω της γραμμής βοήθειας και πώς θα συγκεντρώνει τις πληροφορίες αυτές.

Αρχές που διέπουν το έργο προσέγγισης

Όπως προαναφέρθηκε, οι υπηρεσίες εργασίας προσέγγισης πρέπει να παρέχονται στις γλώσσες προέλευσης των επισκεπτών στο κέντρο υποδοχής. Συχνά οι πολιτισμικοί διαμεσολαβητές από τις συγκεκριμένες χώρες λειτουργούν ως δημιουργοί γέφυρας ανάμεσα στο προσωπικό και τους επισκέπτες του κέντρου. Συχνά το προσωπικό και οι εθελοντές καλύπτουν ένα συγκεκριμένο φάσμα γλωσσών, πρέπει όμως να βασίζεστε και σε εξωτερικούς διερμηνείς ή άλλους για συμπληρωματική βοήθεια.

Ωστόσο, κατά την επιλογή διερμηνέων χρειάζεται προσοχή ως ένα βαθμό: μπορείτε να αποκλείσετε την πιθανότητα οι διερμηνείς συνδέονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με τον εκμεταλλευτή; Αν το άτομο που ζητά στήριξη έρθει με ένα φίλο ή συγγενή, που διευκολύνει όλη την επικοινωνία, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να κανονισθεί ανεξάρτητη διερμηνεία και η δυνατότητα συνάντησης σε βάση ένας προς ένα με το άτομο. Κάτι τέτοιο θα βοηθήσει στον αποκλεισμό της πιθανότητας ο «φίλος» να εμπλέκεται πράγματι με την εκμετάλλευση.

Είναι άκρως επιθυμητό η ανοιχτή τηλεφωνική γραμμή να είναι χωρίς χρέωση για όσους τηλεφωνούν – αν είναι δυνατό και οι εσωτερικές κλήσεις και οι κλήσεις εξωτερικού. Όπως τονίσθηκε παραπάνω, είναι σημαντικό ο αριθμός της ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής να διαφημίζεται όσο πιο πολύ γίνεται, λ.χ. μέσω πληροφοριακού υλικού, μικροδώρων. Μια εφημερίδα χωρίς χρέωση θα ήταν ένας επιπλέον τρόπος διαφήμισης των υπηρεσιών σας στην ομάδα στόχου σας.

Για να στοχεύσετε περισσότερο στην προσέγγισή σας, θα ήταν χρήσιμο να ρωτήσετε όσους επικοινωνούν μαζί σας μέσω της ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής πώς βρήκαν τα στοιχεία σας. Το προσωπικό και οι εθελοντές που εργάζονται στην ανοιχτή

τηλεφωνική γραμμή πρέπει να προσφέρονται, η ακόμα και να υποχρεούνται, να έχουν επίβλεψη από σύμβουλο – τόσο για να προστατεύσουν τον εαυτό τους όσο και για να ενισχύσουν την ικανότητα επαγγελματικής στήριξης από το σύμβουλο.

3.1.2. Απάντηση στις διαδόσεις/φήμες

Καθώς αναπτύσσετε την εργασία προσέγγισης, ευελπιστούμε ότι θα αρχίσετε να λαμβάνετε πληροφορίες/υποδείξεις από άτομα εκτός της οργάνωσης που θα σας προειδοποιήσουν για την εκμετάλλευση/εμπορία και θα σας ζητήσουν να παρέμβετε. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κάποιες φορές αναφέρουν υποθέσεις που τις αξιολογούν ως υποθέσεις εμπορίας.

Οι εν λόγω πληροφορίες είναι άκρως σημαντικές και παρ' όλα αυτά μπορούν να είναι κάπως προβληματικές: στην καλύτερη περίπτωση βοηθούν να ανακαλύψετε υποθέσεις εμπορίας και κατά συνέπεια σας δίνουν τη δυνατότητα να ταυτοποιήσετε και να βοηθήσετε τα θύματα εμπορίας, στη χειρότερη δε περίπτωση θα σπαταλήσετε χρόνο και πόρους και είναι δυνατόν ακόμα και τα να χειροτερέψετε αθέλητα τη δύσκολη κατάσταση των ατόμων που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες. (λ.χ. μη καταγεγραμμένοι μετανάστες).

Είναι επομένως σημαντικό να αναπτύξετε ένα κατάλληλο μηχανισμό για την εκτίμηση τέτοιου είδους πληροφοριών. Ενεργοποιώντας έναν μηχανισμό σε αυτό το πλαίσιο σημαίνει ότι έχετε, ως οργάνωση ή ομάδα, συμφωνήσει σε ένα καθιερωμένο μοντέλο που θα ακολουθήσετε όταν λάβετε τις εν λόγω πληροφορίες. Συχνά το άτομο που σας ενημερώνει (λ.χ. μέσω μιας ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής) για την υποψία μιας υπόθεσης εμπορίας έχει πεισθεί ότι έχει ανακαλύψει μια ανησυχητική υπόθεση εμπορίας, που πρέπει άμεσα να σταματήσει. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το εν λόγω άτομο θα προσπαθήσει να σας πείσει ή και να σας ασκήσει πίεση να δράσετε άμεσα. Αν και οι προθέσεις είναι συνήθως καλές, θα πρέπει να έχετε υπόψη σας ότι το πρόσωπο που σας πληροφορεί ίσως έχει μια αποσπασματική εικόνα της κατάστασης και κάποιες φορές ίσως να μην κατανοεί όλες τις περιπλοκές όσον αφορά την υποψία υποθέσεων εμπορίας.

Παρ' όλο που ίσως το πρόβλημα είναι προφανές, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι διαδόσεις/φήμες που ακούμε από τρίτους δεν πρέπει από μόνες τους να σας οδηγούν στην ανάληψη οποιουδήποτε είδους δραστηρικής παρέμβασης, ακόμα και αν η περίπτωση φαίνεται επείγουσα.

Τα «Π» και «Τ» κάθε έρευνας (ποιος- τι- πότε) σαφώς και χρειάζεται να ερωτάται, ούτως ώστε να εξασφαλισθεί παρακολούθηση. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το πρόσωπο που σας δίνει τις πληροφορίες να σας εξηγήει πως απέκτησε τις πληροφορίες που μοιράζεται τώρα μαζί σας.

Ως πρώτο βήμα, χρειάζεται να κρίνετε τις πληροφορίες σύμφωνα με την πηγή τους: είναι το άτομο ή ο φορέας γνωστά σε σας, έχει υποβάλλει άλλες πληροφορίες και πόσο σχετικές/ορθές ήταν; Αν η πηγή είναι ή θα μπορούσε να είναι αξιόπιστη ίσως θελήσετε να εξετάσετε περισσότερο την εικαζόμενη υπόθεση εμπορίας. Σε αυτή τη βάση μπορείτε να αποφασίσετε ότι ενδείκνυται να κάνετε τη δική σας εξακρίβωση λ.χ. πηγαίνοντας προσωπικά στο μέρος όπου υποτίθεται ότι η εμπορία έχει λάβει χώραν. Σε αυτήν την περίπτωση, σημαντικό ρόλο θα παίξουν η δική σας ασφάλεια, καθώς επίσης και η κατάσταση όσων πιθανότατα πέφτουν θύματα εμπορίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις ίσως αποφασίσετε να εμπλέξετε και άλλον φορέα (λ.χ. τον υπεύθυνο μιας κρατικής υπηρεσίας ή την αστυνομία) σε αυτό το σημείο.

Όπως επισημάνθηκε ωστόσο, πρέπει να λάβετε υπόψη σας τι ανεπιθύμητες παράπλευρες επιπτώσεις μπορεί να έχει κάθε παρέμβαση από τη μεριά σας (λ.χ. αν αποφασίσετε να επισκεφθείτε μαζί με την αστυνομία ένα χώρο εργασίας όπου η εμπορία δήθεν πραγματοποιείται, πιθανότατα να μη βρείτε καμιά υπόθεση εμπορίας, αλλά η αστυνομία μπορεί να ανακαλύψει μη καταγεγραμμένους μετανάστες και να τους διώξει/θέσει υπό κράτηση/ ή απελάσει). Στην απόφασή σας για το αν θα εμπλέξετε και άλλους φορείς πρέπει επομένως να λάβετε υπόψη σας ποιοι άλλοι φορείς - κυρίως κυβερνητικοί – μοιράζονται με εσάς τα ίδια κίνητρα για την καταπολέμηση της εμπορίας ή είναι πιο κοντά στην αποστολή σας στον τομέα της εμπορίας. Σε κάποιες χώρες, ορισμένοι φορείς της κοινωνίας των πολιτών έχουν πρόσβαση σε χώρους εργασίας –λ.χ. τα συνδικάτα μπορεί να έχουν κάποιο ρόλο στον κοινωνικό έλεγχο των επιχειρήσεων. Είναι επίσης πιθανή και η ανομοιογένεια μεταξύ των διαφόρων κυβερνητικών φορέων. Οι επιθεωρήσεις εργασίας ενδεχομένως για παράδειγμα να ενδιαφέρονται κυρίως για την καταπολέμηση των πτυχών της εκμετάλλευσης αλλά δεν έχουν απαραίτητα την πρόθεση να τιμωρήσουν ή να οδηγήσουν σε κράτηση τους μετανάστες χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.

Ένας πιο λεπτομερής έλεγχος της υποψίας για υπόθεση εμπορίας θα σας δώσει πληροφορίες για το κατά πόσον θα χρειαστεί περαιτέρω παρακολούθηση.

3.1.3. Ασφάλεια

Αν και το περισσότερο έργο για την καταπολέμηση της εμπορίας δεν είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο, πρέπει να γνωρίζετε ότι μπορεί να προκύψουν ζητήματα ασφάλειας, ιδιαίτερα όσον αφορά το προσωπικό/τους εθελοντές που εργάζονται σε άμεση επαφή με το κοινό. Ως αποτέλεσμα, είναι καλύτερα να λαμβάνονται υπόψη τα εν λόγω ζητήματα και να εφαρμόζεται ένα σχέδιο ασφαλείας.

Ένα σοβαρό σχέδιο ασφαλείας ξεκινάει με τον καθορισμό του κινδύνου – που θα αναλάβει κάποιος ειδικός (μπορείτε να ρωτήσετε την αστυνομία αν είναι διατεθειμένη να συμβουλευθεί, αλλά πιθανότατα να βοηθήσουν ειδικοί από οργανώσεις με τις ίδιες πεποιθήσεις). Συχνά μια οργάνωση μπορεί να έχει λίγη ή καθόλου εμπειρία σε αυτό το ζήτημα, αλλά μπορεί να έχει πάρει μαθήματα από παρεμφερείς τομείς, όπως η εργασία προσέγγισης για την εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση. Εμπειρίες από την εργασία προσέγγισης με άλλες ομάδες στόχου (λ.χ. αστέγους) μπορεί επίσης να φανούν χρήσιμες.

Ένα σχέδιο ασφαλείας θα λαμβάνει υπόψη του διάφορα είδη ενδεχόμενων απειλών στην οργάνωσή σας και το προσωπικό/εθελοντές.

- Πως μπορείτε να αντιδράσετε αν το εθελοντικό προσωπικό δέχεται σωματική επίθεση, λ.χ. όταν εργάζεται στο κέντρο υποδοχής ή κατά την εργασία προσέγγισης.
- Πως καταγράφονται οι πληροφορίες για τους πελάτες και τις υποθέσεις τους στο γραφείο σας και πως θα εξασφαλίσετε ότι οι εν λόγω πληροφορίες δεν μπορούν να αποκτηθούν από άτομα εκτός της οργάνωσης. Αυτό περιλαμβάνει σκέψεις σχετικά με την ασφάλεια των στοιχείων σας/τη διαχείριση φακέλου, αλλά και εξέταση του πως θα ελαχιστοποιηθεί ο αριθμός των ανθρώπων στην οργάνωσή σας που γνωρίζει λεπτομέρειες για ένα συγκεκριμένο πελάτη/μία συγκεκριμένη υπόθεση. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να σας οδηγήσει η αρχή του τι είναι απαραίτητο να γνωρίζετε.

- Πρέπει να είστε εξαιρετικά προσεκτικοί, όταν προσλαμβάνετε νέο προσωπικό ή ενσωματώνετε εθελοντές στην οργάνωση: είστε σε θέση να επαληθεύσετε το παρελθόν και τα πιστοποιητικά των ατόμων πριν την απασχόλησή ή έναρξη της εργασίας τους; Δε θα μπορείτε σε κάθε περίπτωση να κάνετε τέτοιου είδους ελέγχους, ή μπορεί να διαπιστώσετε ότι κάτι τέτοιο διαταράσσει την ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης. Σε αυτήν την περίπτωση θα ήταν καλό να ενισχύεται η προσοχή και να εμπιστευόμαστε μόνο βαθμιαία νέο προσωπικό/εθελοντές με αποστολή πιο ευαίσθητης φύσεως.

Κάποια πρακτική εκπαίδευση για το πώς να αποφύγετε ή να αντιμετωπίσετε τις επικίνδυνες καταστάσεις θα βοηθήσει στις περισσότερες περιπτώσεις.

Πρέπει να ενισχύεται η προσοχή σας όταν η οργάνωση σας διαχειρίζεται ένα κατάλυμα. Ενώ οι εμπειρίες με τα καταλύματα για τα θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία είναι περιορισμένες ως τώρα, πολλές πληροφορίες έχουν συγκεντρωθεί από τα καταλύματα για γυναίκες που έχουν πέσει θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Τέτοιου είδους εμπειρίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στον τομέα της εργασιακής εκμετάλλευσης.

Η CCME και οι εταίροι έχουν ήδη περιγράψει το 2005 ορισμένες σημαντικές προϋποθέσεις ασφαλείας για τη διοίκηση των καταλυμάτων για γυναίκες που έχουν πέσει θύματα εμπορίας στον ανανεωμένο «προσανατολισμένο στις ενέργειες οδηγό για την ευαισθητοποίηση και την κοινωνική πρόνοια».

(http://www.ccme.be/fileadmin/filer/ccme/20_Areas_of_Work/10_Slavery_Anti-Trafficking/2005-04-25_CCME_Bro_-_CAT_II_-_Action-oriented_guide_for_awareness-raising_social_assistance.pdf, σελ. 21.) .

Θα έχει παραδείγματος χάρι μεγάλη σημασία και θα είναι ωστόσο πολύ δύσκολο να μείνει κρυφή η τοποθεσία του καταλύματός σας – αυτό προϋποθέτει πολύ μεγάλη πειθαρχία τόσο από το προσωπικό όσο και από τους τροφίμους του καταλύματος. Η πολιτική που πρέπει να επικρατεί είναι τα άτομα που χρησιμοποιούν το κατάλυμα να δηλώνουν σε μια δεσμευτική αίτηση (λ.χ. γραπτή) ότι δεν αποκαλύπτουν την τοποθεσία του σε κανέναν εκτός της οργάνωσης. Η πρόσβαση σε τέτοιου είδους καταλύματα πρέπει να περιορίζεται σε όσους εργάζονται ή ζουν εκεί. Ωστόσο, για την περίπτωση που η τοποθεσία ενός καταλύματος αποκαλυφθεί, θα ήταν ορθό να υπάρχει ένα συναφές σχέδιο: να μπορεί το κατάλυμα να μετακινηθεί (λ.χ. στην περίπτωση αποκεντρωμένης διαμονής σε διαμερίσματα). Θα ήταν καλό ένας οργανισμός να ξεκαθαρίσει με τα υπεύθυνα όργανα της αστυνομίας αν και πως η αστυνομία μπορεί να βοηθήσει στην προστασία του καταλύματος και του θύματος εμπορίας κατά τη διαμονή του εκεί όταν προκύψει ανάγκη. Μια κοινή κατανόηση των διαδικασιών (γραπτώς κυρίως) σε περιπτώσεις επικείμενου κινδύνου/απειλής και σαφή καθήκοντα των ατόμων, με τα οποία συνεργαζόσαστε (τόσο στην αστυνομία όσο και στην οργάνωση βοήθειας,) είναι απαραίτητα για έναν άμεσο χειρισμό των καταστάσεων που θέτουν τέτοιο κίνδυνο.

3.1.4. Καταγραφή και χαρτογράφηση του προβλήματος

Μια μεγάλη δυσκολία στην καταπολέμηση της εξαναγκαστικής εργασίας είναι η γενική έλλειψη αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με το εν λόγω φαινόμενο: που εμφανίζεται, ποιες είναι οι εκδηλώσεις του, πόσες περιπτώσεις παρουσιάζονται;

Είναι σημαντικό, τόσο για τη δική σας οργάνωση όσο και για ένα ευρύτερο κοινό, να χαρτογραφηθεί η εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας.

Η χαρτογράφηση από τη μια περιλαμβάνει παρουσίαση της κατάστασης σε εθνικό επίπεδο ή τουλάχιστον σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο βάσει των διαθέσιμων πληροφοριών.

Από την άλλη, η χαρτογράφηση της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας μπορεί και να περιλαμβάνει προσπάθειες σύντομης περιγραφής της κατάστασης με τη χρήση πληροφοριών που μια οργάνωση έχει αποκτήσει μέσω της δικής της δραστηριότητας.

Μελέτες που διεξήχθησαν από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε χώρες όπως η Ιρλανδία ή η Ισπανία (μελέτη του Κέντρου Δικαιωμάτων Μεταναστών στην Ιρλανδία: “No Going Forward, No Going Back, «Δεν πάμε ούτε Μπροσ, ούτε Πίσω» του 2006 και η Διερευνητική Μελέτη για την Εμπορία για Εργασιακή Εκμετάλλευση» του 2008) συντέλεσαν στο να τραβήξουν την προσοχή της ευρύτερης κοινής γνώμης στο πρόβλημα. Μια προσπάθεια μελέτης και καταγραφής συμβάλλει και στην ευαισθητοποίηση της ίδιας της οργάνωσης, και συνεισφέρει σε ένα οργανωτικό πολιτισμό όπου η ταυτοποίηση γίνεται πραγματικότητα.

Η χαρτογράφηση του προβλήματος σε μια αρχική φάση αποτελείται από:

- Από τη μια συστηματική συλλογή λειτουργικών γνώσεων που έχετε αποκτήσει κατά την διάρκεια του έργου σας.
- Από την άλλη, πιο ενεργή διερεύνηση μαζί με άλλους φορείς που έχουν γνώση για την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας, και μελέτη των δικών τους ευρημάτων.
- Τέλος, μπορεί να περιλαμβάνει άμεση, στοχευμένη στο πρόβλημα έρευνα που μέσω της διερεύνησης καταστάσεων και τοποθεσιών όπου υποψιάζεστε ότι μπορεί να έχει πραγματοποιηθεί εμπορία.

Σε όλες τις τρεις περιπτώσεις είναι σημαντικό να διευκρινίζεται σε ποιους τομείς η εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας ενδέχεται περισσότερο να συμβεί, σε ποιο μέρος (γεωγραφικά), και σε ποιους τομείς και κλάδους της οικονομίας πραγματοποιείται. Θα ήταν επίσης χρήσιμο να ταυτοποιούνται τα χαρακτηριστικά των θυμάτων, λ.χ. η εθνική προέλευση, και να αναλύονται επακριβώς οι ιδιότητες και οι μορφές εκμετάλλευσης που επικρατούν. Στα παραδείγματα περιλαμβάνονται: άτομα που υπήρξαν θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία και δεν έχουν πληρωθεί καθόλου τους μισθούς τους· άτομα που πληρώθηκαν, αλλά αργότερα τους στέρησαν το μισθό τους οι έμποροι που τους τιμολογούσαν αλόγιστα για το φαγητό/στέγαση· θύματα εμπορίας που έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης καθώς τους δήλωναν ως «ανεξάρτητους», καθώς και άλλες συνηθισμένες μορφές εκμετάλλευσης.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να προσπαθείτε να συνοψίζετε και να δημοσιοποιείτε την χαρτογράφηση σας του προβλήματος. Κάτι τέτοιο θα ήταν χρήσιμο να επεξηγείται με μια σειρά από περιπτώσεις εμπορίας, τις οποίες θα περιγράφετε με περισσότερες λεπτομέρειες (προφανώς φροντίζοντας για την προστασία της ταυτότητας των ατόμων που εμπλέκονται). Ταυτόχρονα, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μια δημοσίευση ως μια ευκαιρία για να ενθαρρύνετε άλλους να σας αναφέρουν (ύποπτες) περιπτώσεις εμπορίας, αυξάνοντας κατά αυτόν τον τρόπο τις ευκαιρίες εντοπισμού θυμάτων.

3.1.5. Ευαισθητοποίηση στο πλαίσιο της οργάνωσής σας

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η οργάνωσή σας δεν θα αποτελεί μια οργάνωση που εστιάζει αποκλειστικά στην εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας - συχνά μπορεί να ασχολείται με την αντιμετώπιση άλλων μορφών εμπορίας (λ.χ. σεξουαλική εκμετάλλευση) ή με άλλα εργασιακά ζητήματα. Αυτό παρέχει μεγάλες δυνατότητες, αλλά και συνεπάγεται ότι συχνά θα πρέπει να ενημερώνετε και να ευαισθητοποιείτε την οργάνωσή σας για τη συγκεκριμένη μορφή εμπορίας.

Θα ήταν ίσως καλή ιδέα να συνδέσετε την ευαισθητοποίηση εντός της οργάνωσής σας με μια ευρύτερη δραστηριοποίηση εκτός οργάνωσης.

Η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας πραγματοποίησε ένα μεγάλο διεθνές συνέδριο για την εμπορία στην Αθήνα το Νοέμβριο του 2008 και χρησιμοποίησε τη δημοσιότητα γύρω από το συνέδριο ως ευκαιρία για να πληροφορήσει τα μέλη της για το φαινόμενο της εμπορίας.

Μέσα στην ομάδα του προσωπικού/εθελοντών σας ίσως είναι καλή ιδέα να οργανώσετε ένα πιο θεματικό σεμινάριο όπου όσοι θα εργάζονται για την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας θα δώσουν μια εικόνα του έργου τους.

Ανάλογα με τον χαρακτήρα της οργάνωσής σας, αυτό μπορεί να πάρει και έναν πιο άτυπο χαρακτήρα, λ.χ. μπορείτε να οργανώσετε ένα κοινό γεύμα εργασίας κατά τη διάρκεια του μεσημεριανού διαλείμματος. Σε ορισμένες περιπτώσεις ίσως φανεί χρήσιμη η χρήση καλλιτεχνικών μορφών έκφρασης – λ.χ. μια έκθεση φωτογραφιών που τράβηξαν τα ίδια τα θύματα εμπορίας. Συχνά επίσης, εργαλεία εσωτερικής επικοινωνίας, όπως εξειδικευμένα ενημερωτικά δελτία (newsletters) προσφέρονται για την πληροφόρηση των ατόμων σχετικά με το έργο σας.

Το Οικουμενικό Συμβούλιο της Φινλανδίας χρησιμοποίησε την ετήσια εβδομάδα ευθύνης όχι μόνο για εξωτερική επικοινωνία, αλλά και για να ευαισθητοποιήσει τα μέλη του για το ζήτημα της εμπορίας.

Συχνά η συνολική ηγεσία της οργάνωσής σας δεν θα ενημερώνεται λεπτομερώς σχετικά με το εξειδικευμένο έργο σας. Κάτι τέτοιο μπορεί να οδηγήσει σε κάπως δύσκολες καταστάσεις λ.χ. όταν επιθυμείτε η ηγεσία της οργάνωσής σας να μιλήσει σε κοινό. Μπορεί επομένως να είναι καλό να προτείνετε μια θεματική εισαγωγή πληροφοριών για το έργο σας λ.χ. σε ένα συμβούλιο διευθυντών.

Σημαντικό σημείο στην ευαισθητοποίηση τόσο της οργάνωσής σας όσο ΚΑΙ της ευρύτερης κοινής γνώμης είναι η αντιμετώπιση των εσφαλμένων αντιλήψεων για την εμπορία. Από τη μια υπάρχει η εσφαλμένη αντίληψη ότι η εμπορία συνδέεται αποκλειστικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Από την άλλη υπάρχει η αντίληψη ότι η εμπορία αποτελεί μια σύγχρονη δουλειά – μια αντίληψη που είναι ορθή, αλλά που ίσως οδηγήσει τον κόσμο στην υπόθεση ότι όλα τα θύματα εμπορίας πράγματι φυλακίζονται και κρατούνται όπως οι σκλάβοι πριν 200 χρόνια. Μολονότι αυτό μπορεί να συμβεί, συχνά οι μηχανισμοί κράτησης των ατόμων σε αιχμαλωσία δεν είναι τόσο προφανείς και επομένως χρειάζονται προσεκτική εξέταση.

3.1.6. Οι υπηρεσίες που λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές μεταξύ των φύλων

Οι διαφορές μεταξύ των φύλων αποτελούν μια πολύ σημαντική πτυχή της ανάπτυξης και του μετασχηματισμού των εν λόγω οργανώσεων, που έχουν ήδη δραστηριοποιηθεί στην καταπολέμηση της εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση, σε οργανώσεις που αντιμετωπίζουν και την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας.

Πολλές οργανώσεις, που αντιμετωπίζουν την εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση, έχουν ιδρυθεί ως οργανώσεις δικαιωμάτων γυναικών ή ως φεμινιστικές οργανώσεις. Αυτό θέτει μια σειρά ερωτημάτων, όταν αποστολή της οργάνωσης είναι να συμπεριλάβει υπηρεσίες προς άνδρες²¹ που έχουν πέσει θύματα εμπορίας. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι οργανώσεις πιθανότατα θα χρειαστεί να προβούν σε συγκεκριμένους συλλογισμούς σχετικά με τις αρχές και τις βάσεις του έργου τους. Οι εν λόγω αρχές και βάσεις δεν χρειάζεται να αλλάξουν, ένας ολοκληρωμένος ωστόσο συλλογισμός σχετικά με την ερμηνεία τους στην πράξη πιθανότατα να είναι αναγκαίος.

Πρακτικά, η οργάνωσή σας πρέπει να επανεξετάσει, κατά πόσον στο προσωπικό της θα πρέπει να συμπεριλάβει και άντρες και αν χρειάζεται αλλαγή στην μεθοδολογία της εργασίας της. Πρέπει να ληφθεί ότι ως τώρα λίγες είναι οι παγιωμένες γνώσεις αναφορικά με τις ανάγκες των αντρών που έχουν πέσει θύματα εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας. Ωστόσο, οι εμπειρίες από πρώτο χέρι δείχνουν ότι οι άντρες αντιμετωπίζουν διαφορετικά την τρωτότητα και την κατάσταση του να είσαι θύμα, απ' ό,τι οι γυναίκες. Υπάρχουν ενδείξεις ότι η εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας μπορεί να έχει τραυματικές επιπτώσεις σε όσους τη βιώνουν (άντρες και γυναίκες), φαίνεται όμως ότι τα τραυματικά σημάδια είναι πιο δύσκολο να εντοπισθούν στους άντρες απ' ό,τι στις γυναίκες που υπήρξαν θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση. Ως αποτέλεσμα των ρόλων των δυο φύλων εν γένει, ιδίως στις χώρες προέλευσης, οι άντρες που έχουν πέσει θύματα εμπορίας συχνά αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στην αυτό-αναγνώριση τους ως θύματων ή στο να αναγνωρίσουν το γεγονός ότι έχουν υπάρξει θύματα εμπορίας. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι κάτι τέτοιο επιδεινώνεται όταν ο σύμβουλός τους είναι γυναίκα. Σε αυτό το πλαίσιο θα άξιζε να υπάρξει αντρικό εξειδικευμένο προσωπικό, κυρίως με γνώσεις του πολιτισμού και της γλώσσας/γλωσσών της χώρας προέλευσης του θύματος εμπορίας. Σε ορισμένες χώρες, υπάρχουν εξειδικευμένες οργανώσεις αντρών που ασχολούνται με τους ρόλους των δυο φύλων. Ίσως αξίζει να επικοινωνήσετε και να δείτε αν μπορούν να σας δώσουν συμβουλές όσον αφορά το σχεδιασμό και τις μεθόδους του έργου της οργάνωσης σας.

Πρέπει να συνειδητοποιήσετε ότι προκειμένου να επεκταθεί η οργάνωση σας ώστε να συμπεριλάβει και υπηρεσίες προσφερόμενες στους άντρες απαιτεί και χρόνο και πόρους. Ο κίνδυνος από την προσφορά υπηρεσιών χωρίς επαρκή επιπλέον χρηματοδότηση προκύπτει για δυο λόγους. Καταρχήν, οι προσφερόμενες υπηρεσίες μπορεί να είναι κακής ποιότητας, και δεύτερον, ίσως εξαιτίας των υπηρεσιών αυτών ξεχάσετε και παραμελήσετε την αρχική αποστολή της οργάνωσής σας.

²¹ Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι ιδιομορφίες συμβουλευτικής των γυναικών που έχουν πέσει θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία μπορεί να θέσουν συγκεκριμένες αλλαγές – οι προκλήσεις ωστόσο της συμβουλευτικής αντρών που έχουν πέσει θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία στην παρούσα φάση φαίνονται μεγαλύτερες, καθώς γνωρίζουμε πολύ λίγα σχετικά με το ζήτημα.

3.1.7. Αυτό-οργάνωση των ατόμων (που ενδεχομένως) πλήττονται από την εμπορία

Στις συζητήσεις καλής πρακτικής για τη στήριξη και την καθοδήγηση των ατόμων που πλήττονται από την εμπορία, ένα πολύ σημαντικό είδος οργάνωσης συχνά παραβλέπεται – η οργάνωση εκείνων που (ενδεχομένως) να πλήττονται και οι ίδιοι από την εμπορία. Κάτι τέτοιο προκαλεί έκπληξη, αλλά είναι και προβληματικό, καθώς συχνά είναι αυτές ακριβώς οι οργανώσεις που μπορούν να συνεισφέρουν με πολλές γνώσεις και προσφέρουν νέες προοπτικές στη συζήτηση. Οι ΜΚΟ σε πολλές χώρες είχαν καλές εμπειρίες όσον αφορά την παροχή χώρου στις ομάδες εργαζόμενων μεταναστών για να συναντώνται και να αυτο-οργανώνονται (δείτε παραπάνω) και να εκθέτουν πολύ σημαντικές πληροφορίες και εμπειρίες. Οι εν λόγω εμπειρίες έχουν καλύψει πτυχές, όπως τύπους στρατολόγησης θυμάτων εμπορίας, καταστάσεις που δημιουργούν τρωτότητα, καθώς και τρόπους ενίσχυσης της ικανότητας των μεταναστών να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα. Εξίσου θετικές, αν και περιορισμένες, εμπειρίες έχουν προκύψει με ομάδες οργανωμένες από τα ίδια τα θύματα εμπορίας. Σημαντική συνεισφορά στη συζήτηση έχει προκύψει και από τις δυο περιπτώσεις, όχι με το να μιλά η οργάνωση εκ μέρους των άλλων (όσους πλήττονται από την εμπορία) αλλά περισσότερο με το να προσφέρει τη δυνατότητα σε εκείνους που (ενδεχομένως) πλήττονται από την εμπορία να μιλήσουν για δικό τους λογαριασμό.

Οι συναντήσεις και οι ενώσεις των μεταναστών αποτελούν μια σημαντική πτυχή της αυτο-οργάνωσης, συνάντησης και ανταλλαγής πληροφοριών. Οι Εκκλησίες και οι θρησκευτικές ομάδες, σε πολλές χώρες, παίζουν σημαντικό ρόλο στη φιλοξενία της δικής τους διασποράς ή άλλων Εκκλησιών, παρέχοντας επομένως τη δυνατότητα και χώρο για αυτο-οργάνωση. Σε πολλές χώρες, συνδικάτα έχουν δημιουργηθεί ειδικά για μετανάστες, σε ορισμένες περιπτώσεις από μια συγκεκριμένη χώρα. Πολύ συχνά τέτοιου είδους παραρτήματα και συναντήσεις παρέχουν σημαντικές γνώσεις για το που μπορεί να εκτίθενται οι μετανάστες σε καταστάσεις που τους καθιστούν ευάλωτους – ίσως να είναι στους χώρους αυτούς που εμφανίζεται και η εργασιακή εμπορία.

3.2. Ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων για την ταυτοποίηση των θυμάτων εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία

3.2.1. Θεσμικές –Δια-θεσμικές αντιδράσεις σε εθνικό και τοπικό επίπεδο

Ενώ η ανάπτυξη της δικής σ(μ)ας οργάνωσης με σκοπό την ταυτοποίηση είναι σημαντική, καθίσταται σαφές ότι μια τέτοια δραστηριότητα πρέπει να αναπτυχθεί στα πλαίσια μιας εταιρικής σχέσης με κρατικούς φορείς. Η συνεργασία μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και του κράτους είναι επομένως απαραίτητη, αν και συχνά δύσκολη. Αν και στο συγκεκριμένο εγχειρίδιο υπάρχει ένα ξεχωριστό κεφάλαιο που περιγράφει τις γενικές προϋποθέσεις μιας τέτοιας συνεργασίας, πρέπει να τονίσουμε ορισμένα θέματα σε σχέση με το ζήτημα της ταυτοποίησης. Συχνά οι τομείς ανάπτυξης μιας οργάνωσης συμβαδίζουν με τις εξωτερικές εταιρικές σχέσεις.

Επιθεωρήσεις εργασίας

Οι επιθεωρήσεις εργασίας θα μπορούσαν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ταυτοποίηση των θυμάτων εμπορίας για εργασιακή εκμετάλλευση. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναλύσουμε τις νομικές τους δεσμεύσεις και το ρόλο τους σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, καθώς ο ρόλος τους είναι συχνά εκείνος του διαμεσολαβητή, που προσπαθεί να εξασφαλίσει τον σεβασμό και την τήρηση των εργασιακών κανονισμών, καθώς και το ότι η θα παύσει η οποιαδήποτε μελλοντική παραβίασή τους. Με βάση το συγκριμένο στόχο, περιβάλλονται με διοικητικές εξουσίες και μπορούν να επιβάλλουν πρόστιμα στους εργοδότες, αλλά στις περισσότερες χώρες δεν έχουν την αρμοδιότητα να προβούν σε ανακρίσεις για ποινικά αδικήματα ή να αναγνωρίσουν επισήμως τα θύματα εμπορίας. Επιπλέον, υπάρχουν επιπρόσθετοι περιορισμοί του ρόλου τους που πηγάζουν από το γεγονός και μόνο ότι οι πόροι που έχουν στη διάθεσή τους οι επιθεωρήσεις είναι συχνά λιγοστοί και δεν έχουν τα μέσα να διεξαγάγουν εκτεταμένους ελέγχους.

Ένα ακόμα εμπόδιο είναι το γεγονός ότι η εκμετάλλευση μπορεί να πραγματοποιείται σε απόμακρες ή μη προσβάσιμες τοποθεσίες, όπως συμβαίνει συχνά με την εκμετάλλευση στον τομέα της γεωργίας και της οικιακής εργασίας σε ιδιωτικά σπίτια. Κατά συνέπεια, τα περαιτέρω πρακτικά, αλλά και νομικά, εμπόδια συχνά παρακωλύουν το έργο των επιθεωρητών εργασίας σχετικά με την ταυτοποίηση των θυμάτων της εμπορίας για εργασιακή εκμετάλλευση σε συγκεκριμένους τομείς. Επομένως, είναι σημαντικό οι επιθεωρητές εργασίας, όπου είναι εφικτό, να ενθαρρύνονται να συνεργαστούν με διάφορους φορείς, ούτως ώστε να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα του έργου τους.

Μια σημαντική εταιρική σχέση που μπορεί να αυξήσει την επίδραση του έργου των επιθεωρητών εργασίας είναι εκείνη με τις εθνικές ή τοπικές δυνάμεις της αστυνομίας. Τα εν λόγω όργανα, σε αντίθεση με τους επιθεωρητές εργασίας, σε πολλές χώρες έχουν ως νομική αρμοδιότητα να προβαίνουν σε ανακρίσεις για εγκλήματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εμπίπτουν στην νομοθεσία για εμπορία. Επομένως, μπορούν να εξασφαλίσουν ότι θα πραγματοποιηθούν οι κατάλληλες ανακρίσεις σχετικά με τις συνθήκες εκμετάλλευσης και ότι θα απαγγελθούν κατηγορίες στους υπόπτους για εμπορία με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση. Επιπλέον, μπορούν να εξασφαλίσουν την επίσημη αναγνώριση των θυμάτων εμπορίας²² και την πρόσβασή τους στα μέτρα προστασίας, καθώς επίσης και στα

²² Είτε μπορούν οι επιθεωρήσεις εργασίας επισήμως να αποφασίσουν ότι ένα άτομο θεωρείται θύμα εμπορίας ή μπορούν να το αναφέρουν στις αρμόδιες αρχές

μέτρα ενίσχυσης και στήριξης. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι τα θύματα εμπορίας θα μπορούσαν να επωφεληθούν τοιουτοτρόπως μόνο αν στην αστυνομία δοθεί εντολή να δώσει προτεραιότητα στη διερεύνηση της εμπορίας και την προστασία των θυμάτων σε σχέση με άλλες υποθέσεις, όπως η διερεύνηση της παράνομης μετανάστευσης.

Στην Ιταλία, η Διοίκηση της Προστασίας της Εργασίας (CTL - Comando Tutela Lavoro), μια εξειδικευμένη αστυνομική δύναμη, έχει ως αποστολή να εργασθεί από κοινού με τις επιθεωρήσεις εργασίας στην εφαρμογή ελέγχων στους χώρους εργασίας. Η CTL αποτελεί ένα ειδικό όργανο των δυνάμεων των Καραμπινιέρων που λειτουργεί σε επαρχιακό επίπεδο σε όλη την Ιταλία. Οι επιθεωρητές εργασίας έχουν ένα ενισχυμένο ρόλο και είναι υπεύθυνοι για τη σύνταξη έκθεσης, αφού διεξάγουν έλεγχο. Η εν λόγω έκθεση, η επονομαζόμενη “verbale”, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο ενώπιον του δικαστηρίου στο ενδεχόμενο που κάποια περίπτωση φθάσει στο δικαστήριο. Η CTL, έχει από μόνη της την εξουσιοδότηση να προβεί σε περαιτέρω δικαστική έρευνα σχετικά με μια συγκεκριμένη περίπτωση. Αν και η επίσημη αναγνώριση παραμένει ευθύνη της τοπικής αστυνομίας, της επονομαζόμενης “Questura”, (Αρχηγείο της Αστυνομίας), τέτοιου είδους έλεγχοι ενισχύουν την πιθανότητα αποκάλυψης καταστάσεων εκμετάλλευσης και κακοποίησης και οδηγούν στη επίσημη αναγνώριση των θυμάτων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η επίσημη παραπομπή στην αστυνομία από τη CTL ενός πιθανού θύματος, μετά τη διεξαγωγή ελέγχου, σε συνδυασμό με την έκθεση “verbale” που γράφουν οι επιθεωρητές εργασίας σε σχέση με την ίδια επιθεώρηση, αποτελεί μια διαδικασία που στις περισσότερες περιπτώσεις οδηγεί στην επίσημη αναγνώριση των θυμάτων. Όπως έχει τονισθεί γενικότερα, το όφελος τέτοιου είδους επιχειρήσεων για τα θύματα εμπορίας έχει κυρίως επιτευχθεί στις συγκριμένες επιχειρήσεις που στοχεύουν στην καταπολέμηση της εμπορίας και όχι σε εκείνες που δίνουν προτεραιότητα στην παράνομη μετανάστευση.

Μια άλλη βασική εταιρική σχέση είναι εκείνη μεταξύ των συνδικάτων και των επιθεωρητών εργασίας. Τα συνδικάτα μπορούν να παίζουν το ρόλο ενός μηχανισμού έγκαιρης προειδοποίησης για την ταυτοποίηση των χώρων εργασίας όπου επικρατούν συνθήκες εργασιακής εκμετάλλευσης. Τοιουτοτρόπως, το εμπόδιο που δημιουργείται από τους περιορισμένους πόρους που έχουν στη διάθεσή τους οι επιθεωρήσεις μπορεί τουλάχιστον εν μέρει να ξεπεραστεί, καθώς οι έλεγχοι των επιθεωρητών μπορούν πια να στοχεύουν στους χώρους εργασίας όπου έχουν τεθεί προβληματισμοί μέσω των αντιπροσώπων των συνδικάτων.

Στην Ελλάδα, είναι κοινή πρακτική ότι οι επιθεωρητές εργασίας και οι υπεύθυνοι των συνδικάτων επισκέπτονται μαζί χώρους εργασίας που θεωρούν ύποπτους και ερευνούν τις συνθήκες εργασίας, μέσω συνεντεύξεων τόσο με τους εργαζόμενους όσο και με τους εργοδότες. Εκεί όπου προκύπτουν κάποια αποδεικτικά στοιχεία, το βάρος των αποδείξεων πέφτει στους ώμους του εργοδότη. Ωστόσο, οι επιθεωρητές εργασίας εξουσιοδοτούνται να επιβάλλουν διοικητικές κυρώσεις όπως πρόστιμα, αλλά δεν μπορούν να εγείρουν ποινικές διαδικασίες.

Τοπικοί συνασπισμοί

Δεδομένου του τοπικού χαρακτήρα του φαινομένου της εμπορίας με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση και της συχνά απομακρυσμένης τοποθεσίας των τόπων όπου παρουσιάζεται εκμετάλλευση για καταναγκαστική εργασία, είναι ζωτικής σημασίας να σχηματίζονται τοπικοί συνασπισμοί και τα περιφερειακά τμήματα των

κρατικών φορέων, λ.χ. της αστυνομίας, να συμμετέχουν ενεργά στην ταυτοποίηση των θυμάτων (δείτε επίσης το ξεχωριστό κεφάλαιο 4 στο παρόν βιβλίο).

Οι πρωτοβουλίες τοπικών συνασπισμών πρέπει να εμπλέκουν φορείς, όπως οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι κρατικοί φορείς, οι περιφερειακές υπηρεσίες, τα συνδικάτα, καθώς επίσης και οι τοπικές ενώσεις επιχειρήσεων. Κατ' αρχή, ένας ευρύς συνασπισμός μπορεί να συμβάλει στην ευαισθητοποίηση αναφορικά με το φαινόμενο και να οργανώσει μια αντίδραση προερχόμενη από το ευρύτερο δυνατό δίκτυο ενδιαφερόμενων μερών. Οι τοπικοί φορείς έχουν επίγνωση της κατάστασης και είναι στην καλύτερη θέση να πραγματοποιήσουν επιτόπιες επισκέψεις και έρευνες, αλλά και να προσφέρουν βοήθεια στα θύματα. Επιπλέον, μέσω τέτοιου είδους πρωτοβουλιών εδραιώνονται οι προσωπικές επαφές μεταξύ των σχετικών ενδιαφερόμενων μερών, γεγονός που από μόνο του διευκολύνει μια συντονισμένη προσέγγιση. Άλλο ένα όφελος από την εμπλοκή πολυάριθμων τοπικών φορέων είναι ότι αποτελεί ένα δίκτυ ασφαλείας ενάντια στη διαφθορά. Αυτό θα μπορούσε να είναι και η απάντηση στην πρόκληση που θέτει η εκτεταμένη εκμετάλλευση που επικεντρώνεται σε μια γεωγραφική περιοχή, που είναι συχνή σε περιοχές όπου οι συνθήκες εργασιακής εκμετάλλευσης στηρίζουν την τοπική οικονομία σε τομείς όπως η γεωργία ή ο τουρισμός.

Στη Ρουμανία, σε περιφερειακό επίπεδο (σε κάθε μια από τις 47 επαρχίες της χώρας) ιδρύθηκε μια δια-θεσμική ομάδα που αποτελείται τόσο από κυβερνητικούς φορείς όσο και φορείς της κοινωνίας των πολιτών. Κάθε ομάδα δίνει αναφορά στην εθνική υπηρεσία για την καταπολέμηση της εμπορίας (ANITP) κάθε 6 μήνες και κατά τη διάρκεια των συναντήσεων γίνεται ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση και τις προσπάθειες αντιμετώπισης συγκεκριμένων υποθέσεων εμπορίας. Επιπλέον, η δια-θεσμική ομάδα αποτελεί το φόρουμ όπου πραγματοποιούνται δραστηριότητες όπως συνεδριάσεις «εκπαίδευσης εκπαιδευτών» και ο σχεδιασμός από κοινού εκστρατειών για την πρόληψη.

3.2.2. Συμμετοχή μη-εξειδικευμένων οργανώσεων και υπηρεσιών

Πέρα από την καθιέρωση και/ή την ανάπτυξη της ικανότητας των εξειδικευμένων μη-κυβερνητικών οργανώσεων και κυβερνητικών υπηρεσιών, είναι σημαντικό να ευαισθητοποιηθούν και να συμμετέχουν και οι μη εξειδικευμένες οργανώσεις και υπηρεσίες στην ταυτοποίηση των θυμάτων. (Ένα ξεχωριστό κεφάλαιο στο συγκεκριμένο εγχειρίδιο περιγράφει πώς η οργάνωσή σας μπορεί να μετασχηματισθεί ούτως ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στην εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση).

Η σημασία της ευαισθητοποίησης και της συμμετοχής των εν λόγω φορέων για τη διασφάλιση αποτελεσματικής ταυτοποίησης των θυμάτων είναι μεγάλη. Συχνά όσοι βιώνουν εκμετάλλευση δεν έχουν πρόσβαση σε εξειδικευμένες υπηρεσίες λόγω της επιβεβλημένης απομόνωσης και/ή επειδή δεν γνωρίζουν τέτοιου είδους οργανώσεις και υπηρεσίες και αγνοούν τα σχετικά δικαιώματά τους. Μια άμεση παραπομπή από μη εξειδικευμένους φορείς επομένως συχνά αποτελεί τη μόνη ευκαιρία για τα θύματα εμπορίας να ταυτοποιηθούν σωστά.

Η συμμετοχή των μη εξειδικευμένων φορέων μπορεί να έχει τη μορφή πρόσκτησης των συνήθων προσόντων και ικανοτήτων ταυτοποίησης από μέρους των οργανώσεων που ασχολούνται με τους μετανάστες και/ή τα εργασιακά ζητήματα, αλλά μέχρι τώρα δεν έχουν ειδικότερα δραστηριοποιηθεί στον τομέα της εμπορίας για εργασιακή εκμετάλλευση. Επιπλέον, θα μπορούσε να συνιστάται στην ευαισθητοποίηση του προσωπικού των μη εξειδικευμένων φορέων, οι οποίοι όμως, λόγω της φύσης των

ασχολιών τους και του ρόλου τους, έρχονται σε επαφή με (ενδεχόμενα) θύματα εμπορίας. Οι φορείς και οι οργανώσεις που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία είναι λ.χ. συνδικάτα και η γενική αστυνομική δύναμη (όχι οι ειδικές αστυνομικές μονάδες καταπολέμησης της εμπορίας) και οι συντοριακοί φρουροί. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει ιατρικό προσωπικό, προσωπικό υγείας, ταξιδιωτικές εταιρείες και εταιρείες μεταφορών και το προσωπικό τους, καθώς επίσης και τον κλήρο της εκκλησίας.

Συνδικάτα

Τα συνδικάτα έχουν προαγάγει τα δικαιώματα των εργαζομένων εδώ και πάνω από έναν αιώνα και έχουν αγωνισθεί ενάντια στην εκμετάλλευση και την εξαναγκαστική εργασία μέσω της παροχής άμεσης βοήθειας, δράσεων στα δικαστήρια, οργάνωσης κοινωνικού διαλόγου και υποστήριξη ενός νομικού πλαισίου προστασίας. Είναι προφανές ότι πρόκειται για εξαιρετικούς εταίρους στον αγώνα ενάντια στην εμπορία. Ωστόσο, η εμπλοκή τους στον τομέα της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας είναι πιο πρόσφατη. Για να είναι σε θέση να εργάζονται αποτελεσματικά με τα θύματα εμπορίας, τα συνδικάτα πρέπει να υιοθετήσουν μια πολιτική ενεργητικής ένταξης στο θέμα της συμμετοχής των μεταναστών στα συνδικάτα και να αναγνωρίζουν την ανάγκη προστασίας των μη καταγεγραμμένων μεταναστών εργατών. Κάτι τέτοιο θα περιλάμβανε στοχευμένη ευαισθητοποίηση και παροχή πληροφοριών για την πραγματικότητα της εμπορίας με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση, την εκπαίδευση στην ταυτοποίηση ενδεχόμενων θυμάτων και την ανταλλαγή πληροφοριών για το συγκεκριμένο ρόλο των συνδικάτων στην προστασία των θυμάτων εμπορίας. Όπως προαναφέρθηκε, τα συνδικάτα μπορούν να παρέχουν σημαντική βοήθεια στο έργο των επιθεωρητών εργασίας ενεργώντας ως μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης για ενδεχόμενη κακοποίηση, με το έργο τους βαθιά ριζωμένο στις πεποιθήσεις τους για τα δικαιώματα όλων των εργαζομένων.

Η Διεθνής Συνδικαλιστική Συνομοσπονδία (ITUC) τα τελευταία χρόνια έχει κάνει προσπάθειες να εξετάσει και να ενισχύσει τη συμμετοχή των μελών της στην καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία. Η ITUC υιοθέτησε ένα Πλαίσιο Δράσης της Παγκόσμιας Συμμαχίας των Συνδικάτων για την Καταπολέμηση της Εξαναγκαστικής Εργασίας και την Εμπορίας το 2007. Αργότερα, σε περιφερειακό επίπεδο υιοθετήθηκε μια Διακήρυξη από τους συμμετέχοντες στο Διεθνές Συνέδριο των Συνδικάτων για την Καταπολέμηση της Εξαναγκαστικής Εργασίας και της Εμπορίας Ανθρώπων, που διοργάνωσαν από κοινού οι ITUC PERC, η ETUC και η ΓΣΕΕ στην Αθήνα στις 21-25 Νοεμβρίου του 2008.

Η έκδοση του οδηγού της ITUC «Πώς να Καταπολεμήσετε την Εξαναγκαστική Εργασία και την Εμπορία – Εγχειρίδιο Καλών Πρακτικών για τα Συνδικάτα» έχει εμπνεύσει και ενισχύσει τις δραστηριότητες πολλών εθνικών ομοσπονδιών συνδικάτων και τομειακών συνδικάτων (<http://www.ituc-csi.org/ituc-guide-how-to-combat-forced.html>)

Κοινά προγράμματα που ανέλαβε η ITUC σε συνεργασία με τις ΜΚΟ, τις εκκλησίες και άλλες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών κατέστησαν δυνατή τη δια-τομιακή συνεργασία μεταξύ των συνδικάτων και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο (Οδηγός: ITUC/Anti Slavery International: Μην δουλεύετε ποτέ μόνοι. Κοινές δυνάμεις των Συνδικάτων και των ΜΚΟ για την καταπολέμηση της Εξαναγκαστικής Εργασίας και της Εμπορίας στην Ευρώπη, Βρυξέλλες, 2011, <http://www.ituc-csi.org/never-work-alone.html>)

Αστυνομικό Σώμα/Συνοριακοί φρουροί

Σε εθνικό επίπεδο, ενδεχομένως να υπάρχουν εξειδικευμένες μονάδες για την καταπολέμηση της εμπορίας. Ωστόσο, σπάνια παρέχονται αρκετοί πόροι για την αντιμετώπιση του φαινομένου στην πράξη και συνήθως βασίζονται στα αστικά κέντρα με ένα ή δυο ενδεχομένως επιπλέον παραρτήματα σε άλλα μέρη της κάθε χώρας. Η εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας πραγματοποιείται σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές. Είναι επομένως σημαντικό να παρέχεται στην αστυνομική δύναμη που βρίσκεται στην πρώτη γραμμή σε όλη τη χώρα επαρκής εκπαίδευση που θα της δώσει τη δυνατότητα να ταυτοποιήσει καταστάσεις εκμετάλλευσης και να αλληλεπιδράσει με τα θύματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα μπορέσουν να ταυτοποιήσουν και να βοηθήσουν άμεσα τα θύματα, ενώ παράλληλα θα αναφέρουν την υπόθεση στις εξειδικευμένες μονάδες. Οι εν λόγω μονάδες μπορούν να αναλάβουν την διερεύνηση οργανωμένου εγκλήματος και να ταυτοποιήσουν επίσημα τα θύματα, βάσει του νομικού πλαισίου για την ταυτοποίηση που έχει εδραιωθεί σε κάθε εθνικό πλαίσιο. Η κοινή εκπαίδευση από ειδική αστυνομία και την κοινωνία των πολιτών έχει αποδειχτεί χρήσιμο στοιχείο στη στήριξη ενός τέτοιου έργου που διεξήχθη από την αστυνομία πρώτης γραμμής.

Εξίσου σημαντική είναι και η εκπαίδευση των συνοριακών φρουρών που βρίσκονται στο σημείο πρώτης επαφής με τα θύματα, στα σημεία εξόδου και εισόδου της χώρας. Οι δραστηριότητες δεν πρέπει να έχουν τη μορφή απαγόρευσης εισόδου/ παρεμπόδισης των ατόμων στα σύνορα με τη πρόφαση να σταματήσει η εμπορία²³. Αντιθέτως, οι συνοριακοί φρουροί μπορούν, βάσει ορισμένων δεικτών, όπως είναι τα πλαστά έγγραφα, σύνθεση της ομάδας κλπ. να ενημερώσουν (λ.χ. για τα εργασιακά δικαιώματα των μεταναστών) τα ενδεχόμενα θύματα εμπορίας και, αν αρμόζει και το επιθυμούν τα άτομα που πλήττονται, να προσφύγουν σε ειδικές οργανώσεις παροχής βοήθειας.

Ιδιωτικοί φορείς /Προσωπικό Υγείας

Οι ιδιωτικοί φορείς που πιο συχνά έρχονται σε επαφή με τα θύματα εμπορίας που είναι μετανάστες είναι οι ταξιδιωτικές εταιρείες και οι εταιρείες μεταφορών. Αν και δεν συνδέονται με το δίκτυο εμπορίας, θα μπορούσαν αν παροτρυνθούν να εφαρμόσουν κάποιους δείκτες, να βοηθήσουν στην ταυτοποίηση και παραπομπή (ενδεχομένων) θυμάτων παρέχοντας τους πληροφορίες σχετικά με το που πρέπει να απευθυνθούν, ή ενημερώνοντας τις υπεύθυνες κρατικές αρχές ή τις εξειδικευμένες ΜΚΟ (δείτε κεφάλαιο 3.1.2.)

Και το προσωπικό υγείας πρώτης γραμμής πρέπει επίσης να εκπαιδευτεί, καθώς είναι πολύ πιθανό να έρθει σε επαφή με τα θύματα. Ακόμα και όταν τα θύματα βρίσκονται σε κατάσταση απομόνωσης, ίσως τους επιτραπεί η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, σε κάποιες ή ακόμα και σε αρκετές περιπτώσεις. Το προσωπικό υγείας σε πολλές περιπτώσεις θα αντιληφθεί άμεσα τα σημάδια σωματικής και ψυχολογικής κακοποίησης ή τουλάχιστον στοιχεία που ενδεχομένως να υποδεικνύουν εμπορία. Αν ενημερωθεί σχετικά με περαιτέρω δείκτες που μπορούν να υποδεικνύουν εμπορία (λ.χ. κοινωνική απομόνωση και παντελής έλλειψη γνώσεων της τοπικής γλώσσας) θα

²³ Στόχος για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και άλλα (εκδ): Ο Σωστός οδηγός – εργαλείο πρόσβασης στις πολιτικές επίδραση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενάντια στην εμπορία ανθρώπων, Άμστερνταμ 2010.

μπορεί κάλλιστα να εντοπίσει τα θύματα ή να προσφέρει την κατάλληλη στήριξη ή παραπομπή στις εξειδικευμένες οργανώσεις για τα υποτιθέμενα θύματα.

Εκκλησίες και θρησκευτικές κοινότητες

Οι εκκλησίες (και όλο και περισσότερες θρησκευτικές κοινότητες ή ενορίες άλλων θρησκευμάτων) είναι φορείς που μπορούν να παίξουν ουσιαστικό ρόλο στην ταυτοποίηση θυμάτων, ακόμα και αν τα θύματα δεν αυτοκατανοούνται ως θύματα. Τα άτομα που έχουν πέσει θύματα εκμετάλλευσης συχνά δεν είναι σε θέση ή (λ.χ. λόγω πολιτισμικών παραγόντων) δεν επιθυμούν να έρθουν σε επαφή με κάποια εξειδικευμένη ΜΚΟ για την καταπολέμηση της εμπορίας ή κάποιο συνδικάτο. Ωστόσο, ίσως τους δίνεται η δυνατότητα να πάνε στην εκκλησία ή άλλους τόπους λατρείας και να νιώσουν την ανάγκη εξομολόγησης σε ιερείς/ κληρικούς, που έχουν ρόλο πνευματικής καθοδήγησης, και έτσι να πληροφορήσουν και άλλους για την πραγματικότητά τους και τις συνθήκες εργασίας τους. Επομένως, οι ιερείς/ κληρικοί ιδίως (συμπεριλαμβανομένων όσων είναι στις ενορίες της διασποράς και, όπου αρμόζει, άλλοι που ηγούνται θρησκευτικών κοινοτήτων) πρέπει να κατανοούν το φαινόμενο και την πραγματικότητα τέτοιου είδους εκμετάλλευσης. Οφείλουν να γνωρίζουν πώς να αντιδράσουν και πώς να έρθουν σε επαφή με εξειδικευμένες οργανώσεις ή τις υπεύθυνες αρχές, όταν λαμβάνουν τέτοιου είδους πληροφορίες ή τους γεννώνται υποψίες πιθανής εκμετάλλευσης. Προφανώς κάθε επίσημη προσφυγή ή αναφορά σε τρίτους πρέπει να γίνεται μόνο αν το επιθυμεί το άτομο που έχει υποστεί εμπορία.

3.2.3. Συμμετοχή ανεπίσημων δικτύων

Πέρα από τις οργανωμένες δομές και τους παροχείς υπηρεσιών, ο ρόλος των ανεπίσημων δικτύων στην ταυτοποίηση των θυμάτων εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας μπορεί να αποδειχτεί υψίστης σημασίας. Συμβαίνει συχνά τα θύματα να μην έχουν πρόσβαση σε δομές επίσημης βοήθειας ή τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν με τα νομίμως εξουσιοδοτημένα όργανα. Αυτό μπορεί να οφείλεται είτε στην απομόνωσή τους λόγω της φύσης της εκμετάλλευσης, ή σε πολιτισμικούς και/ή άλλους παράγοντες, λ.χ. σε εμπόδια που οφείλονται στις διαφορές φύλων. Ωστόσο, τα ανεπίσημα δίκτυα όπως η μεταναστευτική κοινότητα και οι πρωτοβουλίες αυτο-οργάνωσης παρέχουν την δυνατότητα σύνδεση με όσους (ενδεχομένως) πλήττονται από την εμπορία. Επιπλέον, τα μέλη των οικογενειών και οι συγγενείς, και ακόμα και μέλη του ευρύτερου κοινού μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ταυτοποίηση των (ενδεχόμενων) θυμάτων εμπορίας. Συνεπώς, μέτρα πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης της ευρύτερης κοινής γνώμης σχετικά με το φαινόμενο της εμπορίας είναι υψίστης σημασίας. Κάτι τέτοιο μπορεί να βοηθήσει στην καθιέρωση μιας ευκολότερης πρόσβασης, ή στην παραπομπή των θυμάτων εμπορίας σε εξειδικευμένους παροχείς υπηρεσιών και τις αρμόδιες κρατικές αρχές στις χώρες προέλευσης και προορισμού.

Κοινότητες μεταναστών

Η συμμετοχή των μεταναστευτικών κοινοτήτων δεν είναι μόνο σημαντική εν γένει και ως ζήτημα αρχής, αλλά πιο συγκεκριμένα συντελεί στην ταυτοποίηση. Τα ανεπίσημα δίκτυα, οι ομάδες συμπατριωτών λόγου χάρη, συχνά αποτελούν τη μοναδική πηγή πρόσβασης σε πληροφορίες για βοήθεια για τα θύματα. Τα ενδεχόμενα θύματα εμπορίας είτε έρχονται σε επαφή με τα μέλη μεταναστευτικών κοινοτήτων σε ανεπίσημη και προσωπική βάση ή μέσω οργανωμένων μεταναστευτικών κοινοτήτων. Οι εν λόγω κοινότητες, που συνήθως συγκεντρώνουν

μετανάστες με βάση την εθνική καταγωγή, εστιάζουν στον πολιτισμό, τη θρησκεία, ή μπορεί να οργανώνονται βάσει πολιτικών ή κοινωνικών συμφερόντων. Τέτοιου είδους ενώσεις, επίσημες ή ανεπίσημες, αποτελούν ένα σημαντικό εταίρο σε εκστρατείες πρόληψης, πρωτοβουλίες ταυτοποίησης, για τις παραπομπές, και κατά τη διάρκεια της περιόδου επανένταξης.

Τα μέλη των μεταναστευτικών κοινοτήτων/ενώσεων συχνά έχουν έγκυρες πληροφορίες σχετικά με τα μέρη και τις μεθόδους εκμετάλλευσης για εξαναγκαστική εργασία, που αν τις μοιραστούν με τις εξειδικευμένες ΜΚΟ μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για ενεργή ταυτοποίηση (δείτε κεφάλαιο 3.1.).

Ωστόσο, η προσέγγιση των δικτύων των μεταναστευτικών κοινοτήτων και η συμμετοχή τους σε τοπικές πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της εμπορίας μπορεί πολλές φορές να αποδειχτεί πάρα πολύ δύσκολη όταν δεν υπάρχει προηγούμενη επαφή με τέτοιες κοινότητες (λ.χ. λόγω γλωσσικών, πολιτισμικών ή θρησκευτικών εμποδίων). Σε τέτοιες περιπτώσεις ίσως χρειαστεί αρκετός καιρός για να καλλιεργηθεί εμπιστοσύνη και να ξεπεραστούν ως ένα βαθμό τα εμπόδια. Εκτός αυτού, η προσέγγιση των εν λόγω ανεπίσημων δικτύων θέλει προσοχή, και γνώση των ατόμων που τα αποτελούν. Είναι ενδεχόμενο τα μέλη μεταναστευτικών κοινοτήτων να συμμετέχουν στα δίκτυα εμπορίας και να διευκολύνουν την στρατολόγηση τους ή την εκμετάλλευση των θυμάτων. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή τους μπορεί να εμποδίσει σημαντικά ή και να θέσει σε κίνδυνο την ταυτοποίηση και προστασία των θυμάτων.

Δουλεύοντας με την οικογένεια και τους συγγενείς

Τα μέλη οικογενειών και οι συγγενείς των ατόμων που υπήρξαν θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία συχνά παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ταυτοποίησή τους. Πρακτικά, με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, καθώς επίσης και με τις αρχές της αστυνομίας συχνά έρχονται σε επαφή άτομα των οποίων οι συγγενείς ή τα μέλη οικογενειών αγνοούνται μετά από την πρόσληψή τους σε δουλειές στο εξωτερικό ή αλλού μέσα στη χώρα. Αυτό θα μπορούσε να αποτελεί ένα προειδοποιητικό σημάδι που υποδεικνύει συνθήκες ενδεχόμενης εκμετάλλευσης ή ότι κάτι δεν πάει καλά με τη μεταναστευτική διαδικασία, ακόμα κι αν το θύμα δεν είναι σε θέση να ζητήσει βοήθεια. Πρωταρχικής σημασίας σε σχέση με τα παραπάνω αποτελούν οι τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας που είναι χωρίς χρέωση (και μέσα στην χώρα και στο εξωτερικό) και με τις οποίες μπορούν να επικοινωνήσουν οι συγγενείς που υποψιάζονται ότι ένα μέλος της οικογένειάς τους έχει πέσει θύμα εμπορίας.

Η επωνομαζόμενη “Green-Line” TELVERDE 0800 800 678, στη Ρουμανία είναι μια δωρεάν τηλεφωνική γραμμή (για κλήσεις εσωτερικού και εξωτερικού και το κυριότερο – για κλήσεις από κινητά τηλέφωνα). Λειτουργώντας από το 2001, χρησιμοποιείται από άτομα που ενδιαφέρονται να εργασθούν ή να σπουδάσουν στο εξωτερικό και τους συγγενείς τους για την απόκτηση πληροφοριών σχετικά με την αξιοπιστία των πιθανών εργοδοτών, τα εργασιακά δικαιώματα και τη visa/τα απαιτούμενα για την άδεια εργασίας.

Επίσης χρησιμοποιείται από τους συγγενείς εκείνων που μετέβησαν στο εξωτερικό, για να δηλώσουν την εξαφάνιση κάποιου συγγενούς. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα ίδια τα θύματα εμπορίας χρησιμοποίησαν την γραμμή. Χάριν στην απευθείας σύνδεση της με τον εθνικό φορέα καταπολέμησης της εμπορίας (η οποία έχει ένα διεθνές δίκτυο επαφών) μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό ατόμων που ίσως έχουν πέσει θύματα εμπορίας.

Ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινής γνώμης

Η πληροφόρηση της ευρύτερης κοινής γνώμης για την πραγματικότητα των ατόμων που έχουν πέσει θύματα εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας μπορεί να οδηγήσει στην ταυτοποίηση τέτοιων θυμάτων, αλλά και να λειτουργήσει ως αποτελεσματικό εργαλείο πρόληψης. Στο βαθμό αυτό, οι καλά στοχευμένες και εξειδικευμένες εκστρατείες πληροφόρησης που πραγματοποιήθηκαν από τους κυβερνητικούς φορείς και /ή τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών είναι κεντρικής σημασίας²⁴. Είναι σημαντικό να στοχεύουμε σε νέους, καθώς είναι αυτοί που πιο συχνά πλήττονται από την ανεργία και αναγκάζονται να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις, μεταξύ των οποίων και ευκαιρίες μετανάστευσης. Επιπλέον, οι εκστρατείες πρέπει να στοχεύουν στην παροχή αξιόπιστων πληροφοριών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ούτως ώστε η εκστρατεία να οδηγήσει στην διαμόρφωση μιας πιο ρεαλιστικής απεικόνισης των στοιχείων του εγκλήματος της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία. Η συχνά πολωμένη και ακραία ορολογία και εικόνες που χρησιμοποιούνται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναφερόμενα στην εμπορία εμποδίζει την ταυτοποίηση, καθόσον περιγράφονται μόνο οι πιο απεχθείς και ακραίες συνθήκες εκμετάλλευσης. Τοιουτοτρόπως, η κοινή γνώμη συχνά αντιλαμβάνεται την έννοια του συγκεκριμένου εγκλήματος ως την πιο ακραία περίπτωση. Μια αποτελεσματική εκστρατεία επομένως δεν θα χαρακτηρίζεται από εντυπωσιασμό στα μηνύματά και τις εικόνες της και, αν και θα στοχεύει ειδικά στο ζήτημα της εμπορίας, θα αναφέρεται παράλληλα και στο ευρύτερο πλαίσιο που συντελεί στην εμπορία (λ.χ. στην περιοριστική μεταναστευτική πολιτικών ή την επιδείνωση των εργασιακών συνθηκών).

Η τρέχουσα οικονομική κρίση συνιστά μια πρόκληση και μια ευκαιρία για την ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινής γνώμης. Από τη μια, το αρνητικό οικονομικό κλίμα μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη αποδοχή και δικαιολόγηση της εκμετάλλευσης από τους εργοδότες, καθώς κάτι τέτοιο έχει αρχίσει να καθιερώνεται ως αναγκαιότητα σε κάποιο βαθμό. Επιπλέον, συντελεί σε μια γενικότερη αρνητική στάση απέναντι στους μετανάστες, που μπορεί να θεωρηθούν ως απειλή από τον ντόπιο πληθυσμό και ως ανεπιθύμητος ανταγωνισμός στις λιγοστές οικονομικές ευκαιρίες. Σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, η παραπάνω αρνητική αντίληψη περιλαμβάνει ακόμα και όσους έχουν πέσει θύματα συνθηκών εκμετάλλευσης.

Από την άλλη, η τρέχουσα οικονομική κρίση μπορεί να θεωρηθεί ως μια ευκαιρία καθώς κάποια τμήματα του πληθυσμού θα αναπτύξουν αλληλεγγύη απέναντι στις ευάλωτες και θυματοποιημένες ομάδες, συσχετίζοντάς τους με την δική τους κατάσταση. Πολλοί πολίτες μπορεί να συνειδητοποιήσουν ότι είναι σημαντικό για όλους να μάχονται ενάντια σε καταστάσεις ακραίας εκμετάλλευσης και εμπορίας, καθώς κάτω από συνθήκες οικονομικής κρίσης οι εν λόγω καταστάσεις μπορεί να επεκταθούν και να πλήξουν και άλλα στρώματα του πληθυσμού. Συνεπώς, οι πολίτες

²⁴ Πρέπει στο πλαίσιο του εν λόγω κειμένου να σημειωθεί ότι τα μηνύματα και τα σχήματα λόγου στις εκστρατείες για την καταπολέμηση της εμπορίας πρέπει να εξετάζονται πολύ καλά πριν εφαρμοσθούν.

Για κριτική ανάλυση κάποιων από τις υπάρχουσες εκστρατείες cf. Andrijašević, Rutvica/ Anderson, Bridget. Εκστρατείες για την Καταπολέμηση της Εμπορίας: Αξιοπρεπείς ; Αμερόληπτες; Ειλικρινείς; Στο: *Feminist Review* (92):151–155, 2009 καθώς επίσης και στις Εκστρατείες Ευαισθητοποίησης για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων στη Ρωσική Ομοσπονδία της Schatral, Susanne: Προσθέτουμε Απλώς Άντρες ή Αναπροσδιορίζουμε ένα Ζήτημα για τις διαφορές των φύλων; Στο « Έκθεση της Ανθρωπολογίας της Ανατολικής Ευρώπης (*Anthropology of East Europe Review*) 28 (1) Άνοιξη 2010

μπορούν ενδεχομένως να συνειδητοποιήσουν ότι στην πορεία οι ίδιοι, ή τα μέλη της οικογένειάς τους, μπορεί επίσης να επηρεαστούν.

4. Συνεργασία μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και κρατικών φορέων για την καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών και οι κρατικοί φορείς παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας. Υπάρχει επίσης αυξανόμενη παραδοχή ότι μπορούν, βάσει των αρμοδιοτήτων που έχει ο καθένας, των στόχων και των γνώσεων του, να αποκομίσει πολλά από την αποτελεσματική και συνεχή συνεργασία. Υπάρχουν ωστόσο όλως περιέργως λιγοστά παραδείγματα συνεργασίας μεταξύ των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και των κρατικών φορέων στο συγκριμένο τομέα. Το εν λόγω κεφάλαιο αποσκοπεί να διατυπώσει κάποιες υποδείξεις σχετικά με το τι «θα πρέπει» και τι «δεν θα πρέπει» να περιλαμβάνει μια συνεργασία ανάμεσα στην κοινωνία των πολιτών και τους κρατικούς φορείς που προχωράει πέρα από μια επιμέρους ή περιστασιακή συνεργασία. Αν και απέχει πολύ από το να είναι λεπτομερής ή πολύ συγκεκριμένη, μπορεί να προσφέρει πολλές σκέψεις, που θα είχαν ενδιαφέρον για όλες τις χώρες της Ευρώπης.

Ξεκινώντας, πρέπει να τονίσουμε ότι οι εν λόγω μορφές συνεργασίας, όποτε είναι επιτυχείς, μπορούν να οδηγήσουν σε μια ουσιαστική ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς επίσης και σε μια αποτελεσματική κοινή δράση για την αντιμετώπιση της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας. Υπάρχουν πράγματι πολλά παραδείγματα σε τοπικό και εθνικό επίπεδο όπου οι πρωτοβουλίες συνεργασίας οδήγησαν σε μια καλύτερη διαδικασία ταυτοποίησης και υποβοήθησης των θυμάτων της εμπορίας για εργασιακή εκμετάλλευση. Οι κοινές πρωτοβουλίες σε πολλές χώρες έχουν ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη αναφορικά με το ζήτημα. Αξίζει επομένως να επιδιώξουμε τέτοιου είδους συνεργασίες και σε χώρες ή περιοχές που δεν έχει συμβεί κάτι τέτοιο σε πιο μόνιμη βάση. Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε ότι το αποτέλεσμα τέτοιων πρωτοβουλιών θα εξαρτηθεί από ένα πλήθος παραγόντων, πολλοί από τους οποίους είναι εξωτερικοί και πέρα από το ζήτημα της εμπορίας. Οποιαδήποτε ουσιαστική συνεργασία θα εξαρτηθεί από την γνήσια πολιτική βούληση των αρχών για την αντιμετώπιση αυτής καθεαυτής της εμπορίας, το επίπεδο δέσμευσης τόσο των φορέων όσο και των ατόμων σε υπεύθυνες θέσεις, τη δυνατότητα χρηματοδότησης και άλλους παράγοντες.

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε πολλές χώρες αναρωτιούνται για το αν η συμμετοχή τους σε δομές συνεργασίας για την εμπορία ανθρώπων ωφελεί περισσότερο παρά βλάπτει. Για πολλές οργανώσεις, η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών σε δομές συνεργασίας με κρατικούς φορείς γίνεται αντιληπτή ως βιτρίνα που καλύπτει ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής, όπου τα δικαιώματα των μεταναστών και των εργαζομένων υπονομεύονται από τις κρατικές πολιτικές. Για άλλες, η συμμετοχή σε τέτοιου είδους δομές συνεργασίας αποτελεί ένα πρώτο βήμα για να ακουστούν διαφορετικές φωνές στη συζήτηση πολιτικής, και επομένως ένα πρώτο βήμα για την αλλαγή του πλαισίου πολιτικής.

Θα μπορούσε επομένως να ισχύει ότι το πλαίσιο πολιτικής, η απόκλιση απόψεων και η προφανής άνιση κατανομή εξουσίας στα πλαίσια τέτοιων πρωτοβουλιών τις καθιστούν ανούσιες και χωρίς περιεχόμενο. Αν αποδειχτεί ότι είναι έτσι η κατάσταση, παρόλο που έχουν γίνει προσπάθειες διαμεσολάβησης και διαλόγου μεταξύ των φορέων, δεν υπάρχει σαφώς νόημα να συνεχιστεί η επιδίωξη μιας τέτοιας συνεργασίας που υπάρχει μόνο «στα χαρτιά» ή χρησιμοποιείται για να νομιμοποιήσει ένα ευρύτερο πλαίσιο που είναι απαράδεκτο. Επιπλέον, πρέπει να έχουμε υπόψη μας και ότι οι κοινές δραστηριότητες θα περιλαμβάνουν μόνο ορισμένες πτυχές του έργου

καθεμιάς από τις οργανώσεις/φορείς, που θα συνεχίζουν να αναλαμβάνουν ένα ευρύτερο φάσμα πρωτοβουλιών πέρα από τη κοινή δράση στον εν λόγω τομέα.

4.1. Οργάνωση δομών συνεργασίας²⁵

Ξεκινάμε με ένα προφανές ερώτημα: Γιατί θέλετε να αναλάβετε κοινή συνεργασία; Τι είδους κοινές δραστηριότητες πρέπει να πραγματοποιούνται; Ποιοι είναι οι κοινοί στόχοι που επιθυμείτε να επιτύχετε, αλλά και: τι περιορισμούς αναμένεται να έχει η δομή της εν λόγω συνεργασίας; Είναι το πολιτικό πλαίσιο κατάλληλο για μια ουσιαστική συνεργασία, ή υπάρχει κίνδυνος η συνεργασία σας να αποτελεί βιτρίνα – που συγκαλύπτει μια πολιτική, την οποία θεωρείτε απαράδεκτη;

Το να έχουν οι οργανώσεις από την αρχή σαφείς προσδοκίες για το πρόγραμμα συνεργασίας θα παίξει σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της βιωσιμότητάς του. Για να ξεκινήσει μια δομημένη συνεργασία, πρέπει να ληφθεί υπόψη ποιοι θα ξεκινήσουν τη συνεργασία, ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να ξεκινήσει και ποιοι θα πρέπει να εμπλέκονται.

4.2. Ανάληψη της πρωτοβουλίας

Όταν ξεκινάμε μια δομή συνεργασίας ίσως είναι καλό να αφιερώσουμε λίγη σκέψη σχετικά με το ποιος θα συγκαλέσει την αρχική συνάντηση. Ο συγκεκριμένος συλλογισμός είναι ιδιαίτερος σημαντικός αν έχετε λόγους να πιστεύετε ότι κάποιος από τους πιθανούς εταίρους, που θέλετε να δείτε στο τραπέζι, διστάζουν να πάρουν μέρος στην πρωτοβουλία. Ένα πρόσωπο δημόσιου κύρους και επιρροής ίσως είναι σε θέση να συγκαλέσει μια συνάντηση, ακόμα και με διστακτικούς εταίρους – μπορεί να είναι ένας ακαδημαϊκός, ένας συγγραφέας, ο ιδρυτής ενός ενεργού δικτύου ή σε κάποιες περιπτώσεις ένας τοπικός κληρικός. Η πρωτοβουλία μπορεί και να ξεκινήσει και από έναν κρατικό φορέα. Μπορεί να είναι είτε ένας κρατικός φορέας που πιθανότατα εφαρμόζει ένα εθνικό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας, είτε ένα όργανο όπως η υπηρεσία για την καταπολέμηση της εμπορίας που δρα σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Τέλος, είναι δυνατόν μια μη κυβερνητική οργάνωση ή ένας συνασπισμός μη κυβερνητικών οργανώσεων να είναι εκείνη που αποφασίζει να ξεκινήσει μια δράση σαν κι αυτή για να εντείνει τη συνεργασία με όλους τους σχετικούς φορείς.

4.3. Αναπτύσσοντας την πρωτοβουλία

Ένα άλλο ζήτημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η κατάλληλη στιγμή έναρξης μιας προσπάθειας συνεργασίας τέτοιου είδους. Η ομαλή και αποτελεσματική διεξαγωγή της πρώτης συνάντησης, αλλά και μια αίσθηση επικαιρότητας και δυναμικότητας, μπορεί να παίξουν βασικό ρόλο στη συνέχιση ενός τέτοιου προγράμματος. Συχνά, μια εκδήλωση ανταλλαγής γνώσεων, λ.χ. ένα συνέδριο, μπορεί να δώσει έναυσμα για τέτοιου είδους πρωτοβουλίες. Επιπλέον, μια ειδική εκδήλωση, λ.χ. η «Ημέρα για την Καταπολέμηση της Εμπορίας», η παρουσίαση της τοπικής ή εθνικής εκστρατείας για την καταπολέμηση της εμπορίας ή μιας ιστορικής επετείου (λ.χ. όπως συνέβη με τα διακόσια χρόνια από την κατάργηση του δι-Ατλαντικού δουλεμπορίου) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ευκαιρία μιας πρώτης συνάντησης των διαφόρων φορέων. Επιπλέον, η διαμόρφωση μιας πολιτικής, όπως η

²⁵ Ο όρος «δομές» συνεργασίας χρησιμοποιείται ως ένας επικρατών όρος για οποιαδήποτε διαρκή συνεργασία μεταξύ των κρατικών φορέων και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών – πρακτικά η εν λόγω συνεργασία ορισμένες φορές παίρνει τη μορφή πλατφόρμας πολλαπλών φορέων, ενώ κάποιες φορές αποτελείται από πολύ-μερείς ή ακόμα και δι-μερείς συμφωνίες συνεργασίας.

θέσπιση νέας/αναθεωρημένης νομοθεσίας ή δημοσίευση μιας Εγκυκλίου ή η γνωστοποίηση μιας πρωτοβουλίας της τοπικής αυτοδιοίκησης, μπορούν να λειτουργήσουν ως η ιδανική ευκαιρία για την καθιέρωση πιο τυποποιημένης συνεργασίας.

Ο Συνασπισμός του Bristol για την αντιμετώπιση της Εμπορίας αποτελεί μια πολύ-πλατφόρμα ενδιαφερόμενων μερών που ιδρύθηκε το 2009. Τα μέλη της είναι ΜΚΟ, οι αρχές του τοπικού Συμβουλίου, ακαδημαϊκοί και ερευνητές, υπεύθυνοι της ΔΟΜ, εκπρόσωποι της τοπικής διοίκησης και της αστυνομίας.

Ο συνασπισμός ιδρύθηκε ως αποτέλεσμα της στρογγυλής τραπέζης για την εμπορία που διοργανώθηκε από το Συμβούλιο του Bristol City. Αν και αρχικά, η εν λόγω στρογγυλή τράπεζα θεωρήθηκε ad hoc γεγονός, τα ζητήματα που παρουσιάστηκαν ήταν υψίστης σημασίας και το City Council αποφάσισε να διοργανώσει μια συνάντηση για την εμπορία της Επιτροπής Ελέγχου της Συνοχής και Ασφάλειας της Κοινότητας. Η εν λόγω συνάντηση ελέγχου έφερε σε επαφή επαγγελματίες, τοπικές κυβερνητικές αρχές και ακαδημαϊκούς και κατέληξε σε μια σειρά από σαφείς συστάσεις για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Μια από τις συστάσεις ήταν να υιοθετήσει το City Council μια «πολύ-υπηρεσιακή προσέγγιση για να συντονίσει το έργο καταπολέμησης της εμπορίας». Επιπλέον, συμφωνήθηκε να δημιουργηθεί μια θέση εργασίας για την καταπολέμηση της εμπορίας και ότι πρέπει να γίνει ευαισθητοποίηση, τόσο μέσω δημόσιων εκστρατειών, όσο και μέσω της εκπαίδευσης όλου του προσωπικού του τοπικού συμβουλίου για τον εντοπισμό και ταυτοποίηση των θυμάτων.

4.4. Συμμετοχή των ενδιαφερόμενων στην πρωτοβουλία

Ένα άλλο ζήτημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το ποιες ομάδες πρέπει να συμμετάσχουν στη δομή συνεργασίας. Είναι σημαντικό να προσπαθήσουμε να συμπεριλάβουμε εταίρους με γνώσεις και ικανότητες, που έχουν κατανόηση του θέματος και που δουλεύουν ήδη στον τομέα. Επιπλέον, πρέπει να εμπλέκουμε φορείς που έχουν δικαιοδοσία λήψεως αποφάσεων και αρμοδιότητα στον εν λόγω τομέα – ακόμα και σε περιπτώσεις που ως τώρα δεν συμμετείχαν ενεργά στην καταπολέμηση του φαινομένου. Ιδίως στην αρχή, οι προσδοκίες όσον αφορά στον αριθμό συμμετεχόντων πρέπει να είναι ρεαλιστικές. Είναι προτιμότερο να ξεκινήσουμε με λιγότερα μέλη και μετά να επεκταθούμε προοδευτικά. Μια δυνατότητα είναι να προσεγγίσουμε άτομα που θα τα επιλέξουμε για την εμπειρογνωμοσύνη τους και που θα συμμετάσχουν σε μια ad-hoc βάση, χωρίς να γίνουν πλήρη μέλη της δομής.

Οι πιθανοί κυβερνητικοί εταίροι και εταίροι της κοινωνίας των πολιτών μπορεί να εντοπισθούν σε διάφορους τομείς.

Βάσει του εθνικού ή τοπικού πλαισίου, οι κρατικοί φορείς μπορούν να συμπεριλάβουν δημόσιους υπαλλήλους ή εκπροσώπους υπουργείων που εμπλέκονται στην εφαρμογή. Οι κυβερνητικές υπηρεσίες, των οποίων η δικαιοδοσία συνδέεται με τον τομέα εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση εργασίας, περιλαμβάνουν όσους ασχολούνται με τη μετανάστευση, τις κοινωνικές υποθέσεις, την εκπαίδευση, την προστασία των παιδιών, την εργασία, την ισότητα, την υγεία και τις εσωτερικές υποθέσεις.

Είναι επίσης σημαντικό να αποφασίσουμε σε ποιο «επίπεδο» θα λειτουργήσει η δομή συνεργασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι εφικτή η αποτελεσματική τοπική συνεργασία, σε περίοδο που οι σχέσεις ανάμεσα στην κοινωνία των πολιτών και την κεντρική κυβέρνηση είχαν ενταθεί τόσο πολύ που δεν μπορούσε μεταξύ τους να

πραγματοποιηθεί συνεργασία. Αν εδραιωθεί η δομή συνεργασίας σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, πρέπει να επιδιωχθεί η συμμετοχή των τοπικών/περιφερειακών συμβουλίων και αναλόγων τοπικών άρχων. Επιπλέον, οι εκπρόσωποι επιχειρησιακών τμημάτων, όπως εκείνα των εκτελεστικών οργάνων που έχουν αρμοδιότητα την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, καθώς επίσης και οι επιθεωρητές εργασίας πρέπει επίσης να ενθαρρύνονται να πάρουν μέρος στη συνεργασία. Οι εισαγγελείς και δικαστικοί μπορούν επίσης να συμμετάσχουν εφόσον δεν επηρεάζεται το καθήκον τους να είναι αμερόληπτοι. Τέλος ειδικά όργανα για την καταπολέμηση της εμπορίας, όπου τέτοια υφίστανται, συνιστούν καθοριστικούς εταίρους.

Σχετικά με τους εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών (πέραν από τις μη-κυβερνητικές οργανώσεις που δρουν ιδιαιτέρως στον τομέα αυτό ή σε στενά συνδεδεμένους τομείς), πρέπει να επιδιώξουμε να συμπεριληφθούν οι ομάδες υπεράσπισης, οι μεταναστευτικές οργανώσεις, οι ομάδες αυτό-οργάνωσης των θυμάτων εμπορίας καθώς επίσης και οι εκκλησίες ή οι υπηρεσίες που σχετίζονται με τις εκκλησίες. Επιπλέον, ακαδημαϊκοί και ερευνητές που εμπλέκονται θεματικά μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην προσπάθεια συνεργασίας. Λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερη φύση της εμπορίας για την εκμετάλλευση της εργασίας, τα συνδικάτα, καθώς επίσης και οι ενώσεις τοπικών ή ιδιωτικών επιχειρήσεων, είναι επιπρόσθετοι σημαντικοί εταίροι που μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα και να εμπλουτίσουν την δράση της προσπάθειας συνεργασίας.

Τέλος, πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας στην προσπάθεια συνεργασίας και τη συμμετοχή των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Τα οφέλη και οι κίνδυνοι της παρουσίας τους πρέπει να εξετάζονται προσεχτικά και συχνά διαφέρουν ανάλογα με το εθνικό και περιφερειακό πλαίσιο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μια προσωρινή παρουσία των μέσων μαζικής ενημέρωσης μπορεί να εξασφαλίσει ότι τα μέσα ενημερώνονται και ταυτόχρονα καλλιεργείται ένα κλίμα εμπιστοσύνης και οι συνομιλητές νιώθουν ασφαλείς να ανταλλάξουν πληροφορίες σε ανεπίσημη και εμπιστευτική βάση²⁶.

Το δίκτυο ARIADNE στη Ρουμανία είναι ένα δίκτυο επαγγελματιών δημοσιογράφων με σαφή αποστολή και συγκεκριμένο ενδιαφέρον σχετικά με τα ζητήματα καταπολέμησης της εμπορίας. Βάσει της εμπιστοσύνης, που έχει καλλιεργηθεί μετά από χρόνια συνεργασίας, οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών και οι κυβερνητικές υπηρεσίες ανταλλάσσουν τακτικά πληροφορίες για συγκεκριμένες υποθέσεις, που μετά δημοσιεύονται χωρίς πρόθεση εντυπωσιασμού μέσω του δικτύου ARIADNE. Κατ' αυτόν τον τρόπο η κοινή γνώμη ευαισθητοποιείται σε σημείο που οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να καθίστανται ικανές να ασκήσουν πολιτική πίεση χάρη στις εκθέσεις του δικτύου ARIADNE, και οι κρατικοί φορείς να καθίστανται πιο πρόθυμοι να προσφέρουν πρακτική λύση στις εν λόγω περιπτώσεις.

4.5. Κοινή αντίληψη του προβλήματος, διαμφισβητούμενα θέματα και διαμάχες

Όταν οργανώνεται μια δομή συνεργασίας, είναι απαραίτητο όλοι οι φορείς να αναγνωρίζουν ότι αναπόφευκτα θα υπάρχουν περιπτώσεις διαφωνίας τόσο σχετικά με τις αντιλήψεις και τους ορισμούς όσο και σε λειτουργικό επίπεδο. Τα κίνητρα ενεργοποίησης στον χώρο, οι τομείς αρμοδιότητας ή παρέμβασης, καθώς επίσης και η

²⁶ Για μια σειρά από σημαντικές προϋποθέσεις για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την ασφάλεια: Χριστιανική Δράση και Διαδίκτυο για την καταπολέμηση της εμπορίας: Ενημέρωση: οδηγός προσανατολισμένος στη δράση για την ευαισθητοποίηση και την κοινωνική πρόνοια, Βρυξέλλες 2005, σελ. 24 (http://www.ccme.be/fileadmin/filer/ccme/20_Areas_of_Work/10_Slavery_Anti-Trafficking/2005-04-25_CCME_Bro_-_CAT_II_-_Action-oriented_guide_for_awareness-raising_social_assistance.pdf)

κατανόηση βασικών όρων, κριτηρίων και πρακτικής των διαφόρων φορέων διαφέρουν, ιδίως μεταξύ των κρατικών και μη κρατικών φορέων αλλά ακόμα και στο εσωτερικό καθενός από τους φορείς αυτούς.

Όλες οι παρατάξεις πρέπει να στοχεύουν να βρεθεί μια κοινή βάση και θέματα κοινού ενδιαφέροντος, ούτως ώστε να αναλάβουν κοινές δράσεις και να ανταλλάξουν αποτελεσματικά πληροφορίες. Παράλληλα, πρέπει να γίνουν προσπάθειες συμμετοχής σε ένα παραγωγικό διάλογο όσον αφορά στα διαμφισβητούμενα προβλήματα. Είναι σαφές ότι η επίτευξη μιας κοινής αντίληψης δεν είναι πάντα εφικτή και θα υπάρχουν θέματα όπου ένας/πολλοί από τα εμπλεκόμενα μέρη θα απογοητευθούν ή θα διαψευσθούν από τη διαδικασία, κυρίως όταν οι προτάσεις τους θα απορριφθούν. Το ζήτημα του πώς θα εδραιωθεί αμοιβαία εμπιστοσύνη, και κάποιες ιδέες για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους ακυρώσεων θα προσεγγίσουμε παρακάτω (κεφάλαια 4.6-4.9).

Είναι κατ' αρχή σημαντικό να εκτιμήσουμε τους παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν σε αποκλίσεις στην προσέγγιση του ζητήματος της εμπορίας.

Οι αποκλίνουσες προσεγγίσεις και η κατανόηση οφείλονται ως ένα βαθμό στους ποικίλους τομείς, στους οποίους δραστηριοποιούνται οι διάφοροι φορείς. Αυτό μπορεί πρώτα απ' όλα να σχετίζεται και με την οργανωτική αποστολή τους, λ.χ. οι εκτελεστικοί φορείς και οι παροχείς κοινωνικής πρόνοιας αναγκαστικά θα έχουν διαφορετικές αρμοδιότητες και στόχους όσον αφορά την αντιμετώπιση της εμπορίας με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας. Άμεσα συνδεδεμένο με αυτό το ζήτημα είναι η δυνατότητα ευελιξίας των φορέων σε σχέση με την εντολή τους. Οι κρατικοί φορείς έχουν, ως κανόνα, εν συγκρίσει με τους μη κρατικούς, λιγότερες δυνατότητες να τροποποιήσουν την αποστολή τους και είναι πιο αυστηρή η διαδικασία συμμετοχής τους σε νέους τομείς. Αυτό σαφέστατα διαφέρει, ανάλογα με τη φύση του κρατικού φορέα – λ.χ. τα τοπικά συμβούλια ενδεχομένως να έχουν μεγαλύτερη ευελιξία από μια κρατική αστυνομική αρχή.

Ένα ακόμα θέμα είναι η εννοιολογική προσέγγιση του ζητήματος της εμπορίας και οι λόγοι δραστηριοποίησης στην καταπολέμησή του. Συμβαίνει συχνά οι κρατικοί φορείς να ασχολούνται με το ζήτημα από την οπτική της ποινικής δικαιοσύνης/ασφάλειας, ενώ οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών υιοθετούν μια προσέγγιση πιο πολύ βάσει των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πρακτικά, οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών επικεντρώνονται περισσότερο στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του θύματος και στη διαβεβαίωση της προστασίας τους, ενώ οι φορείς της εκτελεστικής εξουσίας και περαιτέρω κρατικοί φορείς επικεντρώνονται στην ανίχνευση και διερεύνηση του οργανωμένου εγκλήματος και την ποινική δίωξη των εγκληματιών.

Ένας επιπλέον διαμφισβητούμενος τομέας αφορά το πώς κατανοούνται οι όροι και διαμορφώνονται τα σχετικά κριτήρια. Ιδίως στον τομέα της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία, υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα από όλους τους φορείς που συμμετέχουν σχετικά με το τι αποτελεί δουλεία, εξαναγκαστική εργασία, ποιος βαθμός εκμετάλλευσης απαιτείται για να αναγνωριστεί ένα άτομο επισήμως ως «θύμα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία», και ποιοι κανόνες εφαρμόζονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Προφανώς, το θέμα είναι άκρως σημαντικό καθώς έχει επίδραση στην επίσημη αναγνώριση θυμάτων, από την οποία εξαρτάται κατά πόσο ένα άτομο θα επωφεληθεί ή όχι από ένα πλήθος δικαιωμάτων και εγγυήσεων. Ο διαφορετικός τρόπος κατανόησης συγκεκριμένων καταστάσεων και οι διαφορετικοί τύποι ανάλυσης αποτελούν την μεγαλύτερη και πιο κοινή πηγή απογοήτευσης. Αυτό

συμβαίνει όταν οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών θεωρούν ότι οι κυβερνητικοί φορείς χρησιμοποιούν πολύ αυστηρή ή ανακριβή ερμηνεία των ορισμών, κάτι που παρεμποδίζει την πρόσβαση των θυμάτων εμπορίας στα δικαιώματα και την προστασία.

Είναι πολύ σημαντικό οι ορισμοί να συζητούνται στην πράξη και να επιτυγχάνεται κατά το δυνατόν μια κοινώς αποδεκτή κατανόηση τους, ιδίως διότι οι διαφορετικές προσεγγίσεις των ορισμών και τα σχετικά κριτήρια είναι πιθανό να οδηγήσουν σε διαμάχες. Πρόκειται για ένα τομέα, όπου η σχετική εξωτερική εμπειρογνωμοσύνη από το μέρος των επαγγελματιών και ακαδημαϊκών μπορεί επίσης να βοηθήσει στην αποσαφήνιση των ζητημάτων. Η ανάλυση της εφαρμογής των κανόνων σε εθνικό επίπεδο, ιδίως στους τομείς αναγνώρισης και ποινικής δίωξης, του εντοπισμού των ελλειμμάτων, καθώς αλλά και της σύγκρισης πρακτικών με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες μπορεί, σε κάποιο βαθμό, να διευκολύνει μια κοινή προσέγγιση στην ορολογία. Εκπρόσωποι Οι φορείς από διαφορετικούς τομείς δραστηριότητας μπορούν να συζητήσουν διαφορετικές προσεγγίσεις για μια συγκριμένη υπόθεση για να κατανοήσουν καλύτερα ο ένας τον άλλο.

4.6. Θέσπιση κοινών κανόνων και αμοιβαίας εμπιστοσύνης

Καθώς ενδέχεται να προκύψουν διαμφισβητούμενα ζητήματα και διαφωνίες κατά τη διάρκεια της συνεργασίας, η υιοθέτηση κοινών κανόνων και αμοιβαίας εμπιστοσύνης είναι βασική τόσο για την αντιμετώπιση των εν λόγω ζητημάτων όσο και για την περαιτέρω ανάπτυξη τέτοιου είδους προσπαθειών συνεργασίας. Υπάρχουν πρακτικά βήματα που μπορούμε να ακολουθήσουμε για να ενισχύσουμε την αμοιβαία εμπιστοσύνη, κάποια στην αρχή της συνεργασίας και άλλα για την αντιμετώπιση δυσκολιών που μπορεί να προκύψουν στη συνέχεια.

Στο ξεκίνημα, δυο ζητήματα που πρέπει να λάβουμε υπόψη μας είναι ο τόπος συναντήσεων και το όνομα που θα προσδιορίζει τη δομή της συνεργασίας. Όσον αφορά τον τόπο συναντήσεων, θα ήταν καλό οι συναντήσεις να πραγματοποιούνται σε ουδέτερο έδαφος (αν και αυτό σαφέστατα συνδέεται και με οικονομικά/πρακτικά εμπόδια). Τοιουτοτρόπως, η πρωτοβουλία δεν θα θεωρείται ότι συνδέεται ιδιαιτέρως με κάποιον από τους φορείς. Σε περίπτωση που δεν είναι διαθέσιμη μια ουδέτερη τοποθεσία, μπορούμε να λάβουμε υπόψη μας και την εναλλαγή τόπων συνάντησης για την προώθηση μιας ισόρροπης εικόνας της πρωτοβουλίας.

Πρέπει να σκεφθούμε και το όνομα της δομής συνεργασίας, ούτως ώστε να περιγράφει επακριβώς το σκοπό της και να τονίζει την σύνθεση πολλαπλών φορέων.

Μια μόνιμη δομή μπορεί να συντελέσει στην προώθηση της εμπιστοσύνης και να οδηγήσει στη διαμόρφωση της απαιτούμενης εμπιστοσύνης. Επομένως, ακόμα κι αν αρχικά η συνεργασία ξεκινά ως μια ad-hoc πρωτοβουλία, πρέπει να καθιερώνεται μια ευδιαχειρίστη τακτικότητα των συναντήσεων.

Σε σχέση με την ανταλλαγή γνώσεων, είναι σημαντικό να καθιερωθεί ένας «κώδικας συμπεριφοράς» όσον αφορά την τήρηση του απορρήτου. Η ανταλλαγή πληροφοριών δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να θέτει σε κίνδυνο την τύχη των ατόμων, ιδίως (των πιθανών) θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων και το δικαίωμά τους για προστασία των προσωπικών τους στοιχείων. Μια σαφής κατανόηση των κανόνων σχετικά με την τήρηση του απορρήτου, και σεβασμός από όλους τους φορείς για τα συμφωνηθέντα θα βοηθήσει στην ενίσχυση αμοιβαίας εμπιστοσύνης και στη διευκόλυνση της βιωσιμότητας των προσπαθειών συνεργασίας.

Σε λειτουργικό επίπεδο, η κοινή συμμετοχή σε συγκεκριμένα προγράμματα μπορεί επίσης να εντείνει τη συνεργασία. Όντως, η συνεργασία για την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου τονίζει τα αμοιβαία οφέλη και την αποτελεσματικότητα της δράσης πολλαπλών φορέων. Στην επόμενη ενότητα παρέχουμε λίγα παραδείγματα δραστηριοτήτων που μπορούν να πραγματοποιηθούν από κοινού.

Αν ο αριθμός των μελών της δομής συνεργασίας αυξηθεί σημαντικά, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τη δημιουργία θεματικών ομάδων εργασίας βάσει της εμπειρογνωμοσύνης των συμμετεχόντων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, μπορούν να πραγματοποιηθούν πιο στοχευμένες ανταλλαγές πληροφοριών, ενώ μπορούν να αναληφθούν δράσεις από όσους συμμετέχουν άμεσα σε μια συγκεκριμένη πτυχή του ζητήματος, και μπορεί να ενταθούν οι δεσμοί μεταξύ των ατόμων και των φορέων.

Τέλος, μια πιο τυποποιημένη «διαδικασία παραπόνων» στα πλαίσια της δομής μπορεί να συντελέσει στη μείωση της όποιας έντασης προκύψει από την υιοθέτηση αντικρουόμενων απόψεων ή άλλων διαμφισβητούμενων ζητημάτων. Μια ευκαιρία σαν και αυτή όπου συζητούνται ανοιχτά παράπονα και προτείνονται, όπου είναι εφικτό, αμοιβαία αποδεκτές λύσεις, μπορεί να αποδειχτεί σημαντική για τη διαδικασία καλλιέργειας εμπιστοσύνης.

Στην Τσέχικη Δημοκρατία, το Υπουργείο Εσωτερικών ξεκίνησε μια δομή συνεργασίας που ονομάστηκε «Focus Group Discussion» μεταξύ ΜΚΟ, των κυβερνητικών υπηρεσιών, εισαγγελέων και ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων που εξειδικεύονται στο ζήτημα. Στόχος ήταν η αναγνώριση και καλύτερη κατανόηση της μη ικανοποιητικής κατάστασης αναφορικά με τον μικρό αριθμό των επισήμως αναγνωρισμένων θυμάτων και την απουσία καταδικαστικών αποφάσεων. Ένα από τα κύρια στοιχεία της συζήτησης ήταν ο σχηματισμός και η εφαρμογή ενός κοινού ορισμού για την εμπορία ανθρώπων. Αναγνωρίστηκε ότι υπήρχαν αποκλίνουσες αντιλήψεις και πρακτική εφαρμογή των όρων «εξαναγκασμός» και «άλλες μορφές εκμετάλλευσης» που εμφανίζονταν στην εθνική νομοθεσία. Οι κοινές συζητήσεις οδήγησαν στην πρόοδο αναφορικά με την επίτευξη κοινών αντιλήψεων και η ομάδα συνεχίζει τις συχνές συναντήσεις.

4.7. Κοινός τομέας δραστηριοτήτων

Ένα συνεχές και δομημένο πλαίσιο συνεργασίας παρέχει μια εξαιρετική ευκαιρία ανάληψης κοινών δραστηριοτήτων. Ένας τομέας όπου μπορεί κάτι τέτοιο να εφαρμοσθεί είναι η εκπαίδευση του προσωπικού και των εθελοντών.

Το ίδιο το πλαίσιο της δομής συνεργασίας αποτελεί ένα φόρουμ όπου μπορεί να πραγματοποιηθεί η ανταλλαγή εκπαίδευσης, και οι φορείς που συμμετέχουν μπορούν να αλληλοεκπαιδευτούν βάσει των πεδίων αρμοδιότητάς τους. Επιπλέον, τα μέλη της πρωτοβουλίας μπορούν να κανονίσουν κοινή εκπαίδευση τρίτων (εξωτερικών) ενδιαφερόμενων μερών. Η προσφορά εκπαίδευσης σε εξωτερικούς φορείς με τη συμμετοχή των κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων μπορεί όντως να αποδειχτεί επωφελής, ενώ προσφέρει μια ολιστική άποψη σχετικά με το ζήτημα. Επιπλέον, τα μέλη της προσπάθειας συνεργασίας μπορούν να κανονίσουν μεικτή εκπαίδευση από εσωτερικούς και εξωτερικούς φορείς. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί στα πλαίσια της δομής συνεργασίας. Όπως προαναφέρθηκε, είναι χρήσιμο να αναζητούμε την εμπειρογνωμοσύνη των επαγγελματιών και ακαδημαϊκών, και όσων επίσης προέρχονται από μια διαφορετική εθνική πραγματικότητα, ούτως ώστε να εμπλουτίσουν την συζήτηση.

Μια πρωτοβουλία που συνδέεται με την εκπαίδευση, και που μπορεί να είναι το αποτέλεσμα μιας κοινής εκπαίδευσης, είναι η έκδοση ενός εγχειριδίου. Η εν λόγω έκδοση, που θα περιλαμβάνει για παράδειγμα το βασικό σχετικό πλαίσιο, καλές πρακτικές, καθώς επίσης και πρακτικές συμβουλές για την εφαρμογή της νομοθεσίας, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη για τα ενδιαφερόμενα μέρη που έχουν εκτελεστικό ρόλο. Μπορεί να βοηθήσει στην προώθηση στο ευρύτερο κοινό των προσπαθειών και γνώσεων που προκύπτουν στα πλαίσια της δομής, εφόσον η δυνατότητα συμμετοχής σε οποιοδήποτε πλαίσιο συνεργασίας έχει πάντα περιορισμούς.

Πέρα από τον τομέα εκπαίδευσης, συναντάμε πολλές άλλες πρωτοβουλίες που μπορούν να αποτελέσουν το αντικείμενο κοινής δράσης. Για παράδειγμα, κοινές προσπάθειες αναζήτησης χρηματοδότησης μπορούν να αποσκοπούν στην ανάπτυξη ενός κοινού προγράμματος όπου επιθυμούν να συμμετέχουν οι ίδιοι οι εταίροι, ή στη συγκέντρωση χρημάτων για την διοίκηση του ίδιου του συνασπισμού. Τα κοινά προγράμματα μπορούν να περιλαμβάνουν εκστρατείες ενημέρωσης απευθυνόμενες στο γενικότερο κοινό. Τέτοιες εκστρατείες συχνά υλοποιούνται με τη στήριξη τόσο κρατικών φορέων, όσο και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών.

Στη Ρουμανία, η Κρατική Υπηρεσία για την Καταπολέμηση της Εμπορίας ANITP και αρκετές ΜΚΟ δραστηριοποιούνται στην ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού για την καταπολέμηση της εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία. Η ANITP και οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών παρουσίασαν μια κοινή εθνική εκστρατεία πρόληψης της εργασιακής εμπορίας. Περιλαμβάνει τη διανομή σε επίπεδο επικράτειας πολλών χιλιάδων αντίτυπων ενημερωτικού υλικού για την εμπορία με σκοπό την εκμετάλλευση της εργασίας, που επικεντρώνεται στους πιθανούς κινδύνους αλλά και στα μέσα απόκτησης συμβουλών και βοήθειας, και ολοκληρώθηκε με το κοινό έργο των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Στο παρελθόν, έχουν πραγματοποιηθεί και άλλες εκστρατείες κοινών προσπαθειών μεταξύ των φορέων της κοινωνίας των πολιτών και των κρατικών φορέων. Ένα ενημερωτικό φυλλάδιο για τις συνθήκες που αντιμετωπίζουν τα θύματα εμπορίας με τον τίτλο «Αυτή είναι η πραγματικότητα: Μπορεί να συμβεί και σε εσάς» (“This is the reality: It can happen to you”) διανέμεται ακόμα σε σημεία εξόδων από την Συνοριακή Αστυνομία. Μέχρι σήμερα έχουν διανεμηθεί 10.000 αντίτυπα.

Γενικότερα, οι κοινές δημόσιες δηλώσεις που αποτελούν είτε αντίδραση σε μια συγκεκριμένη κατάσταση που έχει προκύψει, είτε εξέλιξη μιας νομοθεσίας ή πολιτικής, αποτελούν έναν ακόμα πιθανό τομέα κοινής συμμετοχής. Ωστόσο, τέτοιου είδους δηλώσεις πρέπει να προκύπτουν από συνεχή συζήτηση: όλοι οι φορείς πρέπει να είναι ξεκάθαροι και να συμφωνούν πλήρως με το σαφές περιεχόμενο που θα προωθεί μια αυθεντικά κοινώς αποδεκτή αντίληψη/άποψη. Σε περίπτωση που προβλέπεται μια διαδικασία για να εξουσιοδοτηθεί ένας φορέας (λ.χ. κρατικός) για να συμμετάσχει σε μια δήλωση, αυτό πρέπει να εξασφαλίζεται πριν η δήλωση δημοσιοποιηθεί, ούτως ώστε να αποφεύγονται ο κίνδυνος να υπάρχουν αντιδράσεις.

Ένας ακόμα ενδεχόμενος τομέας κοινής συμμετοχής είναι η κοινή χαρτογράφηση του φαινομένου και των αντιδράσεων στο φαινόμενο. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την επεξεργασία κοινών στατιστικών και την διεξαγωγή κοινής ανάλυσης. Οι ανανεωμένες πληροφορίες από τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών που επικοινωνούν άμεσα με τα θύματα μπορούν να αποδειχτούν πολύ σημαντικές για την πλήρη κατανόηση των διαστάσεων του προβλήματος. Κατ’ αυτόν τον τρόπο μάλιστα θα ξεπεραστούν και τα εμπόδια της επίσημης αναγνώρισης, που προκύπτουν είτε

λόγω τεχνικών/ νομικών εμποδίων, είτε λόγω της άρνησης των θυμάτων να κινητοποιηθούν και να επικοινωνήσουν με τις κρατικές αρχές.

Στο πρόγραμμα «Κατάλληλη δουλειά» (“Right Job” (RJ)) στη Ρώμη και την επαρχία Latium συμμετείχαν όλα τα τοπικά ενδιαφερόμενα μέρη για την καταπολέμηση της εμπορίας (Οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ΜΚΟ, Συνδικάτα, Κέντρα Απασχόλησης, Ιατρικά Κέντρα, Αστυνομία) στην χαρτογράφηση, συλλογή γνώσεων, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην ενίσχυση της ικανότητας των εταίρων να προσεγγίσουν τα ενδεχόμενα θύματα εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία.

Τα δυο πρώτα χρόνια το RJ λειτούργησε στη Ρώμη με τη βοήθεια δημόσιων και ιδιωτικών κοινωνικών οργανώσεων με στόχο την άμεση επαφή με πιθανά θύματα, ενώ από τον τρίτο χρόνο δοκίμασε την συνεργασία με τα συνδικάτα σε ορισμένες επαρχίες της περιφέρειας Lazio. Χρησιμοποίησε επίσης ως τρόπους προσέγγισης δραστηριότητες με διαφημιστικά έντυπα σε ορισμένα μέρη συγκέντρωσης αλλοδαπών (όπως αγορές, ναούς, μεταναστευτικές ενώσεις) και τη συμμετοχή διαμορφωτών κοινής γνώμης εθνικών κοινοτήτων. Κατεγράφησαν συνολικά 250 πιθανές υποθέσεις εμπορίας για εξαναγκαστική εργασία, και υπογράφηκαν πρωτόκολλα συνεργασίας μεταξύ των ΜΚΟ και των τοπικών αρχών. Οι συζητήσεις μεταξύ διαφορετικών φορέων σχετικά με τις εν λόγω υποθέσεις συντέλεσαν στη δημιουργία μιας πιο κοινής βάσης κατανόησης της πραγματικότητας σχετικά με την εμπορία για εξαναγκαστική εργασία.

4.8. Επισημοποίηση πρωτοβουλιών συνεργασίας

Σε κάθε είδος συνεργασίας, φτάνει η στιγμή που πρέπει να αποσαφηνισθούν ορισμένα ζητήματα που αφορούν για παράδειγμα την επισημοποίηση της συμμετοχής, τη νόμιμη εκπροσώπηση ή τη συνεχή χρηματοδότηση – μια στιγμή που εν ολίγοις καθίσταται αναγκαίο να αποφασισθεί η επισημοποίηση της συνεργασίας. Σε αυτό το στάδιο πρέπει να αποφασισθεί η επιλογή ή να ρυθμιστούν τα παραπάνω με ένα πιο επίσημο τρόπο μέσω γραπτής συμφωνίας ή μνημονίου συμφωνίας, ή μέσω της χρήσης πιο ανεπίσημων μέσων, όπως είναι μια προφορικός συμφωνημένη ρύθμιση.

Καλύτερο θα ήταν να μην επιχειρήσουμε να ασχοληθούμε με το θέμα αυτό σε ένα πρόωρο στάδιο· καταρχήν πρέπει να περιμένουμε να καταστεί εμφανής κάποια προθυμία για τη διαμόρφωση μιας πιο δομημένης συνεργασίας. Συγχρόνως όμως, τα εν λόγω ζητήματα δεν πρέπει να μένουν χωρίς ρύθμιση για μεγάλο χρονικό διάστημα, καθώς υπάρχει τότε το ενδεχόμενο κάτι τέτοιο να ερμηνευτεί ως έλλειψη δέσμευσης. Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι η παροχή εξουσιοδότησης από μέρους αυτών που είναι αρμόδιοι να λαμβάνουν αποφάσεις συνιστά συχνά μια μακρά διαδικασία.

Μια πρώτη πρακτική συμβουλή είναι να ρυθμισθεί μόνο ό,τι είναι αναγκαίο. Η επιβάρυνση της συμφωνίας με λεπτομερείς διατάξεις θα προσδώσει μη πρακτικό χαρακτήρα στη συμφωνία και οι διαπραγματεύσεις θα καταλήξουν να είναι μεγάλη σπατάλη χρόνου. Το ζητούμενο σε μια τέτοιου είδους συμφωνία είναι να δίνει μια γενική κατεύθυνση σε ζητήματα που ίσως προκύψουν και να μην προσπαθεί να ρυθμίσει κάθε πιθανή κατάσταση. Η επιλογή των μελών αποτελεί ένα από τα πρώτα ζητήματα που πρέπει να ρυθμίζονται – τόσο τα κριτήρια όσο και η διαδικασία για συμμετοχή στη δομή συνεργασίας. Μπορεί επίσης να υπάρξει συμφωνία για τους εταίρους που, αν και δεν θα συμμετέχουν ως πλήρη μέλη, μπορούν να συνεισφέρουν σε μια ad-hoc βάση. Επιπλέον, θα είναι χρήσιμο να καθορισθούν οι κύριοι στόχοι και

οι πιθανές κοινές δραστηριότητες, στις οποίες θα εμπλακεί συνασπισμός. Είναι βασικό να επικεντρωνόμαστε στο τι είναι εφικτό και να επεκτεινόμαστε σταδιακά, σε σχέση πάλι με τις δραστηριότητες που θα αναλάβουμε. Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι κάθε οργάνωση θα συνεχίζει τις δικές της δραστηριότητες ανεξάρτητα από τη δομή συνεργασίας, και ότι δεν θα αποτελούν όλοι οι τομείς μέρος της κοινής δράσης.

Άλλο ένα ζήτημα που πρέπει να συμφωνηθεί είναι η χρηματοδότηση και ιδίως αν κάθε οργάνωση πρέπει να συνεισφέρει λ.χ. με εισφορά μέλους, ή αν η δομή συνεργασίας θα έχει τη δυνατότητα να ζητήσει χρηματοδότηση για λογαριασμό της ίδιας (μπορεί εδώ να χρειάζεται η ίδρυση νομικού προσώπου). Εκτός αυτού, πρέπει να ρυθμιστούν το ζήτημα του ποιος θα έχει εξουσιοδότηση για να αντιπροσωπεύσει το συνασπισμό, λ.χ. κάθε μέλος, ένας γραμματέας κλπ. και η διαδικασία έγκρισης κοινών δηλώσεων.

Θα ήταν επίσης χρήσιμο να λάβουμε υπόψη μας την καθιέρωση μιας διαδικασίας αξιολόγησης του έργου του συνασπισμού με κάποια συχνότητα.

4.9. Ενίσχυση της βιωσιμότητας

Η συνέχιση και παγίωση της δομής συνεργασίας με την πάροδο του χρόνου θα αποτελέσουν μια σημαντική πρόκληση. Πρέπει να λάβουμε υπόψη πολλούς παράγοντες, ούτως ώστε να διασφαλίσουμε την βιωσιμότητα του προγράμματος. Οι εν λόγω προϋποθέσεις αφορούν τόσο τα πρακτικά ζητήματα, όπως ο χώρος και η χρηματοδότηση, αλλά και τις διαπροσωπικές και οργανωτικές σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών φορέων.

Το ζήτημα των χώρων όπου θα πραγματοποιούνται οι συναντήσεις επισημάνθηκε επίσης παραπάνω. Με αυτό συνδέεται και το ζήτημα του αν μια οργάνωση θα λειτουργεί ως γραμματεία, λ.χ. θα είναι αυτή που θα συγκαλεί τις συναντήσεις, και θα αναλαμβάνει έναν επιπρόσθετο οργανωτικό ρόλο.

Καθώς η συγκεκριμένη αποστολή αποτελεί βαρύ φορτίο για μια οργάνωση, μπορεί είτε να μοιραστεί (κατά προτίμηση ανάμεσα και στους φορείς της κοινωνίας των πολιτών μαζί και στους κυβερνητικούς φορείς) ή μπορεί να ρυθμιστεί με εναλλαγή.

Η χρηματοδότηση της ίδιας της δομής μπορεί να εξασφαλιστεί με κοινή προσπάθεια αναζήτησης χρηματοδότησης. Άλλη μια λύση μπορεί να είναι μια περιορισμένη εισφορά μελών, βάσει κοινής συμφωνίας, που θα πληρώνει κάθε οργάνωση για να καλυφθούν τα διοικητικά έξοδα της δομής συνεργασίας.

Η επικοινωνία μεταξύ των εταίρων που συνεργάζονται είναι υψίστης σημασίας. Εδώ περιλαμβάνεται η εσωτερική επικοινωνία για πρακτικά ζητήματα (προγραμματισμός των συναντήσεων, η κυκλοφορία των ημερήσιων διατάξεων και των πρακτικών των συναντήσεων, και η συνεχής ανταλλαγή πληροφοριών για θέματα περιεχομένου, εταιρικές εκδηλώσεις). Συχνά είναι ενδιαφέρουσα η εφαρμογή φιλόδοξων εργαλείων επικοινωνίας. Ωστόσο, πρέπει να προτιμάμε απλές διόδους επικοινωνίας που απαιτούν λίγα έξοδα συντήρησης.

Δυο επιπλέον παράγοντες που προωθούν τη βιωσιμότητα είναι οι συνεχείς κοινές δραστηριότητες και η δομημένη συχνότητα των συναντήσεων. Τόσο ο αριθμός των συναντήσεων κάθε χρόνο, όσο και το πότε θα πραγματοποιηθούν, πρέπει να αποφασίζονται προκαταβολικά, ούτως ώστε να λαμβάνονται υπόψη από τους διάφορους φορείς κατά τον προγραμματισμό τους. Μια τακτική, αλλά όχι παραφορτωμένη, συχνότητα θα εξασφαλίσει την έγκαιρη και επικερδή ανταλλαγή πληροφοριών και θα διευκολύνει τη διαμόρφωση διαπροσωπικών σχέσεων. Οι Ad-

hoc συναντήσεις μπορούν να προγραμματισθούν αν είναι αναγκαίο βάσει των εξωτερικών εξελίξεων ή την υλοποίηση ενός κοινού προγράμματος που εφαρμόζεται από τους εταίρους που συνεργάζονται. Επιπλέον, η τακτικότητα και συνέχεια του κοινού έργου θα βοηθήσει να διατηρηθεί το ενδιαφέρον και η δέσμευση των εμπλεκόμενων μελών.

Αν και η προσωπικότητα, οι διαπροσωπικές σχέσεις και η δέσμευση των ατόμων που εκπροσωπούν κάθε φορέα στη δομή είναι σημαντικά, πρέπει να εξασφαλίζεται και η οργανική και όχι μόνο η προσωποκεντρική συμμετοχή. Με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλισθεί το γεγονός ότι η οργάνωση θα παραμένει ενεργή στην προσπάθεια συνεργασίας ακόμα και αν τα συγκεκριμένα άτομα έφευγαν ή άλλαζαν πόστο. Μια πιο επίσημη συμφωνία συμμετοχής, όπως ένα μνημόνιο συνεργασίας ή άλλο είδος συμφωνίας, όπως περιγράφηκε παραπάνω, μπορεί επίσης να ενισχύσει την συνέχεια του έργου της δομής συνεργασίας.

Επιπλέον, η παροχή μιας δυνατότητας αξιολόγησης της προόδου είναι εξίσου σημαντική για τη διατήρηση της συμμετοχής. Η εφαρμογή αξιολόγησης θα τονίσει τις ως τώρα επιτεύξεις, και θα προσφέρει χώρο για να εκφρασθούν παράπονα, ενώ παράλληλα χρησιμεύει και ως στιγμή περίσκεψης για πιθανές λύσεις και τρόπου για τη διεξαγωγή του έργου στο μέλλον.

Η θεσμοποίηση των κοινών δραστηριοτήτων αποτελεί ένα σημαντικό μέσο ενίσχυσης της βιωσιμότητας για το Συνασπισμό του Bristol για την αντιμετώπιση της Εμπορίας. (Δείτε παραπάνω). Από το Δεκέμβριο του 2010 ο Συνασπισμός του Bristol για την αντιμετώπιση της Εμπορίας (δείτε παραπάνω παρ. 1) και η Μονάδα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο University of the West of England ξεκίνησαν την πρωτοβουλία «Κέντρο των Δικαιωμάτων των Μεταναστών» στο Bristol. Το Κέντρο συνίσταται σε ένα κέντρο υποδοχής, που είναι αρχικά ανοιχτό κάθε Παρασκευή πρωί και που παρέχει επί τόπου στήριξη και παραπομπές για τους μετανάστες και τις οικογένειές τους στην πόλη. Ασχολείται με τα ζητήματα απασχόλησης, στέγασης, νομικά ή οικονομικά ζητήματα ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση όπου οι μετανάστες είναι σε ευάλωτη θέση. Κάθε εβδομάδα, το κέντρο φιλοξενεί οργανώσεις στήριξης συμπεριλαμβανομένου και του Γραφείου Εξυπηρέτησης των Πολιτών, νομικής βοήθειας ή ενός εκπαιδευμένου συμβούλου. Αυτό σημαίνει ότι οι μετανάστες θα λάβουν τη στήριξη που χρειάζονται την ίδια μέρα, χωρίς να πρέπει να τηλεφωνήσουν ή να περιμένουν σε λίστα αναμονής.

Το Κέντρο κατόρθωσε να λάβει τον Ιανουάριο του 2011 τη στήριξη όλων των παρατάξεων του Δημοτικού Συμβουλίου του Bristol.

Εκδόθηκε από την :

Διεκκλησιαστική Επιτροπή για τους Μετανάστες στην Ευρώπη (CCME)

174 rue Joseph II
B 1000 Βρυξέλλες
Μάρτιος 2011

Με τη στήριξη του Προγράμματος Πρόληψη και Καταπολέμηση του Εγκλήματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης – της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων

ccme

Εκδόθηκε από την
Διεκκλησιαστική Επιτροπή για τους Μετανάστες στην Ευρώπη (CCME)
174 rue Joseph II, B 1000 Βρυξέλλες

Μάρτιος 2011

Με τη στήριξη του Προγράμματος Πρόληψη και Καταπολέμηση του Εγκλήματος της Ευρωπαϊκής
Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης – της Γενικής Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων